

Planinski vestnik 12

glasilo Planinske zveze Slovenije december 1988

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1988

12

letnik LXXXVIII izhaja od leta 1895

vsebina

Janez Bizjak	Triglav in Hochalmspitze	513
Marjan Raztresen	Vstopnina v Triglavski park?	514
Albin Torelli	Vrednota alpinizma	516
Dr. Tone Strojín	Dejavnost, zapisana kulturi	520
	Kugyjeve gore, cvetje in glasba	522
Edo Kozorog	Etično razmerje do skale in stene	523
D. Ogríneć, A. Terčelj, A. Zorčič, B. Černivec	Napetost med smučanjem, užitek na cilju	525
Boris Jaušovec	Uspešna mini odprava	531
Damijan Meško	Bojevniki na K-2	532
Alenka Veber	Življenje je veriga odločitev	536
	Zagrebčani gredo na Everest	537
Ivan Čufer	Lojzic in njegovi fantje	538
Nadja Zupan	Kongres YU speleologov	539
Aleš Kunaver	Praznine prostora, polnost doživetij	540
Milan Vošank	Igra svetlobe — igra teme	543
Darinka Pajenk	Najprej v gore, potem v društvo	546
Dušica Kunaver	Ajdovska deklíca v steni	
	Prisanka	547
Peter Vovk	Mladost ob Rinži	548
	Odmevi	550
	Iz planinske literature	554
	Društvene novice	556
Milka Badjura	Maša pod Triglavom	560 a

Slika na naslovni strani: Smučanje v južni steni Chakraraja

Foto: Dejan Ogríneć

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Skarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za drugo polletje leta 1988 je 12 000 dinarjev, za tujino znaša letna naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tiska Tiskarna Jože Moškrić v Ljubljani.

DVE GORI, DVA SIMBOLA, DVA LEDENIKA, ENO ZAVAROVANJE

TRIGLAV IN HOCHALMSPITZE

JANEZ BIZJAK

Kraljica Visokih Tur (tako imenujejo 3360 m visoko Hochalmspitze) je dobila 8. avgusta 1988 novega lastnika. Tega dne je avstrijski Alpenverein odkupil goro, večidel njenih ledenikov in dvoje visokogorskih jezer v skupni velikosti 747 hektarjev za ceno 1,12 milijona šilingov. Nekajletna akcija avstrijskega Alpenvereina, da bi ohranil ledenike Vzhodnih Alp v njihovi prvobitnosti, je dosegla pomemben uspeh v dvoboju z brezobzirnimi in nenasitnimi načrti za gradnjo zimskošportnih centrov na teh ledenikih.

Konec sedemdesetih let je bil končan načrt za turistično izrabo ledenikov in same gore Hochalmspitze. Kraljica Visokih Tur je bila izbrana za popolno razvrednotenje in uničenje z žičnicami, sedežnicami, vlečnicami in dovoznimi cestami. Tako so megalomanske načrte ocenili pri Alpenvereinu in se lotili ofenzivnega protinačrta. Pravljice načrtovalcev, kako bo ta raj za zimski in letni turizem ob končni izgradnji dal nov zagon avstrijskemu turističnemu gospodarstvu, ter mednarodne ekspertize z najboljšimi ocenami o enkratnosti tega megaprojekta in skrite želje izvajalcev del glede zaslužkov na veliki investiciji so razvodenele ob premišljeni akciji avstrijskih gornikov.

Razglednica iz leta 1922: takle je bil Triglavski ledenik takrat, pravi ledenik z ledeniški razpokami. Prav malo je še ostalo od tega našega edinega ledenika — pa hočemo še to uničiti.

Ohranili smo Hochalmspitze! Zavarovali smo njeno prvobitnost sebi in svojim otrokom! Kraljica Visokih Tur odslej v dobrih rokah! Takšni so naslovi v avstrijskih časopisih, ko so letos poleti objavili vest o odkupu gore in ledenikov. Ob dejstvu, da ledeniki pod Hochalmspitze niso edini niti največji ledeniki v avstrijskih gorah, da imajo podobnih zadev kar precej, moramo priznati veliko ozaveščenost, ekološki čut, smelost, nepopustljivo prepričanje v svoj prav in doslednost vsem tistim, ki so to velikopotezno idejo sprožili in jo na koncu tudi uresničili.

Tako zunaj.

ZAKAJ JE ALJAŽ KUPIL TRIGLAV?

Kako pa je pri nas doma? Zadnja dva ostanka ledene dobe na Slovenskem komaj še zaslužita ime ledenik. O tistem pod Skuto zadnja leta berem samo vabila in reklamne oglase za enkratno poletno smuko. Kadar pa sem šel poleti mimo Triglavskega ledenika, sem videl in slišal motorno vlečnico (prenosno) in skupino smučarjev, ki so se smučali dolgo v poletje, dokler ni iz snega pogledal čisti ali živi led — oziroma Zeleni sneg, kot nekateri imenujejo Triglavski ledenik.

Ne poznam nobene uradne pobude PZS, da bi zavarovali Triglavski ledenik kot naravno znamenitost Julijskih Alp. Ali je to znak otopelosti pred problemi naših gora, zaradi katerih smo se navsezadnje

pred davnimi leti organizirali oziroma ustanovili planinsko organizacijo? Kje je lučidni duh Jakoba Aljaža, ki je odkupil vrh Triglava?

Po zakonu o Triglavskem narodnem parku in po zakonu o varstvu naravne in kulturne dediščine SRS je treba naravne spomenike in naravne znamenitosti posebej razglasiti. Na seznamu naravnih znamenitosti, ki jih je potrebno zavarovati z občinskimi odloki, je tudi Triglavski ledenik. Skupni program razvoja Triglavskega narodnega parka je določil organizacije, ki so zadolžene za pripravo in za uresničitev tega zavarovanja. To so Triglavski narodni park, Zavod za spomeniško varstvo Kranj in Občina Jesenice.

Poglejmo vrstni red dogodkov in usodo dogovorov iz skupnega programa.

SPORNE PREPOVEDI

Konec leta 1987 je Zavod za spomeniško varstvo Kranj pripravil strokovno utemeljitev in osnutek odloka o razglasitvi naravnih spomenikov na območju Triglavskega narodnega parka v občini Jesenice. V osnutku tega odloka je tudi Triglavski ledenik.

Toda osnutek odloka o razglasitvi naravnih spomenikov TNP so februarja 1988 zavrnil zbor združenega dela in zbor krajevnih skupnosti ter izvršni svet skupščine občine Jesenice. Niso se strinjali z nekaterimi varovalnimi ukrepi iz odloka oz. so bili mnjenja, da so vprašljivi in neusklajeni posamezni členi odloka (povzeto po dopisu občine Jesenice, 22. 3. 1988). Naložili so Zavodu za spomeniško varstvo Kranj, da ponovno prouči in uskladi sporni odlok.

Sporne so bile naslednje prepovedi v zvezi z zavarovanjem ledenika:

- gradnja kakršnihkoli objektov,
- postavljanje prenosnih žičnic,
- smučanje od 1. julija do 1. decembra,
- izkoriščanje ledu za pridobivanje vode,
- vse oblike onesnaževanja in odlaganja odpadkov.

Takšni minimalni varnostni ukrepi so vplejani tudi pri zavarovanju ledenikov drugod po Alpah. Brez njih je vsakršno varovanje le blažev žegen in pesek v oči.

Zavarovani ledeniki so namenjeni naravoslovnemu turizmu, znanstvenemu in raziskovalnemu delu, pouku ter rekreaciji na prostem, taki brez naprav (objektov in žičnic). Takšna določila so zapisana v 6. členu predlaganega odloka.

V javni obravnavi je svoje pismene pripombe posredovala le krajevna skupnost Kranjska gora. V njihovem dopisu z dne 16. 3. 1988 med drugim piše:

»Mnenja smo, da se Triglavski ledenik lahko proglasi za naravni spomenik v TNP, vendar smo mnenja, da so prepovedi iz

točke 5 4. člena odloka nesmiselne... Nesmiselno je prepovedati postavljanje prenosnih žičnic (smučarskih) in prepoved smučanja na ledeniku v obdobju od 1. julija do 1. decembra, saj izkoriščanje ledenika kot dopolnilna turistična ponudba lahko le obogati ponudbo...

Nesmiselno je tudi določilo o prepovedi izkoriščanja ledu za pridobivanje vode. Ob pomanjkanju vode za individualno ali širšo družbeno potrebo bi taka prepoved že iz samih življenjskih potreb ne bila upoštevana...« — (Zanima me, kakšna je citirana širša družbena potreba in kaj bi ta floskula pridobila takrat, ko bi vsi študenti usahnili in bi tudi od ledenika ne kanilo ničesar; op. p.)

DOPOLNILNA PONUDBA?

Popolnoma jasno mi je, da ima vsak občan in vsaka krajevna skupnost pravico in dolžnost sodelovati pri pripravi in sprejemu občinskih odlokov. Nerazumljivo pa mi je, zamera gor ali dol, odkod nenavadna skrb KS Kranjska gora za Triglavski ledenik, ki niti ne leži na območju te krajevne skupnosti. Čeprav je pripombe potrebno zavračati z argumenti, sem v omenjenih pripombah zasledil le zavračanje, ki ni utemeljeno z nobenimi argumenti. Besede iz obrabljene in anemičnega učbenika o dopolnilni turistični ponudbi in širši družbeni potrebi zame niso

namesto komentarja

VSTOPNINA V TRIGLAVSKI PARK?

V planinske kroge je prišla s prvimi snežinkami te koledarske pozne jeseni novica, ki je dvignila temperaturo. Zvedelo se je namreč, da je uprava Triglavskega narodnega parka dala ustreznim organom slovenske države pobudo za sprejem ustreznega predpisa, ki bi upravi tega parka dovoljeval pobirati vstopnino za hojo po tem parku.

Ponekod po svetu imajo najlepše predele posebej zavarovane, morda spravljene v narodni park, ki ga ljudem razkazujejo za denar. To je podobno kot v muzejih ali galerijah, le da so slike in kipi delo narave. Doslej smo pri nas kritizirali take ukrepe in jih primerjali s kakorkoli zaprtimi conami. Pri nas, smo dejali in razglašali, nimamo takih zasebnih gozdov in površin, po katerih

argumenti. Je morda dopolnilna turistična ponudba za deset smučarjev, ki so si samovoljno vzeli v zakup smučanje na ledeniku? Kot se tem smučarjem zdi samoumevno, da v pozno poletje smučajo po ledeniku in jih ropotanje vlečnice pod vrhom Triglava nič ne moti, tako je druga skupina državljanov (mislim, da večina!) prepričana, da je treba zadnji ledenik v slovenskih Alpah učinkovito zavarovati in se v ta namen tudi odpovedati »dopolnilni ponudbi« s poletnim smučanjem.

Kaj pa Triglavski dom na Kredarici? Za en način gledanja je propagiranje poletne smuke na ledeniku učinkovita vaba za stalne goste. Za drug način gledanja pa je reklamni prijem o Kredarici kot postojanki, ki leži v bližini edinega ledenika v Jugoslaviji, učinkovitejši in izvirnejši. Oboje se medsebojno izključuje.

Odlok o zavarovanju Triglavskega ledenika na Jesenicah (še) ni bil sprejet. Občinska skupščina si je dala čas in zahtevala dodatne utemeljitve ter uskladitve. Osebnostno menim, da je takšno obnašanje nekaterih delegatov na obeh skupščinskih zborih le dokaz o pomanjkanju ozaveščenosti o vrednosti in pomembnosti naravne dediščine, ki jo imamo vsi skupaj. Če bi hoteli zavarovati nekatere naše res izjemne naravne znamenitosti, bi bil tak odlok že zdavnaj sprejet, ugovori iz Kranjske gore pa zavrnjeni.

Osnutek odloka zaenkrat leži v predalu.

Zahtevo občine Jesenice Zavodu za spomeniško varstvo Kranj glede dodatnih zadožitvev o utemeljitvi in uskladitvi spornih členov odloka (dopis z dne 22. 3. 1988) je kranjski Zavod izpolnil že 28. 3. 1988! V petih dneh torej! Od konca marca do konca oktobra 1988 (ko je pisan tale članek) pa je minilo že sedem mesecev, vendar mi ni poznan noben odgovor ali reakcija jeseniške občine. Ni mi znano, da bi v tem času zbori občinske skupščine ponovno obravnavali osnutek odloka.

POJASNJEVANJA IN UTEMELJEVANJA

Za konec, ki še ni in noče biti konec, pa si preberite nekaj odstavkov iz dodatnega pojasnila oz. utemeljitve kranjskega Zavoda za spomeniško varstvo o varovanju Triglavskega ledenika:

— Smučanje od 1. julija do 1. decembra: V času, ko na ledeniku ni snega, je na njem prepovedano tako smučanje kakor tudi s tem povezano morebitno postavljanje prenosnih žičnic ali vlečnic.

Triglavski ledenik na SV pobočju Triglavskih podov je edini večji ledenik v Jugoslaviji. Na žalost pa se njegov obseg stalno manjša, saj je še pred manj kot sto leti meril več kot 46 hektarov, sedaj pa jih ima le še manj kot 34 hektarov. Posebno spodnji rob ledenika znatno niha in je v mnogočem odvisen od količine zimskih snežnih padavin. Ker pa je ledenik po-

se ljubitelj narave ne bi mogel sprehajati, če seveda upošteva varstvene predpise.

Zdaj smo menda sami na tem, da bomo zaprli enega od najlepših predelov Slovenije in ga bodo čuvaji lepot odklenili šele takrat, ko bo popotnik odvezal mošnjiček in segel vanj.

Znano je, da smo planinci dali pobudo in predlog za zavarovanje lepega predela gorskega sveta, ki se zdaj imenuje Triglavski narodni park. Če bi takrat samo slutili, da bomo čez veliko let kaznovani zato, ker smo hoteli dobro, tega gotovo ne bi predlagali. Ali bi bil kdo tako nor, da bi si odžagal vejo, na kateri sedi? Tega planinci zanesljivo ne bi storili.

Če bi res obveljalo, da mora vsak obiskovalec plačati vstopnino za Triglavski narodni park, bi to pomenilo, da bi moral plačati vsak, kdor bi se odpravil v naše Julijske Alpe. V parku je namreč vse, kar je visokega od Črne prsti na jugovzhodu skoraj do Mojstrane in Kranjske gore na severu in na zahodu vse do državne meje z Italijo. Plačati bi moral, kdor bi šel k Bohinjskemu jezeru ali na Triglav, k Triglavskim in

Krnskim jezerom ali na Mangart. Plačati bi morali mladinci, ki bi šli poleti v planinsko šolo v Bavšico, in tisti udeleženci množičnih pohodov, ki se odpravijo na Triglav, zmarjarji, ki letajo tod okrog, kot tudi jamarji ali botaniki, ki raziskujejo to ozemlje.

Vprašanje je, kolikokrat bi moral plačati, kdor bi se odpeljal iz Stare Fužine ob Bohinjskem jezeru po cesti v Srednjo vas na večerjo in kolikokrat tisti, ki bi se peljal iz Bohinja po cesti na Pokljuko, saj je Stara Fužina v parku, Srednja vas in Jereka zunaj, Koprivnik pa spet v parku. In ali bi moral znova plačati, ko bi se s Pokljuke spet vrnil v Bohinj?

Po hribih pa je na drugi strani ogromno prehodov iz »neparka« v park in vsega tega s pazniki ne bi bilo mogoče obvladovati, pa bi posebno plezalci in izurjeni planinci zavestno jemali TNP denar iz žepa, ko ne bi plačali.

Upamo lahko, da do parka z mitnicami ne bo prišlo. Če pa že bo, naj bi imeli planinci s svojimi članskimi izkaznicami v park prost vstop: saj jim na koncu koncev ni mogoče zapreti njihovega delovnega območja.

Marjan Rztresen

sebnost oz. naravna znamenitost ne le občinskega, ampak republiškega pomena, ki jo želimo ohraniti, so zato potrebne tudi nekatere omejitve v zvezi z njegovo rabo (splošni družbeni interes bi moral biti v tem primeru važnejši kot interes posameznih smučarjev).

Kakršna koli izraba ledu v poletnem času bi pomenila ogroženost ledenika. Zaradi smučanja v poletnem času bi se tanjšal ledenik, hkrati pa bi se nadaljevalo tudi zmanjševanje njegove površine.

Kar pa se tiče nasprotja med varstvenim režimom in rekreacijo, velja naslednje. Pojem rekreacije je širši kot le smučanje ob vlečnicah. Oblike rekreacije, za katere ne velja prepoved, so npr. planinstvo, alpinizem, turno smučanje; za ledenik pa velja, da ni dovoljena le čisto specifična oblika rekreacije, tj. smučanje na ledeniku, s tem povezano postavljanje prenosnih žičnic in morebitni poletni treningi. Možna pa je seveda naravoslovna rekreacija (preučevanje) ter ogledovanje ledenika.

— Izkoriščanje ledenika za pridobivanje vode: Za potrebe planinske kočice na Kredarici naj se uporablja voda iz ledeniškega odtoka — toliko, kot je naravno taljenje ledenika, ne sme pa se ledu sekati in potem taliti, ker bi to pomenilo uničevanje edinega pravega ledenika pri nas.

— Vse oblike onesnaževanja, odlaganja odpadkov: To je režim, ki velja za celotni TNP, za pojave v zvezi z vodo pa še posebej, saj vode iz ledenika pridejo na dan v izvirih Bistrice v Vratih.

— Določilo o prepovedi kakršnihkoli gradenj v odloku zato, da se ne bi pojavile zahteve po stalnih žičnicah, podobno kot se pojavljajo za Vršič.

— Ledenik je spoznan za naravni spomenik in bi ga stalna raba ogrožala. Z rednim smučanjem ob žičnici ali pa s treningi se tanjša in tali led, kar uničuje ledenik, ki je ogrožen že zaradi klimatskih sprememb; na to strokovnjaki že dalj časa opozarjajo. Neodgovorno bi bilo dopustiti, da se edini pravi ledenik v Jugoslaviji uničuje. Planinstvo in alpinizem naravnih spomenikov zaenkrat še ne ogrožajo, kar pa za smučanje na ledenikih ne velja.

— Prepoved o izkoriščanju ledu za pridobivanje vode je v odloku zato, ker tudi nekaj kubičnih metrov ledu v letu pri površini ledenika, ki se manjša, pomeni uničevanje naravne znamenitosti. Seveda pa je možno in dopustno, da se za potrebe planinskega doma postavi zajetje ob iztoku iz ledenika (seveda ob ustreznem soglasju). Če pa je planinski dom predimenzioniran in ob adaptaciji niso razmišljali o tem, ali bo vode dovolj, potem ne smemo dopustiti, da bi zaradi ene napake storili še naslednjo in uničili tudi spomenik.

ALI SE JE NAŠA OSNOVNA GORNIŠKA MISELNOST KAJ SPREMENILA?

VREDNOTA ALPINIZMA

ALBIN TORELLI

V zborniku Naša alpinistična misel, ki so ga izdali Alpinistični razgledi, je med drugim izšel tudi pričujoči prispevek Albina Torellija, sodnika, predavatelja na pravni fakulteti, uglednega skalaša in enega od glavnih sodelavcev pri izdaji Našega alpinizma, pomembnega dela naše alpinistične literature. Torelli (1898—1973) je ta svoj prispevek napisal kot uvod v omenjeno knjigo Mirka Kajzelja in sodelavcev, ki je prvič izšla v založbi Turistovskega kluba Skala leta 1932 in v ponatistu natančno 50 let pozneje pri Državni založbi Slovenije. Iz zbornika ponatiskujemo v le nekoliko skrajšani obliki prav ta prispevek zato, ker se nam zdi, da je v marsičem aktualen tudi za današnji čas — pa ne le kar zadeva alpinizem. (Op. ur.)

* * *

Alpinizem je pojav zadnjega časa, novejšje kulture. Posebno po vojni (prvi svetovni, op. ur.) je dosegel izreden razmah, pri nas se je povzpел nepojmljivo visoko.

Na vprašanje, kaj je vzrok temu razvoju, je isti odgovor, kakor na vprašanje o bistvu in smislu alpinizma.

Splošno se označuje alpinizem kot kulturni pojav. Če gledamo s stališča, da je naloga kulture plemenitenje duha in če upoštevamo, da sestavljajo etiko splošni principi, ki določajo norme naše dejavnosti, tedaj alpinizem tudi plemeniti človeško srce. V čem pa se kaže kulturnost in etična vrednota alpinizma?

Dejstvo je, da je današnja gospodarska kriza predvsem kriza moderne kulture, ki jo je vzela civilizacija že skoraj v zakup, nikakor pa se ne da zanikati njenega kvarnega vpliva na kulturo. Vulgarna pojma civilizacije in kulture se že precej krijeta, to pa zato, ker so z današnjim pojmom kulture že mišljeni tuji in vsiljeni pojavi, ki z nesluteno silo ne samo vplivajo na kulturno plast našega življenja, temveč jo celo določajo. Na primer: produkcija, standardizacija, tipizacija in normalizacija so derivati vladajočega gospodarskega principa, ki segajo s svojim močnim vplivom na današnjega človeka že tudi v njegovo kulturno življenje. Kakšno moč in vpliv ima na primer reklama, ki vzbudi pri

konzumentu željo po dotičnih fabrikatih, ki vedno bolj spreminjajo življenje in življenjski stil modernega človeka! Na mesto naravnih kulturnih oblik stopajo umetne, ustvarjene po strogo gospodarski kalkulaciji. Individualni okus in občutek se umikata klicu prepričevalne reklame. Modra Oswald Spengler govori o nevarni dobi, ko civilizacija že nadomešča kulturo, kar vidi v tem, da mrzli intelekt, to je zavedna preračunljivost, izpodrine ustvarjajočo tvornost. Tako že nastaja v krajih, kjer je naseljenost ljudstva prevelika in ni več mogoča prava vzgoja za posameznika, »hipertrofija možganov«, ko je nakopičeno znanje že tolikšno, da možgani niso več sposobni za normalno prožno delovanje.

POJAV NOVEGA ČLOVEKA

Kultura se vrednoti zaradi kulture same. Ogromni gospodarski napredek je zapostavil človeka v njegovem dostojanstvu in napravil iz njega lutko, ki ji samo še gospodarske in socialne razmere ustvarjajo življenjsko obliko in stil. Okolica je zajela človeka s toliko silo, da plove v tem kaotičnem boju gospodarskih in po teh danih socialnih principov. Izgubil je vsako podstatnost in središčnost, tako da so mu norma le še obstoječe gospodarske okoliščine. Človek ne črpa več iz sebe, zato ni več gospodar samega sebe, ni več samonikel, ne usmerja več sam svojega življenja, temveč je postulat praktičnosti, materialne smotnosti. Slednji je podredil že kulturo in uravnesil življenje zgolj z odnosi do družbe. Pogled tega človeka je uprt v svet zunanosti. Nezavedno tava za užitkom in lovi zlato, klic notranjosti je v njem utihnil. Tip tega človeka, kolektivni človek, je pravi produkt razmer, to je gole civilizacije.

Toda že se javlja novi človek, ki želi iz tega kaotičnega racionalizma, iz mehaničnega življenjskega stroja zopet najti pot do samega sebe. Na razvalinah življenja, površne brezciljne in razklane duševnosti, hoče zgraditi novo kraljestvo duha in mu zopet podrediti svet materije. To bo človek, ki se bo zopet zavedel svojega bistva, človek, v katerem bo znova vzniknila vitaliteta, emocija, ki šele napravi življenje zanimivo in nam prikaže njegovo pomembnost. Emocija je vendar najdragocenejši element našega življenja, ker nam daje pravi impulz, ki je v današnjem (zlasti kolektivnem) človeku malodane že zamrl. To nam potrjujejo pojavi današnje dobe, kakor so teorija rase, kolektivistični socializem, šovinistični nacionalizem, ki ni nič drugega kakor egoizem. Vsa ta gibanja, ki pa danes obvladujejo svet, v človeku sistematično zatirajo po naravi mu dano tvornost (smisel za ustvarjanje), ne

vprašajo pa pri tem, ali ima to njegovo delo praktičen življenjski pomen, kar je danes ravno osnova utemeljevanju vsega dejanja in nehanja.

S tega stališča hočemo najti idejne utemeljitve za alpinizem, poiskati njegov smisel in smoter alpinističnega udejstvovanja. Alpinizem se ne da odpraviti s »praktično nesmiselnostjo«. Čudimo se onim, ki pri vsej afirmaciji pravega bistva življenja vlačijo v borbo proti alpinizmu argument neposredne življenjske praktičnosti. Te v alpinizmu — priznavamo — ne bomo našli posebno veliko, če izvzamemo zdravstveni moment. Vendar upoštevava celo nacionalno-ekonomska veda kulturne potrebe (brez praktične primesi!), torej s čisto gospodarskega stališča! Sicer je tudi v kulturnih pojavih neka zakonitost, višina pa je individualna, odvisna največ od razvoja duševnosti. Kultura temelji zgolj na individualno-duhovni podlagi.

POT V ROMANTIČNO SAMOTO

Kakor vsakemu kulturnemu pojavu, tako se tudi alpinizmu upira delo brez ideje, udejstvovanje brez idealizma, kar vrednote bolj uničuje, kakor pa ustvarja. Vrednost kulturnega dela je v ideji in njegovi provenienci, da prihaja od enega stvaritelja, torej kaže na osebnost in njeno tvorno idejno silo, ki jo hočejo danes tudi že na-

Stališča glavnega odbora PZS

Na dvodnevni seji glavnega odbora Planinske zveze Slovenije, ki je bila v planinski koči na Gorah 19. in 20. novembra, je ta organ slovenske planinske organizacije razpravljal tudi o posledicah sodnega procesa proti štirim pred vojaškim sodiščem v Ljubljani in sprejel naslednje stališče:

Glavni odbor Planinske zveze Slovenije in slovenski planinci v vsakem primeru zahtevamo, da je pri nas po veljavni zakonodaji voden vsak sodni in upravni postopek. Uporaba slovenskega jezika je na sodiščih na ozemlju SR Slovenije obvezna razen v primerih, kadar je udeleženec v postopku z drugega govornega območja.

Dokler ne bo komisija za varstvo človekovih pravic, ki jo je imenovala skupščina SR Slovenije, predložila svojega poročila in stališča, naj bi odložili izvršitev sodbe in prestanje zaporne kazni.

Ko bo skupščina SR Slovenije proučila vse okoliščine in posledice tega sodnega procesa, podpiramo stališče, ki ga bo verificirala skupščina SR Slovenije na podlagi poročila komisije za varstvo človekovih pravic.

domestiti s kolektivom, nad nacionalnostjo. Kot kulturni pojav kaže tudi alpinizem na osebnost, izraz tega je alpinistični čin. V njem je utelešena tudi ideja alpinizma. Alpinistični čin je prvina alpinizma, zato najdemo smisel slednjega le pri analizi alpinističnega čina. Bistvo čina ni niti plezanje ali lazenje samo, niti doseženi cilj s širnim razgledom, ampak cela izvršena tura, to izvršeno delo kot sumacija vsega tega z zaključno krono: telesnim naporom, premagovanjem in spoznavanjem samega sebe, svojih telesnih in duševnih zmognosti, ki se pri plezanju oboje razvijejo do dramatične napetosti. To jedro potisne vse druge momente na stran, tudi estetskega, ki je le postranskega pomena, prej slučajen nego reden.

V čem vidimo kulturnost alpinističnega čina? Kakor znano, temelji alpinistično udejstvovanje v izbiri poti, ne glede na nevarnost nameravane ture. Taka »pota« so združena s »premagovanjem« sten, grebenov in drugih gorskih tvorb ob čim manjši tuji pomoči, torej čim bolj samostojno, individualno. Lazenje po gorah brez vodnika smatramo za najidealnejši način alpinističnega udejstvovanja, ki zajame vso njegovo kulturno vrednoto. A zakaj?

Alpinska tura je pot v romantično samoto, beg iz sveta civilizacije, iz civilizirane človeške družbe. Zakaj pa ravno v divjo prirodo? Ali ni samota polja ali gozda ravno tako lepa in tolažeča? Čemu borba z divjimi elementi narave, temi kamnitimi, v sneg in led vkovanimi kolosi molčečih gora, borba celo na življenje in smrt? Ali je kulturno, etično opravičljivo izpostavljati to revno, slabotno življenje za problematično vrednost »zmage nad naravo« ali celo »rekorda«?

Prijatelj, težko se da to razložiti, razumel in občutil pa boš, ko boš pijan veselja stopil na teme premaganemu velikanu, simbolu veličine, mogočnosti in nepremagljivosti, ko se ti bo oglasila zavest pravkar prestane nevarnosti, ko boš zopet občutil veselje nad življenjem, ki bo z novo silo zakipelo v tebi. Smešno, porečeš, boriti se z naravo, ki skriva zate nevarnost pri vsakem koraku in te pomilovalno motri, ko se veseliš svoje zmage, saj je bil vendar le slučaj, da si odnesel zdravo kožo. Lahko, da si jo premagal enkrat, drugič je ne boš več!

NAJVEČJA AFIRMACIJA ŽIVLJENJA

Da, res je, alpinist se tudi zaveda tega, ko se s skrajnim naporom, s silno voljo in samozatajevanjem bori korak za korakom nad strašnimi in obupnimi prepadi za svoje življenje. A zaveda se tudi, da se mu pri tem elementarnem delu zbude neznane sile orjaških potenc, da se mu poostrijo čutila, da vidi in sliši najmanjšo malen-

kost, da začuti in zasluti, ko se mu rahlja oprimek ali stop, še preden se prvič zamaje, da mu možgani čudovito hitro delujejo in asociirajo dogodke, da reagira z refleksom na vsak najmanjši premik okoličnice, da postane gibčen kot mačka in da se mu mišična moč podvoji. Tedaj izginejo pod njim prepadi, on samo po risje zasleduje potek svoje smeri kvišku. Ta elementarna borba je zbudila v njem potenco, ki jih je prej potlačilo in uspavalo povprečno življenje, v njem je vstal zatirani individuum, približal se je samemu sebi. Odkod torej človekovo hotenje po novi borbi, potem ko je že prestal prvo? Mar odtod, ker ga mika mogočni simbol veličine, razgled? Ne, ne, borba je ono, kar ga mika in vabi, preizkušanje in merjenje svojih, sicer spečih sil s naravo, jačanje mišic, ostrenje čutil. Ona zatirana sila v v njem ga vabi v divjo prirodo na vedno nove preizkušnje. Borba ga še bolj utrdi, zavest premagane težave mu daje nove življenjske sile, novega pogona, ga dvigne iz malodušnosti. Mar ni to največja afirmacija življenja? Bolj zaslužnjenju duše, za katerega naj bi kakor običajno zadoščal in ga nadomestil le ta ali oni način samoprevare, ki naj človeka zopet dvigne na stopnjo, da začne življenje znova ceniti. Mar ne leži v moči in sposobnosti prenašati težave in jih premagovati kriterij resnične ljubezni do življenja? Mar ne pomaga ravno alpinistični čin, ta verni izraz prostovoljno naloženega si samozatajevanja, poiskati izhod iz tega tegobnega, navidez enoličnega izživljanja z vsemi nepopolnostmi in trpljenjem, da življenja ne občutimo več tako neznosnega, strahotnega? Prav to je pot k resničnosti življenja, iskanje izgubljenih sil, prerojenje človeka, da se zopet raduje življenja in odvrže spono življenjskih laži, katerim bi sicer podlegel, ko bi spoznali njihovo varljivo vrednost in ničevost.

BOJ VELJA TEBI SAMEMU!

Prav pravi Pfannl v svoji knjigi *Was bist du mir, Berg?*: »Edino človek, 'jaz', je na tebi ono, kar me privlači. Mrtvo svetišče je narava, šele človek jo oživi z bogovi.« V prosti prirodi se razvije človek — individuum do skrajnih možnih meja, tam šele uveljavi in izrabi svoje sposobnosti. Brez njega je narava mrtva. Šele človek jo razgiba s svojo borbenostjo in intuicijo. Borba velja tebi samemu, prijatelj! Naperjena je proti onim silam, ki klijejo v tebi in skušajo zatreti tvoje pravo bistvo, tvojo osebnost. V težkih, a veličastnih momentih iščeš pota v novo, pravo življenje, preživljaš krizo zaradi psevdokulture bolne duše, kličeš na plan zatrti osebnost.

Kdor negira to resnično etično in kulturno vrednost alpinizma, kdor ne vidi v tem doživljanju pozitivne življenjske vrednote, ta negira pozitivnost življenja, njemu je življenje zlo, ki ga mora prestati in pretrpeti, težave prevzema na svoja pleča z resignacijo in tolažbo, češ, saj bodo minile, za njimi pa zopet pride mirno življenje, ona monotonost, ki jo človek s kritičnim intelektom najbolj sovraži. Tak človek nima v sebi nobene borbenosti, ne upa si pogledati globinam in višinam življenja v obraz. Za vsak močnejši pretresljaj potrebuje samoprevaro, ni več sposoben postaviti se na lastne noge, da bi s kritičnim zanimanjem in vedoželjnostjo, ki je ne straše nobena spoznanja, zasledoval življenje in sodeloval, čeprav ga stane to težke preizkušnje in celo žrtve.

ZMAGA NAD SAMIM SEBOJ

Opozarjamo še na neko dejstvo. Borba z divjo naravo daleč proč od civilizacije je odkrita, brezkompromisna. Zato mora priti človek s čistim hotenjem in brez skrivnega upanja, da se bo morda ognil nevarnosti in brez nje dosegel cilj. Tu gre za viteško borbo. Zato je sveta naloga, ki si jo zadaš v tem cilju. Izredne važnosti je moment v izbiranju tur, torej svojega nasprotnika. Izberi si takega, ki mu boš kos s poštenim orožjem! Orožje naj ti bo lastna sposobnost, končni cilj zmaga nad — samim seboj. Vse drugo je postransko. Ni združljivo s smotrom alpinizma kot kulturnega pojava, če si alpinist kot temeljni in odločilni izbere moment tekmovanja z drugimi. Ta alpinizem je čisto športen in se upira njegovemu kulturnemu poslanstvu. Pri etičnih vrednotah se ne da postavljati rekordov. Tako na primer ima za nekoga neka srednje težka tura večjo etično vrednost kakor za drugega skrajno težavno pleza. Merodajna pri tem sta telesna sposobnost in intelekt, ki sta si v nekem oziru nasprotna.

Alpinizem je torej po svojem smotru usmerjen na človeka samega, na njegov »jaz«, poplemenitenje tega njegova prva in mogoče tudi edina naloga. V njem je izražena težnja po razmahu individualnosti, odtod njegov pomen kot vzgojno sredstvo, odnos njegovega udejstvovanja proti sočloveku je sekundaren. Saj gre vendar za sproščanje od vpliva socialne oziroma gospodarske zavezanosti in za ustvarjanje osebnosti kot dela naroda, države, človeške družbe, ki potrebuje celega človeka, ne pa brezoblične mase ljudi, pri katerih je individuuum prisiljen in spačen v šablonski kolektivni model. Zato se ne smemo pregrešiti proti principu individualnosti, kadar govorimo o alpinizmu posameznikov ali dob. Tako moramo tudi presojeti napredek narodov v alpinizmu, ki seveda

kaže svoj velik vpliv na njihove sinove in v tem pozitivno etično vrednoto.

V primerjavi se kažejo alpinski čini kot neke vrste športni uspehi, večji ali manjši, z njimi vred tudi stopnja alpinizma pri posameznih narodih, kar je pravzaprav le statistika alpinizma, to je moment, ki za pravega alpinista kot zunanji pojav ne more biti merodajen. Kakor hitro alpinist sam pri določanju ture to upošteva in tudi želi doseči zunanji, od drugih občudovan uspeh, je njegovo udejstvovanje že tekma, torej čisto športno. Športni moment je pri pravem alpinizmu le postranski, lahko spremlja glavnega, to je individualno-vzgojnega, v bistvu pa ni potreben, kakor tudi nima s slednjim organične zveze.

KAJ PA NESREČE?

Slednjič naj se dotaknemo še pojmovanja alpinskih nesreč. Popolnoma napačno sodijo o njih celo ljudje, ki hodijo v gore, češ, saj so nadelana pota, po katerih varno hodiš in zanesljivo prideš na cilj, čemu laziti v divje pečine, to je iskanje smrti, takemu človeku ni pomagati. Tako naziranje kaže svojevrstno, čisto nealpinistično gledanje na pojav alpinizma sploh. Po našem mnenju pomeni nesreča v gorah veliko nepredvideno tragedijo, če se ni pripetila na turi, nameravani v cilju tekmovalja, ampak je doletela alpinista, ki v gorah išče novega življenja in ga žene v njihovo naročje hrepenenje po spoznanju in pravem vrednotenju življenjskega bistva, na kar je v trdem boju za obstanek že skoraj pozabil.

Ko gre alpinist na turo, ima pred seboj predvsem svoj cilj, vse drugo je postransko. V obseg vseh možnosti mora vzeti pa tudi nezgodo ali nesrečo kot negativno stran alpinskega čina. Tveganje nesreče je potemtakem cena alpinskega doživetja in z njim združene kulturne vrednote, neobhodna nasprotna plat pozitivnosti. Čim večja je nevarnost, tem silnejša je zavest, da si nismo življenja samo rešili, temveč si ga na novo zaslužili. Kakor šele bolnik resnično občuti vrednost zdravja, tako hrepeni alpinist v trenutkih težke preizkušnje po življenju in ga po prestani nevarnosti občuti kot najvišjo dobrino, ki mu je dana. Mogočno hotenje pa se za dosego iskanega visokega cilja ne straši nobene cene, ki bi jo priroda morebiti zahtevala od njega.

Prihodnje leto bo dan planincev Slovenije na planini Vogar nad Bohinjskim jezerom, pripravil pa ga bo PD Zeleznicar iz Ljubljane ob svoji 40-letnici. Tako je sklenil glavni odbor PZS na svoji novembrski seji.

DEJAVNOST, ZAPISANA KULTURI

DR. TONE STROJIN

Čeprav nekdanji Hrvatski planinar ne izhaja več pod prvotnim imenom, je nedvomna časovna stalnost, periodičnost, predvsem pa vsebinska povezanost z naslednikom tega glasila, to je Naših planina, sestrskega glasila Planinskega vestnika. Pričakoval sem, da se bo ob tem jubileju oglasil kdo, ki je bodisi po zadolžitvi bodisi po filološki usmeritvi bolj poklican od mene — in sem torej tako čakal skoraj do izteka jubilejnega leta glasila.

Na poslanstvo takih planinskih glasil, pa naj se imenujejo tako ali drugače, bi rad opozoril iz več razlogov.

Prvi razlog je gotovo ta, da je *planinska revija glasnik planinske kulture*, ki je in mora biti v gorništvu najvišji smoter in dosežek. Naše planine, ki pod tem imenom izhajajo od leta 1949 dalje, so glede tega tudi vsebinski naslednik Hrvatskega planinarja, ki je začel izhajati leta 1898.

Drugo: kar je Planinski vestnik za slovensko gorništvu, to so Naše planine za hrvaško, vendar jezikovno in po tematiki prispevkov tudi teritorialno precej več, saj praktično opisujejo vse ostale jugoslovanske gore. V zadnjem desetletju in pol so Naše planine zajele tudi svetovno razsežnost do tam, do kamor je stopila noga hrvaških alpinistov. Vedno več je tudi hrvaških svetovnih popotnikov, posebnost in razveseljivo pa je, da so iz obmorskih krajev Zadra, Splita in Reke.

Tretje, kar nikakor ni zanemarljivo, je to, da so Naše planine vzorno urejevan, stilistično izčiščen, tematsko uravnotežen planinski mesečnik, ki desetletja izhaja v dvojnih številkah. V primerjavi s tujimi planinskimi glasili z razkošnejšo zunanjo opremo in barvnimi odtenki slikovnega dela, z alpinističnimi dosežki kot izključno vsebino, predvsem pa z razkošnimi reklamnimi oglasi so Naše planine — enako kot naš Planinski vestnik — glasilo iskrene gorniške besede, izraz ljubezni do domače zemlje, predanosti mednarodnemu prijateljstvu v gorah, pa čeprav so tudi strokovna revija.

Strokovni članki so v naših revijah, o katerih govorim, v manjšini, to pa si razlagam izključno tako, da so čustva v prednosti pred tehnologijo. To je dragocena vrlina v našem stehnziranem svetu, kjer vlada tehnologija in sistem nad človekom.

Kot četrto naj mi alpinisti obeh narodov oproste, ko vendar kot poznavalec korenin gorništvu poudarim, da prednost gorniških glasil ni le v alpinizmu; alpinistika je

ocvirk v omnibusni naravnosti. Načelo uredniške politike »vsakemu nekaj« prejnajde bralstvo kot specializiranost, ki pozna in ima še ostrejši okus in merila, vendar se sooča tudi z večjo naravnostjo, da zaide v skrajnosti in ekskluzivnost. Jasno pa je, da javna planinska glasila ne izključujejo specializiranih in obratno. Peto, kar se mi zdi vredno poudariti, je to, da naša glasila niso tekmovalna, kjer prihaja do izraza človekov prestiž. Olimpizem z načelom »višje, hitreje, močnejše« je gorništvu tuj, pa vendar mu je blizu z načelom, da je važno sodelovati, preizkusiti se v gorah. Znano je, da gorništvu že dolgo ne pripisujemo izključno športne oznake, pa naj bi šlo za rekreacijski ali vrhunski šport, saj v gorništvu vidimo, predvsem pa uživamo tudi kulturne, zdravstvene, moralne in druge vrednote; prištevanje gorništvu k telesni kulturi je le stvar vključenosti v sistem dejavnosti posebnega družbenega pomena.

Šesto je tisto, kar bi lahko bilo tudi prvo, to namreč, da predstavljajo Naše planine ljudje, sodelavci in dopisniki, funkcionarji in vrhunski alpinisti, pa tudi redki pisatelji in znanstveniki kot tudi pasionirani samotarji, ki proniknejo v vsak skrit kotiček domovine, v najbolj nedostopen kanjon, jamo ali steno. To so moderni Diogeni v prenaseljeni Evropi, srečniki v naši hrupni civilizaciji. Tako kot Planinski vestnik so tudi Naše planine glasilo tistega človeka, ki lahko tukaj izpove lastno notranost, opiše odkritje narave na svoj način, razgrne vizijo delčka domovine, kot jo je sam doživel. Planinska glasila so ljudska glasila, glasila tistih, ki si lahko kaj človeškega povedo. Še več: so glasila od narave neodtujenih ljudi, kar je in mora biti najbolj dragocena lastnost, kar jih more najti vsak urednik pri svojih sodelavcih.

Sedmič: da so domoljubna glasila, ni treba posebej poudarjati, saj opisujejo tisto, kar je narodu najdražje, pri čemer morajo nacionalistično skrivati kot polž noge. So pa planinska glasila v osnovi internacionalna, kajti gornik ljubi višino, kjerkoli na zemeljski površini že je. V tem je brezmejen, breznacionalen in v željah neukročen. O tem je mogoče razpravljati na široko, brez vsakega političnega razlikovanja, skratka, kulturno in vsebinsko. Naše planine z naročniki in sodelavci prepletajo Jugoslavijo, morda celo precej bolj kot prepleta Planinska zveza Jugoslavije svoje republiške in pokrajinske člane.

Kot poznavalec svetovne gorniške periode lahko kot osmič samo ugotovim, da

nas Jugoslovane kljub jezikovni majhnosti območja ni treba biti sram prostorske razprostranjenosti glasil, kot sta Naše planine in Planinski vestnik. Kje vse na našem planetu ne najdeš naročnika! Od kje vse pridejo prispevki za obe glasili! Niti go-bar, kajakaš ali zmajar in še kdo drug, ki bi prišli z dovolj tehtno in literarno široko vsebino k uredniku, ne bi bili deležni razlikovanja. Seveda pa si vendar lahko očitamo, da pri nas skorajda ni na literarno izpovedni način opisovanja belo-črno, se pravi gornika in gorništvu, ki bi bila predstavljena nekoliko drugače, morda tudi na človeško bolj slaboten način, kar naš (in vsak) gornik včasih tudi je.

Kot deveto je treba tako pri Naših planinah kot pri Planinskem vestniku poudariti negovanje tradicionalnih planinskih navad z zgledovanjem po tistih vzorcih ponašanja, ki jih na planinah negujejo organizacije prav od svojih začetkov. V Naših planinah menda ni človeka, ki se ne bi vezal na planinsko kulturo, na čut do narave in do sočloveka v njej, do varstva okolja itd. — skoraj do idealizacije. Skoraj ni glasila pri nas, kjer bi se tako povzdigovale tiste vrednote okolja, ki jih v bistvu onečaščamo z onesnaževanjem okolja.

Za zaključek teh desetih temeljnih značilnosti planinskega spisa, kakršno je zastopano v Naših planinah, velja seveda pohvaliti urednika prof. dr. Željka Poljaka, ki že več kot trideset let skrbi zanje in jih neguje, skratka, živi za Naše planine, tudi tiste, ki so pisane z malo začetnico, z gorami. Občudovanja vredna ni le akademska razgledanost, čut za lep jezik in izražanje, za gojenje uredniških vezi s sodelavci; značilno je tudi poznavanje, tisto, ki je izpričano na terenu, o čemer pričajo številne fotografije s katerikoli točke našega planeta, o katerih sicer pišejo sodelavci Naših planin. Menda bi kot avtor številnih hrvaških planinskih knjig lahko sam pripravil knjigo o svojih popotovanjih po našem planetu in bi v njej lahko marsikaj pokazal. — Urednik Naših planin, ki je bil v hrvaškem planinstvu že marsikaj, od predsednika Planinske zveze Hrvaške navzdol pa do prvega hrvaškega gornika na himalajskih trekinških odpravah, je tudi živa priča razvoja povojnega hrvaškega planinstva. Takšnega človeka, ki je tri desetletja v Naših planinah obveščal tudi o delu slovenske planinske organizacije in tudi sicer prispeval k temu, da so o slovenskih gorah tudi drugi pisali v Naših planinah, bi se morali spomniti tudi s kakšnim slovenskim planinskim priznanjem in ne le s temi vrsticami, ki so med drugim namenjene njemu. Naposled ima planinska kultura svoj pomen, častnih znakov pa ne dajemo le za odborništvu, himalajske dosežke in za podporništvu,

ampak tudi za planinsko kulturo, pri čemer lahko republiške meje odpadejo.

Kot nalašč so za 90-letnico izhajanja glasila izšle Petra Zoraniča Planine, izvornik in prevod v založbi Grafičnega zavoda Hrvatske ter v sočnem prevodu Marka Grigića ter ob sodelovanju drugih literarnih poznavalcev. Zoraničeve Planine iz leta 1569, tiskane v Benetkah, so izšla v istem obdobju kot bolj znano nemško delo Josipa Simmlerja Alpe in alpski komentarji iz leta 1576 ali našega Janeza Vajkarda Valvasorja Slava vojvodine Kranjske iz leta 1689, vsako od njih pa se na izviren način loteva gorá in gorskega sveta. Od nekdanj sem želel prebrati Zoraničeve Planine, priložnost pa se mi je ponudila letos v Zadru, prav na območju Velebita, kjer se dogajajo poglavja iz Zoraničevih Planin.

Res je, da zadnje dvojne številke Naših planin še nisem prejel in se morda po nepotrebnem sprašujem, ali bo izdajo izvornika s prevodom in komentarjem Planin kdo od poklicanih obdelal. Res je delo, ko ga gledamo z današnjimi očmi in ko s takimi očmi motrimo na ljudi in njihove poglede izpred štiristo let, drugačno in nenavadno. Morebiti tudi med slovenskimi avtorji ne bo strokovno za to poklicanega, zato naj vsaj opozorim na tem mestu in ob tem jubileju na Petra Zoraniča in Planine, saj štejejo za daljnega predhodnika hrvaške književnosti, tudi o planinah in gorah.

Planinska članarina za leto 1989

Članarina za slovensko planinsko organizacijo bo leta 1989 za odrasle člane 10 000 dinarjev, za mladince 5000 in za pionirje 3000 dinarjev. Tako je sklenil Glavni odbor Planinske zveze Slovenije. Vendar lahko planinska društva, če želijo, določijo drugačno članarino: nemara višjo za člane, če smatrajo, da jo bodo planinci zmogli, ali bistveno nižjo, če menijo, da bi marsikdo prenehal biti član zaradi previsoke članarine in da bi društvo iz drugih virov lahko pokrilo izdatke za Planinsko zvezo in za svoje dejavnosti. Glavni odbor PZS je hkrati sklenil, naj bi društva plačala Zvezi znamkice za članarino najpozneje do 31. maja 1989, kajti po tem datumu bo cena neplačanih znamkic revalorizirana z indeksom rasti osebnih dohodkov.

KUGYJEVE GORE, CVETJE IN GLASBA

»Skupina 85«, tržaško združenje, ki ima posebno pretanjen občutek za kulturno življenje obmejnih krajev, je prve dni letošnjega junija posvetila Juliusu Kugyju. Pripravili so srečanje, ki so se ga udeležili italijanski, slovenski in avstrijski strokovnjaki, razstavo knjig, fotografij in dokumentov in končno tudi izlet v dolino Trente, k podnožju Julijcev.

Julius Kugy se je rodil v Gorici leta 1858, toda skoraj vse svoje življenje je preživel v Trstu, kjer je umrl leta 1944. Bil je prav gotovo eden izmed najboljših sinov tistega tržaškega meščanstva, ki je pred prvo svetovno vojno prispevalo k razcvetu mesta, a je posvečalo izredno pozornost tudi naravi (priložnostni herbariji so bili razširjena moda), glasbi kot dragocenosti vsakodnevnega življenja, dobrim knjigam in prijetnim medsebojnim družabnim stikom. Veliko teh občutij zasledimo tudi v Kugyjevih knjigah.

Že kot mladenič se je zaljubil v Alpe, posebno v Julijce, kamor se je pozimi in poleti neštetokrat povzpel. Njegova popotna tovariša sta kmalu postala v Trstu živeči švicarski botanik Albert Bois de Chesne in tržaški odvetnik Graziadio Bollaffio; ob njiju pa seveda vrsta izvrstnih gorskih vodnikov, ki je ljubila visokogorski lov morda celo bolj kot same gore — Anton Ojcinger, Osvald Pesamosca, Andrej Komac. Kot bi bil Kugy pri izbiranju svojih spremljevalcev dal vedeti, da gore ne poznajo družbenih razlik med ljudmi. V časih, ko je odkrival Julijce in prvič preplezal mnoge smeri, ki se še danes imenujejo po njem, tam čez še ni potekala meja. Kugy je dosledno gojil nekakšno bratstvo med ljudmi, povezano z gorami, o vojni 1914—18 pa je zapustil v svojih knjigah grenke strani, saj je pretresla njegove tolikanj ljubljene kraje. Vojne se je udeležil tudi sam, čeprav že šestdesetletnik, na strani Avstrijcev, kot alpinistični referent — v službi humanizma, kot je poudarjal sam, saj je bila njegova naloga, da je s svojim izrednim poznavanjem gora pomagal preprečevati nesreče neizkušenih vojakov pri transportih in gorskem bojevanju.

Po vojni, ki je porušila dolgo trajajoči način življenja, je Kugy nekaj časa preživel na Dunaju pri sestri; potem pa se je vrnil v Trst, ki ga je imel zelo rad in od katerega se ni hotel ločiti — zvesti privrženec starega cesarstva, a lojalen državljani nove države. Napočilo je dolgo in plodno obdobje njegovega literarnega ustvarjanja. V devetih knjigah, napisanih

Julius Kugy pri dvajsetih letih

v nemščini, je opisal svoje dolgo življenje, v katerem so imele vodilno vlogo gore, njegovo osebno videnje alpinizma, pretanjeno občutenje narave.

»Julijske Alpe v podobi«, album velikega formata, je pomenil plodno sintezo med fotografijo (črno belo, posnetki so bili delo izjemnih slovenskih, italijanskih in nemških avtorjev) in Kugyjevim komentarjem, ki je odpiral tematiko, kakršna se je pozneje in tudi pod vplivom njegovih popularnih knjig zelo razširila.

Kugy je vneto ljubil botaniko, kot je sam pravil, v obliki skrbnega in angažiranega »diletantizma«. Ta »scientia amabilis« zanj nikakor ni pomenila manj pomembnega dela njegovega alpinizma oziroma poznavanja narave. Kot je zanj s svojo intenzivno liričnostjo tudi glasba predstavljala del duhovne privzdignjenosti, ki jo je doživljal v gorah. Kot izvrstni organist in dober poznavalec Palestrine je Kugy zapisal svoje ime z ne ravno majhnimi črkami tudi v glasbeno zgodovino Trsta. In zanimivo je, kako je znal najti sorodnost med glasovi gozda, šumom slapa, nočnim dihom gora s kakim glasbenim motivom.

O tem večplastnem liku je poskušalo srečanje »Skupine 85« ponuditi obnovljeno sliko: sto trideset let po svojem rojstvu je Kugy še vedno aktualen in se ga splača odkrivati. Njegove knjige so impresivne, njegovo videnje človeka v povezanosti z

naravo in nadnacionalnost sovpadata z vse bolj razširjenimi debatami o nacionalizmi in ambivalencijami. Približati se Kugyju ne pomeni le priznati aktualnost njegovih misli in početij. Pomembne ostajajo njegove knjige, od katerih dveh, posvečenih Triglavu in Škrlatici, niti Italijani

še nimajo prevedenih iz nemščine. Po čudovitih opisih Krasa in Julijcev pa tudi Centralnih Alp bi si zaslužile, da bi jih tudi današnji alpinisti temeljiteje poznali: njih in tiste ljudi, pionirje, alpiniste, ki so tem goram darovali najboljši del svojega življenja. (Alp)

INTERVJU PLANINSKEGA VESTNIKA: MATJAŽ RAVHEKAR

ETIČNO RAZMERJE DO SKALE IN STENE

EDO KOZOROG

Letos avgusta je med nami plezalci močno odjeknila vesela novica: Matjaž Ravhekar in Benjamin Ravnik, člana AO Jesenice, sta v Marmoladi preplezala znamenito smer Riba.

Smer sta pred sedmimi leti preplezala češka plezalec Koller in Sustr v 35 urah (3 dni) in s tem rešila velik problem Marmolade: ogromne navpične plošče v sredini južne stene te gore. Pravi sloves pa si je ta smer pridobila šele po prvih poskusih ponoviti to zahtevno smer. Uspelo je šele tri leta zatem ekipi najboljših italijanskih plezalcev H. Mariacherju, L. Jovanu, Manoli in B. Pederivi, ki vsi obvladajo IX. ali X. stopnjo v skali. Leto zatem je uspelo najboljšemu nemškemu plezalcu W. Gullichu s soplezalcem, pred dvema letoma pa je močni italijanski ekipi uspelo smer preplezati tudi pozimi; razmere v tej južni steni namreč omogočajo tako plezanje tudi v zimskem času.

V čem so težave »Poti skozi Ribo« (Weg durch den Fisch), kot se pravilno imenuje (smer poteka namreč skozi votlino sredi gladke stene, ki ima obliko ribe)? Mariacher pravi, da problem smeri ni v prostem ali tehničnem plezanju, temveč enostavno priti čez steno (seveda na etičen način!). Pri tem se prepletata zahtevno tehnično in prosto plezanje v gladki navpični skali, ki omogoča zelo slabo varovanje. Plezalec mora popolnoma obvladati težave do VII +, vmes pa so tudi odstavki, ki jih je mogoče premagati le s posebnimi kaveljci (hudičevimi krempljci), ki jih obesiš v razčlembi, kar si zasluži oceno tja do A₅ (Rivista della montagna, junij 1986). Lani pa je Mariacher smer ponovil tudi prosto in jo ocenil z IX, vendar jo je prej opremil z vrha, potem pa seveda vse za seboj pobral.

Matjaž in Benjamin sta smer ponovila v dveh dneh in jo po svoje ocenila »le« z A₃—A₄. Matjaž ima za sabo vrsto zelo težkih ponovitev vseh vrst smeri pri nas. V Ameriki je opravil našo najtežjo tehnično ponovitev skupaj z Igorjem Jamnikarjem, letos pozimi pa je plezal zahtevno

smer v Patagoniji — težave v njej sedaj primerja s tistimi v Ribi.

Benjamin postaja znan šele zadnja leta, pa ne, ker bi bil slabši, temveč zato, ker spada med alpiniste, ki si sami ne utirajo poti v ospredje. Plezal je že v afriškem Hoggarju, o njem pa krožijo zgodbe, da zmore preplezati kar z blatnimi plezalkami devetko, potem ko priteče za trening do stene. Sicer ima že precej zahtevnih ponovitev v naših gorah, skupaj z Matjažem pa sta že lani v isti steni ponovila smer Moderni časi. Oba obvladata »devetko«, plezata še vedno tudi v gorah in visokih stenah, tudi pozimi, in sta zato najboljša »kompletna« alpinista mlajše generacije.

Kakšni so pogledi teh ljudi na alpinizem in plezanje, na organiziranost našega planinstva in alpinizma, kakšne so želje in zahteve mlajših alpinistov, ki so vedno v senci podvigov starejših kolegov? Del tega nam bo morda razkril pogovor z Matjažem Ravhekarjem.

* * *

Smer Riba v Marmoladi je pravzaprav najbolj znana smer v velikih skalnih stenah Evrope, nekateri jo označujejo za najtežjo takšno smer. Kako bi jo označil ti?

Verjetno je smer najtežja te vrste, saj je prav Marmolada idealna za tak način plezanja (tehnično plezanje s hudičevimi krempljci, prosto plezanje s slabim varovanjem...). Tudi pri nas so možnosti za podobne smeri, vendar jih, žal, vse opremimo s svetrovci (npr. Žaumak v Vežici).

Kakšna izkušnja je bila to za vaju? Plezalna, osebna?

Zame je bilo to predvsem ponovno iskanje samega sebe v alpinizmu. Pravzaprav sem iskal odgovor, ali mi alpinizem še vedno pomeni tisto, kar mi je nekoč, ali je zame še smisel plezanja v športnem uspehu in potrjevanju pred drugimi in ne predvsem pred samim seboj. Vsi plezamo tudi zaradi potrjevanja pred drugimi, če-

prav si tega nočemo priznati in si izmišljamo vrsto izgovorov. Čeprav si načelno tega ne želim, sem tudi sam tak. Če ne bi bil, bi odklonil tudi ta intervju, ne bi objavljaval vzponov itd. Denar pri tem ni tako pomemben, saj samega sebe lahko najdeš tudi v domačih stenah, ki pa žal (!?) ne uživajo svetovnega slovesa.

Od vseh alpinistov, ki jih poznam, dá prav Benjamin najmanj na slavo in najmanj pleza zaradi tistega občutka: zlezel sem nekaj, kar drugi ne zmorejo ipd. To se lepo vidi tudi po njegovem seznamu vzponov: koliko »brezveznih« smeri je splezal! Srce pač ne loči kvalitete od kvantitete in časa od prostora. Izbira po svoje.

Vemo, kako se alpinizem zadnja leta cepi in specializira znotraj svojih meja. Tebe bi lahko označili za kompletnega alpinista oz. plezalca, saj na vseh področjih dosegaš odlične rezultate. Kakšna je tvoja filozofija alpinizma?

Del nje sem povedal že v prejšnjem odgovoru. Predvsem bi rad našel svojo pot, pot srca, pa čeprav ta ne bo alpinistična (čeprav dvomim). Zaenkrat svoje poti še ne poznam, vem pa, da me večkrat zanese z nje.

Alpinizem in vse njegove veje so postale preveč tekmovalne. Zanj vse preveč veljajo kvantitativna merila, celo kvaliteta se meri s številkami. In ne nazadnje se uveljavljajo čisto materialne vrednosti za preplezano smer. Upam, da ne bomo prišli tako daleč, da bo pod vsako smerjo pisalo, koliko dolarjev je vredna. Čeprav se do neke mere tudi sam oziram po teh merilih, bi moralo vse skupaj iti prav v nasprotno smer. Vsakdo, ki misli drugače, naj se spomni, kakšna je bila njegova plezalna filozofija, ko je začel plezati. Tekmovalna in materialistična prav gotovo ne, saj za to niti nimaš možnosti. Preden se ti povrne prvi dinar, preteče mnogo časa v entuziazmu. Zvezdniške težnje se pojavijo mnogo kasneje. Nekdo mi je rekel: »Jadrajo najprej zato, ker jih to veseli, pozneje zato, da zbujajo pozornost, na koncu zato, da jadrajo (ker drugega ne znajo, brez življenja in zanos).« Idealno bi bilo živeti le za plezanje, imeti le toliko, da bi lahko plezal, kar pa na zahodu gotovo ni mogoče. Le kdo je pripravljen na asketsko življenje, kakršnega opisuje zgodba iz zena o Najboljšem plezalcu na svetu?

Povrniva se k smeri Riba. Zanjo je značilno nevarno plezanje v ploščah, v vsej smeri pa ni niti enega svedrovca, čeprav so se razčlemba po prvih ponovitvah deloma poškodovale. Je podoben etični odnos do smeri tudi pri nas?

Omenil sem že Vežico, lahko pa razširim »Vežo« na vso Jugoslavijo in jasno je, da

Matjaž Ravhekar

pri nas sploh ni etičnih pravil, in to je velika škoda. O poškodovanih razčlembah v Ribi skoraj ni sledu. Razčlemba prej in pozneje v steni ne igrata nobene vloge. Smer bi morala ostati taka, kot jo pustijo prvi plezalci, ki jo imajo edini pravico oblikovati po svoje. Žal to ni bil primer v Spominu, Rumenem strahu, nekaterih prostih smereh pa tudi v starejših smereh vse do Čopovega stebra.

Ali sta vidva imela v Ribi s seboj svedrovce »za vsak primer«?

To vprašanje nama je že zastavil nekdo pod steno in Benjamin mu je brez premisleka odgovoril: »Ne, ker to ni etično!«

Se ti zdi organiziranost našega alpinizma primerna? Kaj meniš o težnjah, da bi se prosto plezanje ločilo od alpinizma in planske zveze?

Plezanje se razteza od čistega alpinističnega, filozofskega pojmovanja do čistega športa, ki ne potrebuje filozofije, zato je zelo težko potegniti mejo med alpinizmom in športnim plezanjem. Sploh pa vsi vemo, da je idealen svet brez mej, vendar za takega še zdaleč nismo zreli.

Kakšna se ti zdi »politika« komisije za alpinizem (KA) in njenih podkomisij?

Upam, da KA dela, kot najbolje ve in zna, očitno pa je, da ji manjka profesionalnega kadra.

Imajo KA in njene podkomisije, še posebej KOTG (komisija za odprave v tuja gorstva), dovolj razumevanja tudi za mlade, perspektivne plezalce — oziroma, ali jih sploh vidijo?

Mislím, da bi morala imeti KOTG veliko več posluha za mlade, perspektivne alpi-

niste. Za kaj takega pa bi morala imeti veliko boljši pregled in bi morala bolje poznati mlade. To je težko tudi zaradi tega, ker so mladi pač entuziasti in se tudi sami ne menijo kaj dosti za KOTG.

Kaj meniš, da bi se moralo spremeniti v organiziranosti našega alpinizma?

Verjetno so največja napaka našega alpinizma prav velike odprave v Himalajo, na osemtisočaka, ki izgubijo magično mejo 8000 metrov, če bi jih npr. izmerili v čevlji ali če jih sploh ne bi merili. Domačini niso izmerili prav nobene gore, vrednotili so jih po videzu.

Kakšen bo po tvoje nadaljnji razvoj našega plezalstva in alpinizma?

Vsekakor se bo alpinizem še bolj razvejal. Sedaj se močno razvija prosto plezanje, največ zaradi reklamnih medijev, toda tudi to bo prišlo v krizo. Plezalci v tem ne bodo videli nič več novega, tudi slike plezalcev se bodo začele ponavljati... V splošnem pa bo alpinizem še vedno napredoval proti nemogočemu. Prav verjetno je, da bodo Ribo plezali čez dvajset let prav tako za šalo, kot plezajo sedaj Čopov steber, pa čeprav je bil nekoč za nas pojem težavnosti.

Za teboj je nekaj zahtevnih solo in prostih ponovitev, v Ameriki si opravil našo najtežjo tehnično ponovitev, plezal si tudi v zahtevnih stenah Patagonije — in sedaj Riba! Kaj pa načrti za naprej?

Še vedno bom iskal svojo pot. Rad bi zlezel še kakšno zelo težko smer ali steno.

Kaj pa visoke gore, velike odprave?

Tudi visoke gore in odprave so zanimive, lepe, pa tudi težavne. Le prevelike me ne zanimajo. Največ možnosti za uspeh imajo odprave, ki jih sestavljajo prijatelji, znanci, vendar za take odprave trenutno ne najdemo niti sredstev, da bi jim pomagali, zato so dostikrat neuspešne.

In kakšne načrte ima Benjamin?

Beni je trenutno v najboljši formi in je vedno boljši. Vsekakor sodi v najožji vrh našega alpinizma. Ima pa svojo pot, ki je verjetno najbolj neodvisna od splošnega veletoka alpinizma pri nas.

Bi ga lahko označili za enega od najbolj zagnanih alpinistov pri nas?

Sam bi ga označil kar za najbolj zagnanega ali pa vsaj za najbolj vztrajnega.

ALPINISTIČNO SMUČANJE V CORDILLERI BLANCI, PERU

NAPETOST MED SMUČANJEM, UŽITEK NA CILJU

DEJAN OGRINEC, ANDREJ TERČELJ, ANDREJ ZORČIČ, BORUT ČERNIVEC

Oči so pozorno uprte v platno, ne uide jim nobena podrobnost. Misli skušajo odstraniti domišljijo in izživljanje snemalca ter si pričarati tridimenzionalno sliko resničnega dogajanja. So sneg in snežene vesine dejansko take, da omogočajo povezano in svobodno izvajanje zavojev? Je sopihanje in hropenje poudarjeno zaradi filma, ali je res nujna živalska kondicija za energične in natančne gibe v redkem zraku?

Približno tako je vsak od nas doživil alpinistično smučanje Patricka Vallençanta s strmih andskih šesttisočakov. Motivi so se nam globoko vtisnili v spomin. Pogosto smo pri praskanju po trdem snegu ali ritju v celcu gnilcu v Kamniških ali Julijskih Alpah hote ali nehote sanjarili o andski poeziji.

Alpinistično smučanje, ki ga vsi načrtno gojimo že nekaj let, se je izkazalo za čudovit, a garaški šport. Ključ za uspeh predstavlja vrsta snega, za smučarski užitek pa je dodatno bistvena še zasneženost in konfiguracija pobočja oziroma smeri.

Statistika je zelo poučna: v približno petdesetih odstotkih primerov se je zaradi neugodnih razmer potrebno prvotnemu cilju odpovedati ali ga vsaj spremeniti, samo vsak deseti spust pa je smučanje, ki bi si ga želel takoj ponoviti. Posledica omenjenega je, da vsak odlično pometa pred lastnim pragom, ker ve, kje in kdaj se nabirata prah in golazen. K sosedom pa pride vedno prezgodaj ali prepozno, ko ni nič za pomesti! Dosežki alpinističnega smučanja tujcev bodo zato vedno bistveno zaostajali za dosežki »domačinov«, vrednotenje in primerjava je praktično nemogoča in neumestna. Približno sliko o kakovosti si je mogoče ustvariti le na nevtralnem terenu, povsod, kjer se pač s tem športom ne ukvarjajo: še en adut za Ande! Po večletnih prebliskih meglenih idej smo se letos odločili vsi štirje združiti moči

Več kot 50 stopinj naklona: smučati po takem niso matje solze

v Cordilleri Blanci, kamor se je sredi maja odpravljalo več alpinistov iz različnih koncev Slovenije, vsak s svojimi cilji in načrti.

SNEG — POSEBNA ZNAČILNOST ANDOV

»Bela veriga« predstavlja eno od najbolj zasneženih ekvatorialnih gorskih skupin. Vleče se praktično v smeri sever—jug med 8. in 10. stopinjo južne širine v Peruju (približno 180 kilometrov) vzporedno z dvesto kilometrov oddaljeno obalo Pacifika. V tem območju se dviga množica pet- in šesttisočakov.

Pogorje je razmeroma enostavno dostopno z zahoda, kjer se strmo dviguje nad gosto naseljeno dolino Santo. Od tod se 20 do 40 kilometrov globoko v masiv proti vzhodu ostro zajedajo ozke ledeniške doline. Na vzhodu se Cordillera zložno in razčlenjeno spušča v Amazonijo, od koder je praktično nedostopna, k sreči pa tudi manj zanimiva, saj je večina glavnih vrhov pomaknjena na zahodni rob verige. Tako se dvoglavni Huascarán (6768 m in 6655 m), najvišji vrh Peruja, dviguje naravnost nad Santo.

Govorje ima še dve značilnosti. Prva je izredna potresna aktivnost, ki predstavlja

predvsem v obliki zemeljskih in ledenih podorov resno nevarnost za domačine, saj terja nemalo življenj (leta 1970 je v eni od največjih naravnih katastrof umrlo približno 17 000 ljudi, med njimi več tujih alpinistov). Druga značilnost je množica čudovitih smaragdnih ledeniških jezer, katerih število se ob splošnem krčenju ledenikov še povečuje.

Podnebje ima ekvatorialne in celinske značilnosti. V deževni dobi (poletje — od oktobra do marca) so vrhovi ves čas zaviti v goste oblake in sneži, v dolinah pa močno dežuje. V tem obdobju je osvajanje vrhov praktično nemogoče. Bistveno drugače je v suhi dobi (zima — od aprila do septembra), ko je vreme načelno zelo stanovitno, brez kritičnih in nenapovedanih vremenskih preobratov. Jutra so jasna, pred poldnem se vrhovi ponavadi zavijejo v meglo in oblake, pogosto popoldne in zvečer v gorah sneži, čez noč pa se znova zjasni. Tako naj bi bila junij in julij najugodnejša meseca za plezanje; ker pa se sneg preobraža v led, sta najugodnejša za smučanje maj in junij, ko je še obilo novega snega, čeprav to otežuje vzpone.

Sneg je posebna značilnost Andov. Snežna meja je v Cordilleri Blanci med 4500 in 5000 metri. Znane so specifične snežne in ledene tvorbe: velikanske opasti na ozkih grebenih, »piščali« — ledena rebra, ki jih povzročajo vzhodni vetrovi, orjaške ledene sveče, ki nastajajo zaradi izrednih temperaturnih razlik med dnevom in nočjo. Zaradi lege pod ekvatorjem je vloga naših severnih in južnih sten zamenjana. Zanimivo je, da so oboje primerne za alpinistično smučanje. V južnih stenah najdemo suh, grobo zrnat nepredelan sneg, poln zračnih votlin. Zaradi zelo suhega ozračja se sneg praktično ne tali, temveč direktno izpareva v zrak (sublimira). V severnih stenah je sneg ponoči in zjutraj trd in leden, ob sončnem dnevu pa odlično »popusti« (kot naš spomladanski firn), saj posije sonce v ta pobočja skoraj pravokotno.

OPREMA, OBLEKA, HRANA

Seveda smo že ob sami ideji smučati v Cordilleri Blanci začeli zbirati poročila o dosedanem delovanju alpinistov-smučarjev na tem območju. Probleme smo imeli z nezanesljivimi informacijami. Te so skoraj izključno »alpinistične«, za takšno smučanje pa povsem neuporabne. Tudi »zaslišanje« naših alpinistov, ki so vrhove v pogorju poznali, ni razjasnilo temeljnih vprašanj: točnih povprečnih in maksimalnih naklonov pobočij in podrobne strukture snega. Aktualni nakloni med 40 in 60 stopinjami so za alpiniste neprematični, zato strmino ocenjujejo nenačtančno (na oko) in neangažirano. Podob-

no je s plastovitostjo snežne odeje. Objektivna poročila in izkušnje o že tako redkih spustih smo težko dobili.

Z razmeroma lahke Nevado de Cope (6173 m) sta že leta 1972 smučala Wolfgang Nairz in Raimund Margreiter, težjih spustov pa so se prvi lotili Francozi leta 1978 (P. Vallençant, J. M. Boivin, D. André, M. Poncet). Smučali so s Huascarana, Kitaraja, Artesonraja. Kasneje je sledilo še nekaj sposobnih ekip, predvsem Francozov in Italijanov, pa tudi Slovinci, saj sta leta 1979 Luka Karničar in Matej Kranjc presmučala severno steno Kitaraja (6040 m). Tudi letos nismo bili sami. Na Nevado Sarapo v sosednji Cordilleri Huayhuash je svoje moči preizkušal slovitil italijanski ekstremni smučar Toni Valeruz.

Tako smo že pred odhodom vedeli, da je sneg v primerjavi z Alpami na splošno primernejši za smučanje, možnosti za uspeh v strmih stenah pa večje. Tudi maksimalne strmine, ki jih je še mogoče smučati, so za nekaj stopinj večje. Po dobri aklimatizaciji naj bi bilo smučanje v Peruju zelo podobno tistem v Centralnih Alpah, le dostopi v gorske doline so zamudnejši.

Oprema in obleka, ki smo jo uporabljali, se ni razlikovala od tiste, ki jo sicer uporabljamo doma. Dva metra dolge smuči, alpski smučarski čevlji, močne varnostne vezi, kože in posebni vložki za hojo na smučeh, dereze, orodja za ledno plezanje, topla spalna vreča (dolge noči!), zanesljiv šotor, lahki planinski čevlji (oziroma športni copati) za dostope do snega. S seboj smo imeli tudi nekaj orodja za vzdrževanje opreme, predvsem smuči. V sili si lahko večino opreme sposodimo v Huarazu. Specifična za Južno Ameriko je tudi tehnična organizacija tur. Iz mesta do konca doline, kjer se pot konča, je precej kilometrov, in sicer ponavadi že izven naseljenih območij. Obstajata dve možni varianti potovanja. Dražja je potovalna-treking agencija, ki ti organizira tako prevoz kot tudi mule ali nosače po potrebi. Cenejša pa zahteva več iznajdljivosti. Ljudje, ki imajo tam redke in že davno amortizirane avtomobile, se prelevijo v naključne taksiste. V Peruju so stranske ceste slabe, makadamske, večinoma zajedene v strma pobočja, a s presenetljivo blagim naklonom.

Enako kot s prevozom so tudi z nosači velike težave. Izkaže se, da le dobro znanje španskega jezika in prejšnja točna definicija naloge lahko prinese uspeh. Podpisane pogodbe, predplačilo in zaupanje niso dosti vredni, če te Indijanci spoznajo za zelenega »gringa«. Veliko praktičnih nasvetov je napisanih v knjigi Jima Bartla (2) in starih izdajah Planinskega vestnika (4). Naše izkušnje pri samostojni organizaciji pa so precej mešane. Vendar si

brez nosačev, oslov, gonjačev in ostalih pomočnikov nikakor ne bi mogli predstavljati hoje do baznih taborov.

Poleg alpinistične opreme, ki smo jo v glavnem nosili sami, smo imeli še dve vreči za po dva para smuči, spalno in bivak opremo, šotore in hrano za več kot teden dni. Krame se je nabralo toliko, da smo štirje potrebovali tri osle oziroma nosača na človeka. Odlično so nam služile odporne transportne vreče, ki pa ne smejo biti prevelike, saj se mora teža enakomerno porazdeliti po hrbtih nosačev.

NAJBOLJŠA DOMAČA HRANA

Pristopi se razlikujejo od doline do doline. V dolino Paron je možno le z nosači, v Llanganuco celo po prevozni cesti, v ostale pa z osli (burosi) in gonjači (arierosi).

Izbira hrane, posebno sadja in zelenjave, je edinstvena. Tropsko podnebje ne priznava sezonskih pridelkov in tako si na bogato založenem trgu lahko postržeš z raznovrstnimi povrtinami in sadjem. Toda zaradi spremenjene hrane in prehrambnih navad ter sprememb okolja smo imeli precejšnje težave. Hrana je v restavracijah poceni (npr. kosilo 1—2 ameriška dolarja), zato smo takoj začeli prilagajati svojo črevesno floro in favno. Prvi teden v dolini smo se navajali na drugačno pripravo jedi (olje), močnejše začimbe in priduh hrane po bencinu, na katerem pripravljajo vso hrano. Nadalje smo se privajali na pomanjkljivo čistočo pri pomivanju posode, okuženo vodo iz vodovoda in nove okuse tropskih sadežev, iz katerih pripravljajo imenitne naravne napitke. Predvsem mamljiv papajin sok, ki ga redčijo z vodo, je bil za marsikoga usoden. Tako po pravilu prvi teden preživiš le ob gorah hranljivih banan, ustekleničenih gaziranih pijačah ter sredstvih proti diareji.

Vse težave iz doline pa se na hribu še stopnjujejo.

Tudi hrana iz špacerije, ki jo kupiš v dolini, se od naše razlikuje. Ribje konzerve so po pravilu brez olja in s posebnim okusom, testenine so problematične, saj potrebuješ na višini ogromno časa, da se skuha, za nameček pa je še kruh v glavnem sladak.

Mi smo na hribu v glavnem segali po dehidrirani hrani priznanih proizvajalcev. Pire, mleko, riž, juhe, prepečenec, krekerji, popečeni kruhki in konzerve mesne omake so bile najbolj po našem okusu. Tudi jajca, majoneza, sir, marmelada, suho sadje (fige, rozine iz Čila), ruski čaj ali čaj iz koke, paradiznik, sadje (limone, pomaranče in banane), vse to se je dobro obneslo. Najpametnejšo potezo pa smo naredili, ker smo od doma prinesli suho kmečko salamo, instant koruzni zdrob, mšiči, čo-

kolado, puding, vitergin in vitaminsko-mineralni napitek olimpij.

Zaradi omenjenih težav s hrano aklimatizacijski problemi sploh niso prišli na površje. Po vseh prebranih in priporočenih navodilih nismo nikoli zašli v krizo. Pili smo izredno velike količine pijače. Vodo smo po recepturi dr. Iztoka Tomazina razkuževali z 8,5-odstotno raztopino joda v alkoholu. Visoko v dolini se namreč pase redka živina, ki onesnažuje studence. Še višje na gori smo topili led in sneg, za rehidracijo pa smo dodajali Nelit.

ZABAVA, PREPOJENA S STRAHOM

Huaraz. Mesto spominov na davno preteklo kulturo Chavin. Metropolita okrožja Ancash. Glede na velikost pa za tem nazivom vseeno pošteno zaostaja. Z le deset tisoč prebivalci bi bil v Evropi verjetno med najmanjšimi mesti. Celotno mestno središče je en sam velik bazar. Prodaja se vse, kupi nič. No, z Evropo pa ga nekaj le veže. Pravijo mu namreč južnoameriški Chamoni.

Z nedokončane strehe hiše, v kateri smo spali, se izvrstno vidi na največjo, tudi na pogled najmogočnejšo goro v Cordilleri Blanci, Huascarán. Ogromna gora ledu, serakov in razpok. Njene dimenzije ne zaostajajo dosti za himalajskimi. Razgled, ki ga imaš srečo uživati z naše terase, je najbolj popularen tudi na razglednicah, le da nobena slika ne ustreza popolnoma resnici. To sem ugotovil po dolgem času iskanja in brskanja med kar precejšnjim številom razglednic. Naveličan iskanja sem se obrnil stran od razglednic in zagledal plakate. Čeprav sem bil že kar nekaj časa v Peruju, se vseeno ostala misel, ki sem jo jih pogledal. Med pregledovanjem naletim na posnetek gore, ki zbuja spoštovanje in ponos med uspešnimi plezalci iz teh njenih lednih sten. Chakraraju. Dva vrhova: vzhodni in zahodni. Med njima zid iz ledu in skal, na vseh treh straneh. Le na strani, katere podoba sem gledal, prevladuje sneg. Ugotovil sem edino, da se smučati povsod le ne da. Tako sem kar hitro pozabil na to belo, strmo in strah zbujujočo goro. Le nekje v podzavesti mi je vseeno ostala misel, ki sem jo kasneje uresničil.

Pred tem smo bili v dolini jezera Paron. Okolica tega jezera je za alpinista resnično prekrasna. Sami vrhovi, katerih sloves težkega pristopa je znan po vsem svetu. Izstopa le Nev. Pisco, aklimatizacijski vrh. Tod se vidijo vrhovi Carasov, Artesonrāja, Piramide, Huandoyev ter najbolj izstopajočega vrha Nev. Chakraraju. Vsi ti vrhovi imajo slovite stene, ki so doživele redke zmage nad njimi in na žalost veliko zmag nad malimi človeškimi bitji.

A gore so mrtve, živijo le v naši zavesti.

Peruanski nosači-portadores so navajeni vseh muh in neumnosti turistov, a nekaj je tudi zanje nerazumljivo. Kaj nama bodo smučiči v južni steni Chakraraja? Ne vedo, da si lahko nekdo izbere drugo pot odvajanja od množic. Poznajo le boj za obstanek svojih družin, ne pa še drugih problemov, ki so značilnost civilizirane družbe. Verjetno tudi ne razumejo, da je iskanje poti med razpokami ledenika, kjer so nekatere že prave doline, lahko nekako zabavno, čeprav ti gre ponekod strah pred padcem v globoko razpoko vse tja do kosti. Komu pa ne gre? Meni že sam pogled v zeleno globino preteče, režeče se razpoke dá vedeti vse. Verjetno je precej hladno tam dol. Da lahko tu tudi umreš, o tem niti ne razmišljam.

Vseh motivov, ki nas vlečejo sem, ti nosači ne poznajo; spominjajo se le alpinistov, ki so umrli v naročju ledenikov in sten, teh lepih gora. Kajti v boju za obstanek te »danes« ne zanima več, zanima te le še »jutri«.

Ob vesti o najinem uspehu se za trenutek ustavijo, a takoj zatem že razmišljajo o prihodnjem dnevu; za danes so že plačani. Tako z nikomer ne deliva veselja nad presmučano smerjo — razen sama med seboj.

V dolini je namreč že prepozno, veselje se umakne pričakovanju veselih in neveselih trenutkov bodočih dni. Še na Chakraraju bodo smučine ostale dan ali dva, potem jih bodo spihali vetrovi, ki po malem pometajo po steni, dopoldne z leve na desno, popoldne pa z desne na levo.

A ostal bo spomin. Kadarkoli pogledam razobešene plakate Chakraraja po Huarazu, se povrnem nazaj v čas odrekanja in trpljenja, potrebnega za najin uspeh.

NOČ V SNEŽENI LUKNJI

Samo napol zavita v toplo puhasto vrečo (za dva v celtzaku namreč ni bilo prostora) se stiskava z Andrejem. Nad seboj slutim skozi temo obok snežene luknje. Skozi režo najlonske ponjave, ki pokriva vhod v luknjo, prihaja zadosti svetlobe, da ne izgubim orientacije. Že med tem, ko se dvigam iz ležečega položaja, razmišljam, ali smo dovolj visoko skopali strop, da ga po naključju ne bom »pobožal« s svojo glavo. Šele na vrhu poti olajšano potrdim svoje vprašanje s tem, da zaniham naprej in nazaj brez posledic.

Prva misel velja uri. Še prezgodaj! Nekako olajšano mi prodre v zavest, da je še približno pol ure do načrtovanega bujenja. Dovolj bo, da zaspim za teh nekaj trenutkov. A na žalost ne gre. Sinočnja juha se je že poglobila, sedaj pa preostanek želi ven. Prekletost! Potrebno je vstati — kljub želji po spanju, kljub temu, da ležim le dobri dve uri. Čaka nas zahteven

Ko se za trenutek strmina le malo položi, pa se zakadi izpod smučí

vzpon na goro, katere piramida je kot sanjska prikazen.

Pred luknjo čepim na steptani polički, čakam, da se izlije juha iz črevesja, med tem pa ocenjujem naklon pobočja okoli in pod seboj. Priznati sam sebi, da je strmo, se mi ne zdi preveč vabljivo. Zaenkrat me še za dvajset minut vabi vreča. Naslednja stopnja prihodnosti je še dovolj daleč, da jo odrinem v podzavest.

Še preden stopim v luknjo, me preblisne, s kakšnimi napori smo jo skopali do teh razsežnosti in kako malo časa jo bomo samo uporabljali. Ne vem, če se sploh spleča vložiti toliko truda za izkop take luknje. Res da je notri toplo, a kaj bi s tem, če mi pa kapljice močijo sparno vrečo!

Stlačim se nazaj v bivak vrečo poleg Andreja. Napol se zbudi, nekaj zamrmra, a kmalu se mu ritem dihanja spet umiri. Dihanje nam na tej višini (približno 5300 metrov) ne dela preveč težav, saj imamo za seboj že aklimatizacijsko turo na Nev. Palcaraju. Edini problem imamo s pogo-

stimí, skoraj vsakodnevnimi popoldanskimi nevihtami. Prinesejo ohladitev in še večji problem — vlago, ki te ohladi celega, vključno z obleko. Toplo zavetje nudi le spalna vreča vse dotlej, dokler jo kondenz s sten šotora ne načne ter s tem puh izgubi svojo nasršenost.

Zbudim se ob naraščajočem trušču okoli sebe. Klemen kot najstarejši alpinist ve, da rek »rana ura, zlata ura« velja zelo resno v visokih hladnih stenah. Ne pusti se premotiti, da ne bi začel vseh po vrsti prebujati. Verjetno ga v mislih vsakdo nekam pošilja — a le za hip, kajti jasno je, da drugega načina poti na vrh gore ni. Kmalu začnejo brbotati tudi kuhalniki. Plin uhaja skozi ventil, se spreminja v vroč plamen, a plamen je prehladen, saj se sneg v posodi le prepočasi topi. V moj bencinski kuhalnik pa ostali gledajo z nezaupanjem zaradi izgorevanja bencinskih hlapov. Vdam se in ga ugasnem, medtem pa »hvalim« počasnost njihovih plinskih kuhalnikov. Med čakanjem na toplo tekočino stlačimo vlažne spalne vreče v vrečke, praznimo nahrbtnike odvečne teže ter se med seboj prerivamo skozi ozek vhod na plano, v objem ostrega nočnega zraka.

KAJ JE NA VRHU?

Ura je tri zjutraj. Noč je čudovita. Globoko črno nebo je posejano z neštetiimi zvezdami. Tolikšno število jih doslej še nisem imel priložnost videti. Z Andrejem sva ostala sama. Po strmem snežnem pobočju nad nama gre navzgor sled za ostalimi.

Po nekaj izmenjanih stavkih z Andrejem sam odidem za drugimi, njemu pa prepuščam odločitev, ali bo ostal v luknji ali se nam pridruži pri vzponu. Gotovo mu je težko. Ne počuti se dobro. Predvidevam, da bom ostal sam, dokler ne ujame ostalih višje v steni.

Nad mano ni ničesar razen snežne strmine, bleščečih se zvezd in tovarišev, zamotanih v plašč teme. Prekoračim rob prve snežne strmine in prvič zagledam nekje spredaj, še visoko nad sabo, obrise ostalih. Čeprav hitim, da mi v glavi razbija, jih dohitevam počasi. Ne gledam ne levo ne desno, edina smer je navzgor. Le navzgor. Ne zaustavi nas ne sneg, izredno zahteven in nevaren, ne višina, ne proženje klož ostalih. Pot gre le visoko gor, dokler se ne položi in ne konča na točki, za katero pravijo, da je vrh. Ne vem, vrh česa je, kajti na vrhu nisem bil ne na vrhuncu moči ne v vrhuncu navdušenja. Na vrhu si prazen, popolnoma izpraznjen po napornem vzponu. K razpoloženju prispevajo svoje še oblaki, ki nas prikrajšajo za razgled po pokrajini pod nami. V glavi imam le eno misel: počasi in skrbno si dopovedujem, da moram pri spustu na smučeh paziti.

Lagal bi, če bi rekel, da je to užitek. Užitek postane šele spodaj — na varnem in ravnem ledeniku, ko si ogledaš sled smučanja po strmeh snežnem pobočju. Takrat šele dojameš vse.

IZKUŠNJE IN UGOTOVITVE

Za konec strnimo naše izkušnje in ugotovitve.

Andski način osvajanja vrhov je svojevrsten, saj se po tednu dni na gori vračaš v mesto, kjer si obnoviš in nabereš novih moči. Prekinitve v trajanju vsaj tri dni pozitivno vplivajo tako na fizično kot tudi na psihično počutje. Hrana s hruba ni primerljiva z izbiro in kvaliteto v restavracijah, pa čeprav oporečno. Tudi izbira opreme se je izkazala za pravilno. Manjkala je edino boljša zaščita pred dežjem, ki nam je letos večkrat nagajal v popoldanskih urah. Opremo za turno hojo (pse in vložke) pa bi lahko brez škode pustili doma in bi bila zato prtljaga lažja. Zaradi granita ni melišč in zato je možno do snega udobno priti v športnih copatah.

Nevarno smučanje

Smrtne in lažje nesreče zaradi trkov med smučarji na organiziranih smučiščih tudi pri nas niso več redkost. V Avstriji, deželi, kjer so npr. v zimi 1986/1987 z žičnicami in sedežnicami prevozili na smučiščih okroglo 480 milijonov oseb, pa je nesreče te vrste že precej.

Dr. Martin Burtscher, naš znanec iz IKAR*, razpravlja o tem v članku Schikollisionsunfälle im Vergleich v mesečniku OEAV — Mitteilungen. Izhodišče so mu podatki Zveznega ministrstva za notranje zadeve Avstrije in ugotovitve Urada Ic Tirolske deželne vlade, ki jih je ovrednotilo Avstrijsko planinsko združenje (OeAV). Burtscher loči prizadete osebe, ki so bile žrtve drugih, in nesreče tistih, ki so sami povzročili nesrečo. Pokazalo se je spet, da »sirotinja uvek strada«,** da torej trpe predvsem tisti, ki za svoje gorje niso sami krivi.

Za skupino poškodovanih, ki so bili žrtve drugih oseb, veljajo tile podatki: prizadetih je bilo 512 oseb, brez poškodb se je izmazalo 40 smučarjev, poškodovanih je bilo 472 uporabnikov smučišč. Poprečna starost prizadetih je bila 33 let.

In kakšne poškodbe so utrpeli? Iz podatkov beremo: 39 % je dobilo poškodbe

Načrtovanje in izpeljava vzponov je precej drugačna od alpinistične.

Najpomembnejši je spust, ki je mnogo težji od vzpona. Za smučanje so namreč značilne trenutne fizične obremenitve, kakršnih visokogorski alpinizem pri sestopanju ne pozna. Vzpon je nujno izvesti tako, da smo na vrhu kar najbolj spočiti. (Haha!) Izkaže se, da se nam drugačna razporeditev moči, bivakov, tempa hoje in plezanja ter temeljita aklimatizacija pri uresničevanju osrednjih ciljev in pri lahkoti smučanja nemerljivo obrestujejo.

Cordillera Blanca nudi odlične možnosti za alpinistično smučanje, posebno glede strmin in snega, le smučarski užitek ponavadi (z redkimi izjemami) omejujejo razpokani ledeniki v spodnjem delu in orjaške opasti na vrhu smeri. Verjetnost uspeha je predvsem v težjih smereh zaradi kakovosti snega in razmeroma »predvidljivega« vremenja relativno večja kot pri ciljnih v Centralnih Alpah, kljub približno 2000 metrov večji absolutni višini.

Presmučane smeri dokazujejo, da je slo-

glave, 16 % poškodbe ramenskega obroča, 7 % okvare zgornjih okončin, 27 % poškodbe spodnjih okončin in 10 % poškodbe hrbtenice.

Enajst oseb (2 %) je dobilo poškodbe več organov.

Med povzročitelji pa je stanje naslednje: prizadetih je bilo 487 oseb, nepoškodovanih 310 (!), poškodovanih 174 smučarjev. Poprečna starost povzročiteljev je bila 23 let. Glede poškodb je stanje naslednje: 54 % poškodbe glave, ramenski obroč 9 %, 6 % zgornje okončine, 24 % spodnje okončine, 6 % hrbtenica. Sedem poškodovancev (4 %) je dobilo poškodbe na različnih delih telesa.

V celoti kar obilna žetev nesreč: okroglo 646 poškodovanih med 999 vpletenimi v nesrečo.

Osupli smo nad stvarnostjo: poškodovanih je 47 % smučarjev, ki niso zakrivili nesreče, in samo 17 % krivcev, medtem ko je med povzoženimi ostalo brez poškodb samo 4 % oseb, med krivci pa kar 31 %. Burtscherjeve raziskave kažejo, da je največ povzročiteljev trka starih manj od 20 let, žrtve pa 34 let.

Dodatne raziskave kažejo, da je več nesreč na smučiščih, ki so urejena na ledenikih, kot na običajnih smučiščih. Menijo, da k temu pripomore okrog 20 % manjša vozna površina na ledenikih, v času izjemnih obremenitev smučišč pa se je zgodilo na ledenikih kar 100 % več nesreč zaradi trkov smučarjev, kot na drugih smučiščih.

* Predsednik komisije za tehniko reševanja in opremo Mednarodne komisije za reševanje v gorah.

** Tako je vzkliknil maršal Tito, ko je z ostjo lovil ribe v dobro »založenem« tolmunu in v množici velikih rib nabodel najmanjšo.

vensko alpinistično smučanje primerljivo z dosežki najuspešnejših smučarskih odprav tujih mojstrov.

Literatura:

1. Yuraq Janka, »Cordilleras Blanca and Rosco«
2. Jim Bartle, »Trails of the Cordilleras Blanca & Huayhuash of Peru«
3. Kronike »Andinismo & Glaciologia«
4. Planinski vestnik letnik 1970
5. Zemljevidi 1 : 100 000, Instituto Geografico Militar, Av. Aramburu 1190, Surquillo, Lima 34

Sponzorji:

Alpina Žiri, Elan, ZORA Bled, Dynamic, Salomon, Metka, SD Novinar, Slovenija-šport, Tekstilna Medvode, Kemoservis-fo-tomaterial, Lek, Igor Šport, Rašica, Adria Airways, IBL, Slovenijales-trgovina, Belinka, Iskra-Delta, Best Servis.

Kronološki pregled opravljenih smučarskih tur:

- 23. V. 88: Zahodna Ishinca (5300 m), Borut Črnivec, Dejan Ogrinec, Andrej Zorčič; ocena: S 3, II, 200 m,
- 24. V. 88: Južni Palcaraju (6070 m), Andrej Terčelj, Borut Črnivec (Dejan Ogrinec in Andrej Zorčič spust začela 300 m nižje pod steno glavnega Palcaraja); ocena: S 4 +, IV —, 1000 m,
- 1. VI. 88: južna stena Artesonraja (6025 m), Andrej Terčelj, Borut Črnivec, Dejan Ogrinec; ocena: S 6, VI —, 1200 m,
- 2. VI. 88: severni greben — pobočje Piramide (5700 m), Andrej Zorčič; ocena: S 5 —, III +, 900 m,
- 6. in 7. VI. 88: spusti z dveh sedel (5500 m) med Artesonrajem in Nevado Paron, Andrej Terčelj, Borut Črnivec, Andrej Zorčič; ocena: III, 700 m,
- 16. VI. 88: Vzhodni Chacaraju (6001 m), Ameriška smer (smučati začela 100 m pod grebenom), Dejan Ogrinec, Andrej Zorčič; ocena: S 5 +, IV +, 900 m.

Naročnina Planinskega vestnika za prvo polletje leta 1989 bo znašala 25 000 dinarjev (nekaj več kot 4000 dinarjev za številko). To je videti samo zdaj, decembra, veliko. Kot kaže, bo že prve mesece prihodnjega leta to razmeroma majhna vsota denarja. — Obstaja pa tudi možnost plačila naročnine do konca leta po ugodni ceni, o čemer bomo podrobno objavili v januarski številki PV.

ŠTIRJE ŠTAJERSKI IN KOROŠKI
ALPINISTI NA SATOPANTU (7075 m)

USPEŠNA MINI ODPRAVA

BORIS JAUŠOVEC

Štirje prijatelji, in sicer Danilo Tič (AO Impol Slovenska Bistrica), Toni Golnar (AO Kozjak), Rok Preložnik (Šaleški AO) in Andrej Gradišnik (AO Ravne na Koroškem), so se sredi letošnjega septembra zagrizli v pobočje 7075 metrov visokega Setopanta v Garvalski Himalaji v Indiji.

Sredi avgusta so Toni Golnar, ki je bil vodja odprave, Rok Preložnik in Andrej Gradišnik z brniškega letališča prek Münchna in Pariza poleteli v New Delhi, v začetku septembra pa se jim je v baznem taboru pridružil še Danilo Tič, ki je prišel naravnost z odprave na K 2.

»Satopant se dviga nad izvirov Gangesa, ki pomeni Hindujcem izvir življenja in je to zanje svet kraj. Večina vrhov okoli izvira se imenuje po hindujskih božanstvih. V okolici je na pobočjih veliko manjših, z blatom ometanih kamnitih hiš — samostanov gurujev. Cesta je drzno speljana do 3300 metrov nadmorske višine, kjer je tudi zadnja avtobusna postaja,« pripoveduje Danilo Tič. — Od tod je majhna štajersko-koroška alpinistična odprava z dvanajstimi najetimi nosači krenila proti baznemu taboru.

»Najprej smo nameravali preplezati južno steno Satopanta, ki naj bi bila zasnežena vesina. Naj bi bila — toda po dveh dneh je naša izvidnica ugotovila, da je v steni premalo snega in da ležijo v pobočju gole krušljive skale; južna stena je bila brez snega in zato prenevarna za plezanje,« pravi Toni Golnar.

V baznem taboru so se naši fantje nato odločili, da vrh načnejo z druge, severovzhodne strani. Po tem grebenu so Švicarji 1948. leta prvič prišli na vrh Satopanta, pozneje pa je bil ta del Himalaje za tujce zaprt vse do tega desetletja. Zato je bilo na Satopant doslej razmeroma malo vzponov.

Mladi slovenski alpinisti so v treh dneh bazni tabor, se pravi štiri šotore in kuhinjo, prestavili ob ledenik na severno stran gore. Rok Preložnik, ki si je pri skoku s padalom za trening poškodoval nogo, se je selil kar na improviziranih berglah. Tam so naši fantje ob okusni hrani tibetanskega kuharja (Tibetanci brez težav prestopajo kitajsko-indijsko mejo) nestrpno čakali, da bi se vreme izboljšalo, Rokova noga pa je med tem čakanjem dobro okrevala.

»Monsun, ki se v Indiji navadno konča v začetku septembra, je letos v tem delu Himalaje trajal veliko dlje in je bilo zato vreme močno spremenljivo. Dolino je zakrivala megla, nas pa so vedno znova bičale podivjane snežinke«, pravi Danilo, ki ga je takrat že hudo priganjal čas, saj bi moral 20. septembra zaradi povratne letalske vozovnice iz New Delhija poleteti v Evropo.

Enajstega septembra se je vreme le izboljšalo in fantje so krenili na pot. Toda na višini 5200 metrov se jim je radost zaradi sreče z vremenom skalila. »Naleteli smo na ostanke ponesrečene indijske odprave izpred treh let, ki jih je ledenik prinesel na površino. Pogled na tri trupla v ledu ni bil nič kaj spodbuden. Toda naša odločitev, da pridemo na vrh, je bila trdna in nič nam je ni moglo spremeniti,« pravi Danilo, Toni Golnar pa nadaljuje: »Po devetih urah vzpona smo na sedlu pri 5800 metrih nadmorske višine postavili prvi višinski tabor.«

Noč so prebili v šotoru, zgodaj zjutraj pa sta Danilo in Rok, ki je vzel s seboj padalo, da bi skočil z vrha, že krčila zasneženo pot do vrha. Danilo je stopil na vrh okrog enih popoldne, Rok pa šele okrog štirih, saj je skoraj ves čas sam tovoril svoje padalo. Toda tik pod vrhom je Rok že uvidel, da s skokom ne bo nič, saj je okoli vrha pihal močan bočni veter, po nebu pa so se podili zloveški oblaki.

Toni Golnar pripoveduje: »Ob osmih zjutraj sva se tudi z Andrejem odpravila po grebenu navzgor in z drugim šotorom na višini 6300 metrov okrog treh popoldne postavila drugi višinski tabor. Isto popoldne sta Danilo in Rok že sestopila do prvega višinskega tabora na sedlu. Vreme se je proti večeru zelo poslabšalo. Vendar je bila samo močna snežna nevihta in se je ponoči spet zjasnilo. Ob enih zjutraj sva se tako začela pripravljati na končni vzpon, ki sva se ga lotila ob treh zjutraj.«

Ob osmih zjutraj, ko sta tudi Toni in Andrej prišla na vrh Satopanta, se Toni še ni prav zavedel, da stoji na vrhu svojega prvega sedemtisočaka.

Tudi Toni in Andrej sta takoj začela sestopati in sta prav kmalu ugotovila, da jima je med tem drugi tabor skupaj z opremo odnesel snežni plaz.

Okrog šestih zvečer so se vsi štirje po vseh prestanih naporih, ki pa so se splašali, sestali v baznem taboru — zadovoljni in srečni.

Šele pozneje so zvedeli, da jim je pravzaprav uspel pravi podvig. Med dvajsetimi odpravami, ki so v tem času in v težavnih vremenskih razmerah prodirale na vrhove Garvalske Himalaje, je uspelo priti na vrh le trem odpravam: njim na Satopant, Slovenjbištričanom po južni steni na Meru in neki italijanski odpravi na Bagirati 4.

(Večer)

KAKO JE ZDRAVNIK ODPRAVE
VIDEL MOŠTVO

BOJEVNIKI NA K 2

DAMIJAN MEŠKO

*Če bi bil oblak neba,
bi bil najraje nad Himalajo.*

Milan in Dani sta se odpravila v steno in ostal sem sam. Stal sem na majhnem prostoru pred šotorom tabora 1 in ju spremljal z očmi, dokler nista izginila v kaminu. Dvignil sem še roko, da sem ju pozdravil, in potem sem bil tri dni čisto sam na gori.

Naslednji dan sem šel na dvojko in še naprej proti trojki do mesta, ki smo mu rekli »strma stopnja«. Tam je visel v steni privezan človek, ki so mu planinske kavke sključvale obraz, tako da se je njegova bela lobanja bleščala iz vrvi. Najprej sem zagledal čevlje in potem obleko, ki je bila od sonca, vetrov, snega in plazov obledelela, in okrog vratu je imel še vedno temna višinska očala. Umril je pred devetimi leti v steni in rekli smo mu »Pakistanec«. Samo Pavle je rekel »tisti revež v steni«, kadar smo se pogovarjali o njem. Naj bo zapisano še njegovo ime, ker počiva že tako dolgo in čisto brezimen v steni Čogorija; ime mu je bilo Pida Husein in pozneje, ko smo se že vračali, sta mi o njem v Skarduju pripovedovala dva njegova prijatelja. — S »strme stopnje« sem se spustil do tabora 2. Poleg šotora je bilo le toliko prostora, da sem položil na kamenje armafleks; zleknil sem se in mogoče malo zadremal. Nenadoma sem tik nad seboj zagledal dve kavki; hoteli sta mi sestati na obraz in ustrašil sem se, da bosta res sedli in mi sključali oči. Zato sem v strahu zakričal in kavki sta odleteli proti zahodni steni K 2.

Tretji dan sem preživel na sedlu Negrotto in ker sem imel v nahrbtniku nekaj listov papirja in svinčnik, sem ubijal čas s tem, da sem začel pisati o bojovnikih na K 2, ki so bili vsi po vrsti moji prijatelji. Če napišeš same dobre in lepe stvari, je to dolgočasno in neresnično; če napišeš tudi kaj manj lepega, lahko zgubiš prijatelja ali si nakoplješ celo sovražnika. In ker sem pisal na višini 6300 metrov, bi bilo marsikaj lahko bolje napisano.

TOMAŽ JAMNIK-MIŠKO, 49 LET

To je bil vodja naše odprave. Gotovo je najbolj dobrodušen vodja odprav, kar jih poznam. Zdej se ne čudim, zakaj ga je imel Nejc tako rad. Napisal je o njem: »Miško je bil čisto majhen in obenem tako velik prijatelj.« Zna jezike, zna biti veder in družaben in zna molčati. V Islamabadu

in Rawalpindiju je pokazal tekaške sposobnosti po uradih, agencijah, trgovinah in poslaništvih. Toda to je pokazal že v Katmanduju, ko smo šli pred leti na Jalung Kang.

Ko je Andrej padel v ledeniško razpoko in se je vlekel v tistem odurnem vremenu po ledeniku proti bazi, mu je prišel Miško nasproti z velikanskim nahrbtnikom in mu ponudil čaj, ki si ga je takrat gotovo najbolj želel.

Včasih sem ga gledal, kako stoji v kotu velikega šotora, ki je bil naša jedilnica, ali pred svojim šotorom, zagledan nekam v notranjost (ali, kdo ve, mogoče v prihodnost); čisto odsoten je bil, ustnice je imel rahlo razprte nad osivelo brado; premišljeval je o hribu in mislil je o svojih možeh, ker je bil njegov obraz zaskrbljen. Vedno je delal: prenašal in zlagal je kamne ob šotoru, pisal spiske, delal obračune, odmetaval sneg, pripravljaval opremo za hrib — rajši je napravil sam, kot da bi rekel nekemu drugemu, naj napravi.

Težko je hoditi z njim po hribu, ker je bil nekoč državni prvak v smučanju in hodi kot gams.

STANE BELAK-ŠRAUF, 47 LET

je legenda slovenskega alpinizma, otročje razigran in nekontroliran — kadar ne gre zares, seveda. Kadar pa gre zares, je pravi bojvnik: zbran, odločen in izredno sposoben. Njegova glavna značilnost: garač brez primere. Ker je bila to njegova petnajsta odprava, je imel najbolj bogate izkušnje od vseh. Neprekosljiv pripovedovalec je (ali v modernejšem jeziku: nakladač). Njegov faktor pretiravanja je že okrog 2,24. To smo ugotovili že leta 1975 na Makaluju. Če Šrauf povozi z mopedom

Del odpravske družine v jedilnici baznega tabora pod K 2

v Vratih zajca, bo povedal, da je povozil gamsa. Zna se tudi obraniti pijavk: skozi džunglo, kjer je polno pijavk, spustiš naprej nosača in ko pride na drugi strani iz pragozda ves črn od pijavk, greš mirno za njim, ker je nosač počistil teren.

Najprej mu ni bilo všeč, da smo mu rekli »legenda«, pozneje pa se je s tem sprjaznil. Ostal je legenda do konca in še naprej ostaja legenda. Tudi ni rad slišal, če si ga poklical Stane. Ko sva bila nekoč sama, me je zaupno vprašal, zakaj ga kličem Stane. Rad je samo Šrauf. Toda bil je tudi Spianku, kar pomeni v jeziku balti volk. Pogosto je bilo slišati med šotori ali na ledeniku Baltoro njegovo zahteglo tuljenje; tako zavija osamljeni volk sredi sibirske zime.

Ni še napisal knjige, ki jo je obljubil, čeprav ima že napisana obsežna zbrana dela. Upam, da bo napisal tudi to, kako je Frančku nosil puško.

FILIP BENČE, »TA ČRN«, 38 LET

je skrivnostni človek odprave, ki pa ima tudi srce. Spominjal me je na Napoleona pred bitko: ure in ure je hodil po ledeniku z rokami na hrbtu ali z rokami v žepih, če je bilo premrzlo. Črni lasje, črne oči, košata črna brada, črni brki. Pogosto se je oziral proti vrhu K 2, ki je bil pokrit z oblaki ali ga je zagrinjala megla.

O čem premišljuje Filip? Večkrat sva skupaj hodila po ledeniku; takrat sem spoznal, da o vsem razmišlja. Sprehajal se je po svoji alpinistični preteklosti, ki je bogata, in rad je omenil svoje težavne solo vzpone in nerazumevanje pri ljudeh, ki odločajo o odpravah. Brezkompromisno ti pove v obraz tisto, kar misli, ker je z vsem srcem Gorenjec in nikoli ne veš, ali bo prišla iz njegovih ust prijazna beseda ali bo ugriznil.

Delal je z vso močjo za uspeh odprave; vedno je vstal prvi in začel vsak dan novo bitko za vrh. Za odhod na goro se je vedno zelo vestno pripravljajal.

RADO FABJAN, 30 LET

To je bil tihi človek odprave. Trideseti rojstni dan je praznoval v naši smeri na K 2. Tudi Rado je »svobodni umetnik«, ker si služi kruh z višinskimi deli in kot smučarski učitelj.

Ker sva si v bazi delila isti šotor, sva se velikokrat pogovarjala o življenju, o alpinizmu ter o smislu in vrednotah življenja.

Rado je človek, ki mu lahko zaupaš. Fizično je izredno močan in na ledeniku je celo treniral — skoraj vsak dan je tek, čeprav je tek na višini 5200 metrov napor posebne vrste. Za uspeh odprave se je znal odpovedati osebnim ambicijam, kar je nenavadno med vrhunskimi alpinisti. Večkrat sem ga videl, kako si ogleduje pomrznjene roke; pred dvema letoma so mu namreč pri vzponu na Broad Peak pomrznili prsti na rokah. Zaradi tega je bil zdaj zaskrbljen in spraševal me je za nasvet, če bi mu ponovno grozile omrzline.

Kadar si videl pod bazo na robu ledeniške reke silhueto sklonjenega moža, ki si umiva zobe, si moral vedeti, da je to Rado.

PAVLE KOZJEK, 29 LET

Odlikuje ga izredna fizična in psihična pripravljenosti, izrazit summiter je (oprostite angleški besedi, toda to je Pavle). Tista naveza, v kateri je bil Pavle, je dobila takoj pečat najmočnejše naveze. Pri preizkušanju plezalnih sposobnosti na balvanih na poti proti bazi je splezal Pavle najtežje smeri, tako da so ga občudovali celo nosači, čeprav to ljudstvo sicer ne kaže pretiranega zanimanja za plezanje. Ko je bilo v bazi slabo vreme, se je zaprl v šotor in v dveh dneh prebral »Brate Karamazove«.

Pavle je nosil najtežje nahrbtnike na goro in se s tem nikoli ni pohvalil. Redkobeseden je, pove tisto in toliko, kar je resnica. Pozna se z vrhunskimi alpinisti z vsega sveta.

Spominjam se ga še z Jalung Kanga, ko se je vrnil s tabora 4 in se še dva dni ni mogel sprijazniti s tem, da ni poskušal doseči vrha. Toda bil je sam in se mogoče ne bi več vrnil z vrha, če bi šel sam naprej. Ko sva se o tem pogovarjala, se je s tem strinjal.

MILAN ROMIH, 28 LET

Mogoče je bil največji romantik odprave. Videl sem ga velikokrat, kako leži v šotoru na hrbtu, z rokami pod glavo, in razmišlja. To ni bilo pravo razmišljanje, to je

Stane Belak-Šrauf v trenutkih redkih popoldanskih sanj okrog K 2

Foto: Tomaž Jamnik

bilo sanjarjenje: o Južni Ameriki, o očetu, ki mu je pred kratkim umrl, o mami in o zelenih gozdovih pod Pohorjem. In o dekletih. Njegova velika ljubezen je Južna Amerika.

Ima velike fizične sposobnosti in zdi se mi, da ne pozna utrujenosti. Kar zagleda se prek vrhov in gre naprej. Ko je na hribu že »dotolčen«, je sposoben še podreti šotor, ki ga je zasul sneg, in ga na novo postaviti. Jezen je na hvalisave alpiniste, ki poznajo samo sebe in ne znajo ceniti dosežkov drugih.

Hitro »prečita« značaj vsakega človeka in je tudi sicer razumevajoč človek. Ko sem bil bolan in sem se komaj vlekel po ledeniku, mi je najprej želel pomagati, potem pa je rekel: »V takem stanju je človek najrajši sam,« — in je šel naprej. Bil sem mu hvaležen za te besede, ker sem v tistem trenutku resnično želel biti sam.

Enkrat samkrat sem ga v treh mesecih videl jeznega: ko se je vdrl v ledeniško razpoko in se ni in ni mogel skobacati iz pogrezavajočega se snežnega mostu. Takrat je celo preklinjal.

Do Milana sem čutil posebno odgovornost, ker sem njegovi mami obljubil, da bo prišel živ in zdrav domov. Vsaj živ.

SLAVKO SVETIČIČ, 30 LET

»Svobodni umetnik« je, ki se preživlja z višinskimi deli, kot oskrbnik planinskih koč in kot smučarski učitelj. Živi za hribe in za alpinizem in se nagiba k romantičnemu življenju. Plezal je v Južni in Severni Ame-

riki, v Centralnih Alpah in v Himalaji. Zelo močan je in pri plezanju povsem pričnan vase. Ne govori veliko, kadar pa govori, pove to v lepem idrijskem narečju.

Zna se razburiti, če misli, da mu kdo dela krivico.

Ko se je vrnil zvezni oficir v bazo brez pošte, ki jo je obljubil, in smo jo vsi tako težko čakali, smo morali na Slavca nekaj dni paziti: v svoji jezi bi utegnil biti nevaren. Avstralcji, ki so bili v bazi nekoliko nad nami, so rekli, da je Slavc inpredicatable, to je nepredvidljiv. Nevaren je tudi, če je lačen ali žejen. Prvi od nas si je upal na pokopališče pod Angelusom.

ANDREJ ŠTREMELJ, 31 LET

je kompletan himalajec z največ osemti-sočaki pri nas. Resen je, zadržan, z jasnimi cilji pred seboj. Specialist za hrano, kuhinjo in opremo je.

Na odpravi je bil odgovoren za hrano. Vsak dan je z resnim obrazom naročal kuharju Aliko, kaj bo za zajtrk, kosilo in večerjo. Tudi z vodjo odprave je imel vedno resne razgovore in se je z njim o vsem posvetoval. V ničemer ni pretiraval in kadar se je razvedril, je bil duhovit in poln humorja. Bil je neizprosno strog, ko se nam je v Rawalpindiju prišel ponujati za kuharja Alike s šopom zamaščenih in zmečkanih priporočilnih pisem. Toda pozneje sta bila z Aliko najboljša prijatelja.

Ko je padel v ledeniško razpoko in se je spuščal proti bazi, smo mu šli naproti. Megle so visele čisto nad ledenikom, snežilo je in deževalo, Andrej je hodil brez nahrbtnika, s smučarskimi palicami, v svoji volneni kapi s čofom, z dolgo brado in brki. V obraz je bil siv in bil je ves zlomljen, utrujen in obtolčen in iz obraza so se mu svetlikale velike, svetle oči. Ko je prišel pozneje v bazni tabor, je močno deževalo in megla je segala do obeh moren. Kuhar Alike mu je prišel naproti, objel ga je in ni ga več izpustil; tako sta hodila skupaj in Alikov obraz je bil ves moker od solz. Ne vem, ali so bile to solze zaradi prestanega strahu ali solze sreče, ker se je Andrej srečno vrnil. Bilo je nadvse ganljivo.

Ko je prišel Andrej zadnjič z gore, ko je bilo že vse izgubljeno in ni bilo nobenega upanja več, da bi dosegli vrh, se je ob šotoru naslonil na svoj sod in dolgo gledal proti vrhu K2. Vedel sem, kako mu je pri srcu, kaj doživlja in o čem premišljuje.

DANILO TIČ-TIČKO, 27 LET

Najmlajši član odprave je bil, toda z bogatimi izkušnjami v hribih.

Spoznal sem ga pred davnimi leti v Chamonixu, ko se je kot sedemnajstleten otrok vračal domov čisto sam in čisto brez

denarja. Velika ljubezen do gora ga je kar odvlekla v svet in med visoke hribe.

Ker je po poklicu ekonomist, je bil finančni minister odprave, vendar se ni preveč obnesel, ker je preveč blaga duša; če si se mu zasmilil, ti je denar kar »šenkal«. Je strokovnjak za ekonomska vprašanja s posebnim poudarkom na YU ekonomiji. Zaljubljen je predvsem na hribe Južne Amerike, čeprav je plezal že skoraj po vsem svetu. Je občudovalec svojega prijatelja Milana.

Zelo si je želel priti na vrh, čeprav je bil najmlajši na odpravi. Starejšemu članu odprave, ki ga je hotel učiti, kaj naj vzame naslednji dan s seboj na goro, je lepo po štajersko povedal: »Kaj misliš, da grem jutri prvič v hribe?«

Ko smo bili prvič na taboru 1, ga je bolela glava. Bila sva skupaj v šotoru; vso noč se je premetaval, se tolkel s pestjo po glavi in govoril: »Jezus, Marija!« S hriba se je vrnil shujšan, upadel in z ožgano kožo na obrazu. Še bolj so bili ožgani njegovi višinski čevlji, ker je imel v šotoru nesrečo z gorilnikom.

Ko smo imeli vsi že vsega dovolj in smo želeli samo še čimprej domov, jo je Tičko popihal še za mesec dni v indijsko Himalajo.

* * *

Vrha nismo dosegli in vrnilo smo se domov kot poraženci. Neuspela odprava. Toda vrnilo smo se vsi; nihče od nas ni ostal na gori, ki je »gora gorá« in je terjala toliko žrtev, da je ta spomin na umrle alpiniste zbujal v nas neprestano tesnobo in strah.

Dobrih deset minut od baznega tabora je bilo pod Angelusom pokopališče alpinistov, ki so umrli na K2. Moral si prečkati ledenik, potem si se po strmi stezici povzpel do stene, tam je bilo naloženo kamenje v veliko gomilo in na gomili je bilo polno pločevink, bakrenih pokrovov in ploščatih kamnov, na katerih so bila imena Poljakov, Italijanov, Američanov, Japoncev, Francozov, Avstrijcev. Iz gomile je prihajal zadah po strohnelih truplih zmečkanih, zmrznjenih in polomljenih alpinistov. Pokopališče pod Angelusom ni bilo spodbudno za nas in zato smo vsi odlagali trenutek, ko ga bomo obiskali in skoraj sleherni je rekel: »Ko bo dosežen vrh, bom šel na pokopališče.«

Ko bo dosežen vrh! To je bil tako pogosto izrečen stavek.

Toda vrha nismo dosegli.

Za nami so ostale gore, kjer se dotikata smrt in življenje.

Gore in vrhovi so kakor telesa in glave velikanov, ki se premikajo strahotno počasi in te sploh ne zaznajo: gledajo skozi tebe in mislijo skozi tebe svoje kamnite misli.

ŽIVLJENJE JE VERIGA ODLOČITEV

ALENKA VEBER

»Pravkar sem prišel v bazni tabor, tako rekoč v naš drugi (začasni) dom. Kaj bo jutri, ne vem. Prihodnost je velika votla krogla, neobljudena in tihotna, brez razpoznavnih znamenj.«

Živeti moraš s tem, kar ti je dano. Življenje je trdo in neizprosno. Tudi mene lahko že jutri spremeni v ranjenega vojaka, ki bo sam obležal na bojišču.

»Poskušam odvrniti misli od gore, vendar pa mi to, razumljivo, vedno ne uspe. Pa saj me prihodnost pretirano ne zanima, zanima me le to, koliko napak lahko še naredim do tiste, ki bo usodna.«

Za vsako dejanje se je treba odločiti... Živeti se pravi izbirati. Vse življenje je nepretrgana veriga odločitev. Odločil si se za gore. Svobodni smo, da gremo, kamor želimo in da smo, kar smo. Šli smo iz enega sveta v drugega, ki je bil skoraj natanko enak, in takoj pozabili, od kod smo prišli in ni nam bilo mar, kam smo namenjeni; živeli smo le za trenutek (Jonathan Livingston Galeb).

»Počutim se, kot da bi začel novo življenje. Zopet se moram vrniti v bazni tabor in si dopovedati, da ni nič resnično, da je vse prepovedano.«

A veš, skozi kaj vse moraš, da končno izveš, da je življenje še nekaj drugega kot jesti, spati?

»Vem, da ni človeka, ki bi poznal tak način življenja, da bi človeka popolnoma zadovoljil. Zato moram stalno spreminjati okolje in si ustvarjati nove razmere in nove svetove. Pa saj se v začetku vsakega nov čas in čar skriva in zvesto pomaga, da živimo.«

Veter je tvoj stalni spremljevalec. Le on lahko potuje s teboj, medtem ko te doma nekdo čaka. Koliko ljudi le nemo sedi v zaprtih sobah in nenehno premišlja, kaj lahko še pametnega storijo! Poglej na-

okrog; trava je visoka, pomlad je, pomlad tvojeja življenja.

»Življenje je začaran krog besed, skozi katere se moraš prebiti do samega sebe, da sredi kaosa, sredi viharjev spoznaš, da rešitve ni in ni. Pot do samega sebe vodi prek številnih pregrad in ko premagaš zadnjo pot, lahko uvidiš, da ti je pot, po kateri hodiš, nekako znana.«

Kolikokrat si ufetnik, prikovan na lasten tron iz umirajočih rož, pozabljen od mnogih svetov, ki si jih nekoč imel sam zase! Trpke besede se zlivajo v komaj slišen šepet: »Moje bleščeče barve so zbledele v soncu.«

»Rad bi razumel samega sebe, rad bi spoštoval druge ljudi, rad bi osvojil govornico tišine. Če mi bo to uspelo, bodo vse prehojene poti dobile svoj smisel.«

Dobil boš svoj smisel, če se boš le odločil za neko dejanje. Živeti se pravi izbirati. Vse življenje je nepretrgana veriga odločitev — in kolikokrat si pri teh odločitvah tako sam...

»V tišini skal in borovih poti, edino v tej sem jaz doma. Misel na čudoviti Kras me pomirja. So moje misli dovolj močne, da mi v tem divjem svetu sredi Azije lahko pričarajo zlate večerne oblake, kraško gmajno, kraško vas in vse te poti, ki vodijo v moje srce? Pozdrav!«

Vsaka nova pot ima nova križpotja. Imeti moraš veliko volje, da prideš na cilj. Vsaka pot ima nekakšen cilj. Le pravilno moraš izbrati cilj in pravo pot, ki te bo pripeljala do njega. Ko pa ga enkrat dosežeš, se pojavijo nove in vedno znova nove poti, ki te lahko pripeljejo tudi do roba propada, da na koncu poti strmoglaviš. Pojem od tam ni več nobene prave poti, nobenega cilja za tebe, za tvoje življenje.

S teboj sem, ko si v mrzli steni, ko se izpulji klin, ko ti zdrsnje, ko rešuješ svojega prijatelja. Moje misli so velikokrat pri tebi, pri tvojih zmagah in porazih, izkoristi svoje življenje do zadnje kapljice. Pozdrav!

Sodobni Aljazi

Planinsko društvo je na javni dražbi kupilo približno 7,5 kvadratnega kilometra ledeniškega ledu in vrh v gorski skupini Hochalmspitze v Visokih Turah. Od 8. avgusta letos je lastnik dela te gorske skupine skupaj z vrhom Hochalmspitze (3346 m), najvišjo vzpetino vzhodnih Visokih Tur, ter še tren trisočakov v tej skupini. Približno 160 000 zahodnonemških mark je stal ta nakup Nemško in Avstrijsko planinsko zvezo, ki sta se skupaj odločili za ta izdelek. Tega nista storila zaradi šale ali zato, da bi bili poleg Grossglocknerja še »posestniki« naslednjih visokih

gorá v Turah. Vzrok za nakup tega kosa ledene in kamnite pustinje na Koroškem je bil popolnoma drugačen. Za greben Hochalm obstajajo namreč zelo konkretni načrti, da bi tam uredili poletna množična smučišča. Čeprav ledenik trenutno ni akutno ogrožen, hoče planinska zveza kot lastnik tega zemljišča tudi v prihodnje onemogočiti načrte v zvezi z gradnjo žičnic ali zobate železnice. Ta zveza se torej ne zavzema samo za zadeve v zvezi s planinstvom in alpinizmom, ampak slejkoprej tudi s praktičnim varstvom gorskega okolja. In sicer ne samo s papirnatimi resolucijami.

(Mittelungen DAV)

PRIHODNJE LETO NAŠI SPET NA NAJVIŠJI GORI SVETA

ZAGREBČANI GREDO NA EVEREST

Planinska zveza Zagreba združuje 36 planinskih društev z območja mesta in šteje več kot 17 000 članov. Zadnjih nekaj let zavzema eno od vodilnih mest v državi, kar zadeva organizacijo odprav v svetovna velegorstva. Doslej je organizirala štiri alpinistične odprave, ki so vse popolnoma uspele in na njih ni bilo niti najmanjše nesreče, vse pa so imele velik odmev tako v domači kot v tuji javnosti.

Leta 1982 so Zagrebčani priplezali na vrh Annapurne IV (7525 m) v Nepalju v alpskem slogu, in sicer brez pomoči višinskih nosačev in uporabe dodatnega kisika.

Leta 1985 so v Andih splezali prvenstveno Zagrebško smer na perujski vrh Huandoy (6070 m), in sicer po smeri, po kateri do takrat še nihče ni plezal.

Leta 1986 so dosegli izjemen uspeh, ko so splezali po južni steni na himalajski vrh Ama Dablam, kjer je zdaj poleg ameriške, japonske, francoske in švicarske smeri začrtana še ena nova na enega od najtežje dostopnih vrhov v Nepalju, ki se od takrat imenuje Jugoslovanska smer.

Leta 1987 je bil dosežen največji uspeh zagrebškega alpinizma, ko je po višini na drugo do takrat še nepreplezan vrh prvič stopila človeška noga po eni od najdaljših smeri v Himalaji. To je bil vzpon na Ngozumpa Kang (7743 m) na meji med Nepalom in Tibetom. Zagrebška odprava je bila tisto leto najuspešnejša v tem predelu Himalaje.

Osnovna značilnost zagrebških odprav je ta, da večino denarnih sredstev zaslužijo udeleženci sami z deli na visokih zgradbah, kjer uporabljajo svojo alpinistično opremo in tehniko (pomivanje oken, različna popravila itd.). Sponzorji, ki sodelujejo s svojim denarjem na teh akcijah, imajo od tega seveda propagandne koristi, saj imajo odprave veliko publiciteto v sredstvih informiranja. Vse te odprave pa so bile med drugim predstavljene tudi s posebnimi programi v prepolni Veliki dvorani Vatroslav Lisinski v Zagrebu.

Že 67 let organizirajo odprave, katerih cilj je, da bi se ljudje povzpeli na najvišjo goro sveta, na Mount Everest, Sagarmato ali Qomolangmo. Začelo se je leta 1852, ko so angleški topografi izmerili višino tako imenovanega Peaka XV, ki je znašala 8839 metrov ter ga čez štiri leta imenovali po šefu urada Georgu Everestu. Ta višina se je nekajkrat spreminjala, zadnja pa je verjetno najnatančnejša: lansko poletje so namerili višino 8872 metrov.

Prvič je dokazano stal človek na Mount Everestu 29. maja 1953, ko sta se nanj

povzpela Edmund Hillary in Tensing Norgay. Zdaj pelje nanj kakšnih deset prvenstvenih smeri in prav toliko variant. Preplezali so jih britanski, kitajski, ameriški, jugoslovanski, poljski, japonski in avstralski alpinisti. Za to je bilo treba organizirati več kot 200 odprav, od katerih je komaj vsaka četrta prišla na vrh, vsaki deseti pa je uspelo splezati popolnoma ali deloma novo smer.

Po izkoriščenih skoraj vseh možnostih za nove vzpone z juga so se leta 1980 dogajanja preselila na kitajsko stran masiva. Tam je Everest trikrat obsežnejši in obstaja še vrsta neobdelanih alpinističnih problemov. Ta del Everesta obdajata ledenika Rongbuk in Kangšung, iz katerih se dvigajo štiri glavni grebeni: zahodni, severni, severovzhodni in južni. Med njimi se dvigata tudi dve impozantni steni, severozahodna in vzhodna.

Na to goro namerava s kitajske strani prihodnje leto plezati zagrebška alpinistična odprava, peta po vrsti. Bazni tabor namestavajo Zagrebčani postaviti na višini 5250 metrov, sedem kilometrov daleč od ruševin znamenitega samostana Rongbuk, kakšnih deset kilometrov dalje pa namestavajo postaviti v višini 5850 metrov zgornji bazni tabor. Nasproti vstopa v steno pod sedlom Čang La bo v višini 6200 metrov prvi višinski tabor. Od tod do vrha se dviga strma stena z naklonom 60° in s kopico še bolj strmih odstavkov, visoka 2600 metrov.

Predsedstvo skupščine mesta Zagreba je sklenilo sprejeti pokroviteljstvo nad to, po vrsti peto zagrebško alpinistično odpravo. Ob tem je treba povedati, da je bila alpinistična javnost presenečena, ko je Kitajska planinska zveza izdala dovoljenje za vzpon neki mestni planinski zvezi. Poleg tega je treba vedeti tudi to, da je Mount Everest »razprodan« do konca tisočletja, in sicer z vseh strani. To čast, ki jo je izkazala Zagrebu, je treba pripisati dejstvu, da Kitajske planinske zveze še nobena socialistična država ni prosila za vzpon iz Tibeta, pa čeprav so nekatere od njih zelo močne po odpravah.

To priložnost je treba izkoristiti, kajti podobne gotovo dolgo ne bo, če pa bo do tega vendarle prišlo, je vprašanje, če se bo to pokrilo z dolgoletnimi stalnimi različnimi rezultati, kakršne ima sedanja generacija zagrebških odpravljencev. To je namreč prvi pogoj, da bi o Everestu sploh začeli premišljevat.

(Naše planine)

LOJZIČ IN NJEGOVI FANTJE

IVAN ČUFER

Postaja Gorske reševalne službe iz Tolmina praznuje letos 40-letnico obstoja in uspešnega delovanja. Pričujoča zgodba je ena od številnih, ki so jih gorski reševalci s Tolminskega doživeli, ko so štiri desetletja nesebično hiteli na pomoč pone srečanim v »svojih« gorah. (Op. ur.)

* * *

Po strmi stezi, ki se je vila skozi gosto ruševje, je hitela skupina možakarjev. Resni, zvečina bradati obrazi, po katerih so drsele debele potne kaplje, so kazali, da se jim hudo mudi. Le rožljanje kovinske opreme in glasno dihanje je motilo spokočno tišino gorskega sveta. Pred njimi se je visoko proti nebu dvigalo razčlenjeno ostenje gore.

SLABOTEN ODMEV V STENI

Proti koncu poletja je bilo. Dan se je že prevesil v drugo polovico, ko so prispeli na belo melišče pod steno. Lojzič (tako so prijatelji klicali prvega v vrsti) se je ustavi ter z vajeno kretjno snel težak nahrbtnik, na katerem je imel pritrjena zložljiva gorska nosila. S skrčeno dlanjo je potegnil prek potnega čela in otrsnel z roko, da so znojne kapljice oškropile belo kamenje na melišču.

»Preklete vroče, kaj!« se je obrnil proti ostalim in se zarežal. Vrsta belih zob se mu je zasvetila skozi neurejeno brado. Bil je srednjih let in za glavo višji od ostalih.

Ostenje pred seboj je dobro poznal, saj ga je neštokrat preplezal vzdolž in počez. Dobro je vedel, kje gnezdi orel in kje se pasejo gamsji tropi, ki jih je tod zalezoval že kot bosopet šolar.

»Jože, s tremi fanti boš počakal pod steno v bližini osrednje počii,« je nadaljeval. »Ostali se bomo povzpeli po bližnjem razu navzgor do police,« je pokazoval s kazalcem, katerega polovica mu je manjkala.

»Če so podatki, ki jih imamo, točni, bomo od tam že videli ponesrečenega fanta.«

»Vreme nam ne obeta nič dobrega,« je pripomnil Marko.

Res. Od zahoda so se beli, kopasti oblaki spreminjali v težke, vedno bolj črne gmote, ki so počasi, a vztrajno zagrinjale sinje nebo.

»Pohiteti moramo. Če nas v steni ujame nevihta, bo dvakrat vroče,« je hitel Cveto. Vzpenjanje po razu navzgor ni bilo tako težavno, kot je sprva kazalo. Bilo pa je

nevarno zaradi velike krušljivosti kamnine. To je zahtevalo dodatno previdnost.

»Ga že vidim!« je Lojzič opozoril prijatelje, ko se je vzpel na polico.

»Na vrh stene moramo. Le od tam bo spust k fantu varen,« je brundal bolj zase kot drugim.

»Ohoj... je bilo slišati, potem pa glasno odmevanje od skalovja:

»Ohooo... ohooo...«
Šibak, a dovolj slišen glas je odgovarjal iz stene.

»Sedaj mu bo lažje,« je tiho pripomnil Marko.

ODLOMLJENA LUSKA

Dobre pol ure so fantje potrebovali do vršaja stene. Pričel se je boj s časom in vremenom. Vsak je dobro vedel, kaj mu je storiti. Ni bilo govorjenja, ne nepotrebnih gibov. V kratkem času je bilo vse nared za reševanje.

Spodaj v steni je trepetalo mlado življenje, še polno želja. Mlad fant, ki se je v trenutku soočil s krutostjo neizprosne časa, je pričakoval pomoč.

Peter, privezan h gorskim nosilom, je na jekleni vrvi počasi drsel navzdol. Nekaj metrov je bilo položnejših, potem pa je kmalu izginil v navpično steno.

Na koncu doline so prvi bliski preparali temno nebo. Oddaljeno grmenje je prihajalo vse bliže.

»Hitreje spuščajte, ga že vidim!« je Peter sporočil po oddajniku.

»Še meter, še malo — stop!« so prihajali glasovi iz sprejemnika.

Na ozki polički je napol slonel in napol stal ponesrečenec. Leva noga mu je mlahavo visela v globino pod njim. Sam si je rano za silo ovil v srajco, ki si jo je iztrgal izpod plezalnega pasu. Visel je na vrvi, ki se je izgubljala v razčlenjeni steni nad njim.

Stežka si je priklical v spomin, kaj se je pravzaprav zgodilo: Prijatelj, ki je plezal prvi, ga je varoval na stojišču. Plezal je počasi in brez večjih težav. Potem naenkrat...

Da, spomni se. Potegnil se je do skalne luske in jo obremenil — in tisti hip omahnil. Luska, dolga kakšen meter, mu je zgrmela na nogo. Nad kolenom je zazijala globoka rana.

Prijatelj ga je zadržal na vrvi, izplezal iz stene in odhitel na pomoč.

Sedaj ga je Peter že nameščal, v nosila. Dodatno mu je povil grdo rano, ki pa je že skoraj prenehala krvaveti.

Ponudil mu je čutarico s čajem in Andrej

— tako je bilo fantu ime — je s težavo napravil nekaj požirkov. Bledica na njegovem obrazu je pričala, da je izgubil veliko krvi. Stiskal je zobe in stokal.

POTEM PA ŠE NEVIHTA...

Ognjeni bliski so vse pogosteje rezali skozi temne oblake. Grozili so, da zdaj zdaj spustijo svoj težki tovor. Ko so nosila zaškrtala na melišču pod steno, se je ulilo: najprej so padle le posamezne, debele kaplje, ki so se kmalu spremenile v močan naliv. Nad goro se je razbesnela nevihta. Fantje, ki so čakali pod steno, so takoj stopili zraven. Pokrili in zavarovali so Andreja, da je bil varen pred dežjem, in odhiteli po melišču. Prebijali so se skozi rušje navzdol do gozdne meje, kjer jih je na cesti pri lovski koči že čakal ambulantni avto.

»Hvala vam, fantje,« se je komaj slišno zahvalil Andrej. Poskušal se je nasmejniti, pa mu je bolečina spačila izčrpan obraz.

»Srečno, vse bo dobro!« so ga hrabrili. Trenutek zatem je avto že brzel po vijugasti cesti.

Tudi ostali so se medtem že vračali po razu navzdol. Nevihta je besnela in po stenah v bližini sta v curkih tekla voda in grušč. Edina misel, ki se je vsem podila po glavi, je bila — čimprej od tod. Z raza so se spustili v gladko grapo in premočeni do kože končno dosegli melišče.

V lovski koči je bilo prijetno toplo. Ogenj, ki je prasketal v zakurjenem štedilniku, je fantom vračal moči.

Lojzič se je postavil med podboje vhodnih vrat. Enakomerno padanje dežja je pomenilo, da se nevihta zunaj počasi umirja. Tudi grmenje se je vedno bolj oddaljevalo.

»Tokrat nas hudič še ne bo cvrl,« se je gromko zasmel in krepko potegnil iz steklenke.

»Da se ne prehladim,« je pomežiknil prijateljem...

Kongres YU speleologov

Speleološko društvo Bosne in Hercegovine je od 27. do 30. oktobra organiziralo na Iliži pri Sarajevu 10. kongres speleologov Jugoslavije, ki se ga je udeležilo približno 70 udeležencev s sto referati.

V sekciji za fizično speleologijo — krasoslovje je bilo prvi dan prijavljenih enajst referatov, od tega trije slovenski. Peter Habič je govoril o reliefni strukturi in speleogenezi, J. Kogovšek o koroziji karbonatov in izločanju sige pri vertikalnem prenikanju padavin v nekaterih jamah Slovenije, N. Zupan in A. Mihevc pa o izvoru in mineraloški analizi klastičnih sedimentov v Veliki ledenici v Paradani.

Devet referatov so udeleženci slišali prvi dan v sekciji za izrabo in zaščito jam, od tega prav tako tri slovenskih avtorjev. France Habe je govoril o razmerju med obiski v Škocjanskih in Postojnski jami, F. Rebec in F. Habe o turističnih perspektivah Škocjanskih jam, Peter Habič pa o turističnih zmožljivostih Postojnske jame.

Izmed desetih referatov v sekciji za tehniko speleologije in dokumentacijo so bili trije slovenski avtorjev: M. Zlokolica o geološkem kartiranju v speleoloških objektih, F. Droleta o uporabi ročnega čitalca na računalniku Atari ST in L. Drameta o topografskih znakih za jame.

Drugi dan kongresa so poslušalci v sekciji za krasoslovje spet slišali enajst referatov, med njimi pa je M. Zlokolica iz Slovenije sodelovala kot soavtorica

v referatu o jami Piskavica. Naposled sta Maja in Andrej Kranjc v sekciji za zgodovino speleologije predstavila referat o F. A. Martelu na jugoslovanškem krasu, kar je med drugim že sodilo med prispevke ob stoletnici organiziranega jamarstva na Slovenskem, ki jo bodo slovenski jamarji praznovali vse prihodnje leto.

Med razpravo v plenumu so udeleženci precej govorili o vlogi znanosti v speleologiji in o razmerjih med jamarji in speleologi. Poleg tega so se na tej seji odločili prenesti sedež Speleološke zveze Jugoslavije iz Sarajeva v Makedonijo, in sicer poskusno za eno leto, saj o makedonskih jamarjih zadnjih nekaj let ni bilo slišati. Če bodo eno leto uspešno vodili Zvezo, bodo nosilci te funkcije štiri leta.

Če bo delo v Makedoniji neuspešno, bodo sedež Speleološke zveze Jugoslavije prenesli v Slovenijo ali Srbijo.

Poleg strokovnega in organizacijskega dela je bilo na kongresu še nekaj spremljevalnih akcij, med drugim mednarodna razstava Vizualne identifikacije speleologije, razstava fotografij, predstavitev jamarске opreme, kjer je s svojimi izdelki sodeloval tudi eden izmed opremljevalcev slovenskih jamarjev J. Lorbek, večer s projekcijo diapozitivov iz jamarstva, na katerem so med drugim sodelovale tudi Škocjanske jame in Peter Habič z diapozitivi o Postojnski jami, in sestanek jamarjev — filatelistov, so se organizirali na jugoslovanški ravni okoli publikacije »Speleo Stamp Collector« iz Nizozemske.

Nadja Zupan

PRAZNINE PROSTORA, POLNOST DOŽIVETIJ

ALEŠ KUNAVER

Te dni je v zbirki Domače in tuje gore izšla v mariborski založbi Obzorja knjiga »Aleš Kunaver«, izbor iz razmišljanj, pisem in vsega drugega, kar je v svoji zares bogati alpinistični karieri prinesel iz gorá nesrečno preminuli najmlajši sin velikega slovenskega gornika Pavla Kunaverja. Iz te knjige, v kateri bo Aleš bralce vodil iz slovenskih v najvišje tuje gore, objavljamo nekaj odstavkov bralcem za pokušino in kot prijazno vabilo k branju celotnega knjižnega besedila.

Gradivo za knjigo je iz bogate zapuščine izbrala Aleševa vdova Dušica Kunaver. (Op. ur.)

POMLAD

Zaženemo se na Turnc pod Šmarno goro učiti zaspane kosti obnašanja v skali, nato pa hitro v steno Kogla!

Sneg škripa pod nogami, a v Malem hudem grabnu že sije sonce. Mraz kar vidno popušča in na Tratah se že počteno udara. Blesk snega ščemi v oči. Na levi stoji zid, ki se mi zdi kot star znanec in prijatelj, h kateremu prihajam na obisk. V njegovi bližini se počutim domače.

Tokrat je Kogel še zimsko zaspan, a vendar se je že prebudil in začel stresati s svojih previsov ledene sveče, ki s sika-jočim glasom lete skozi zrak in z zamolklim »Tof!« izginjajo v mehkem pomladnem snegu.

Bližina stene je varno zavetje, saj ta čas po jarkih in vesinah razkazujejo svojo moč pomladni plazovi, ki se trgajo visoko zgoraj v razmehčanih strminah. Sonce že toplo greje.

Poč, v kateri so znani prijemi, je zalita z ledom in počteno si ohladim roke, preden zagrabim za suho, kopno skalo. Nato stojišče, kjer mi teče voda z bližnjega previsa na glavo — in že se vlečem v navpično zajedo, v katero se kot v lijak sipajo ostanki ledenih sveč in ropotajo po čeladi. Pogled obstane na polici, ki se vleče proti robu. Pojdimo pogledat, kaj je tam novega! Kar po njej do konca, potem pa bo dovolj za danes.

Na vrh se neslišno povzpne postava. Pozdravimo se z nemim zamahom roke. Spoznam prijatelja. Pokličem ga, a glas v tišini zveni tuje in vsiljivo, da me je skoraj sram. Prelepo je in vse preveč tiho, da bi lahko govorili.

Aleš Kunaver pod Triglavsko steno leta 1961

Foto: Ante Mahkota

POLETJE

Sam sem. Današnji dan je namenjen počitku in tečajniki počivajo v koči na Viliincu.

Menda se je veter, ki je včeraj tako neusmiljeno bril, utrudil in umiril, kajti danes je zrak kot olje in sonce nemoteno taja debelo plast ivja, ki v krpicah pada z vejice. To je edini šum, ki ga slišim.

Tu sedim sam vrh Pestilsala in sanjarim. Sonce je prešlo že precejšen del svoje poti, odkar sem tu. Da bi bilo takih minut čimveč! Saj sem že dolgo čakal, da bom vendar enkrat sam z goro, da bom lahko sam sledil svojim mislim, tem neutrudnim popotnicam, ki jim je vsak doseženi ali nedoseženi cilj le povod, da iščejo novega, še više in dalje. Danes sem sam že od ranega jutra in v tem času je šlo mimo mene že toliko lepega, da se mi zdi, da niso bile le kratke ure, ampak dolgi dnevi, ki me ločujejo od jutra. Stolp, ki je edini bel v vsej rdečkasti steni, vedno oblijejo prvi sončni žarki. Danes sem tu, da se

preizkusiva. Že nekaj dni ogledujem ta stolp in kar ne gre mi v glavo, da je nepreplezan, ko je vendar tako lep in vabljiv. Sedaj je tik pred menoj in s pogledom iščem prehode v njem. »No ja, boš že videl, ko boš tam!« — se posvetujem sam s seboj.

Dam povelje za odhod in že se dvigam v prvo navpično stopnjo. Skala je tu čvrsta, oprimki dobri. Globina pod menoj raste bolj in bolj in z njo občutek popolne svobode. Pred mano je udobno varovališče in nad njim previs. Le desno je možen prehod. Kot nekak stolpič, sestavljen iz naloženih blokov. Sunem najbližnjega in cel stolpič votlo zapoje. Začnem previdno prečiti. Tale stolpič je edina krušljiva stvar v stebri, pa ravno tod čez moram. Še godrnjati si ne upam, a tam zadaj se že vidi tisti beli kot, ki bo ključ smeri. Že zapuščam bloke in skala je že zopet trdna in kar nekam objesten postajam...

JESEN

Skalna gorska pobočja žare v tisočernih jesenskih barvah, od temno zelenih smrek do ognjeno rdečih in rumenih macesnov, ki drug za drugim odmetavajo svojo iglasto obleko. Odhajam, da se nasitim lepôt, ki jih pozna le pozna jesen. S seboj vzamem še nekaj klinov in vrvi.

Stena Skute je zjutraj še v senci in iz nje veje zimski hlad. Med gorami vlada mir, ki ga ne moti noben človeški glas. Le žvižgi gamsov včasih odjeknejo prek belega skalovja. Okoli gluhega neba se vijejo meglice in kot pajčolan polze preko stene.

Roke objemajo hladno skalo in si utirajo pot navzgor, do belih, od jutranjega sonca ogretyh skal, in po njih vse više in više proti vrhu, ki stoji tam zgoraj in pomeni — ne zaželeni cilj, ampak tisto neizprosno mejo, ki ne dovoljuje naprej v višino, v jasni jesenski dan...

ZIMA

Onstran ledu se dviga temna gmota v megli, ki se počasi razkrajja, kos za kosom. Kot prikazan se prikaže iz njih stena, ki se globoko dolj spet izgublja v meglah. Bela odeja je pokrila vrhove gora in zapolnila razčlemba v stenah s sipkim snegom.

V objemu gora je noč praviljična in skrivnostna. V mrzlem jutru sonce niti enkrat noče posijati izza grebenov. Ves dan je oblačno, a kljub vsemu zvečer končno le zagrabim za najvišjo skalo in pod menoj ostaja pobeljena stena.

Raztežaj v vzhodnem grebenu Male Mojstrovke je krepko zadelan s snegom in ledom. Naj se je še tolikokrat zanohtalo, naj je mraz vedno hujši, doživetje samo naju

greje in čisti zimski zrak ne ovira pogledu poti v daljavo. Greben je poleti lahek, a sedaj, v zimi, je postal središče misli in cilj vsakega giba telesa. To ni »boj s snegom«, ampak premagovanje naporov, ki ti tedaj, ko so mimo, povečajo vero vase.

JUŽNA LOTSEJEVA STENA

Ob spustu je spet tako kot vedno. Vrv se izgublja v nič. Čudne postave izginjajo v meglo.

Ta naša navpična pokrajina, dežela skal in ledu je prav neverjetna. Nad glavo nam visi tisočmetrski previs.

V belih valovih je južna Lotsejeva stena enkratna. Naša bela vrv, ki reže vse to pobočje, se izgublja v tem ogromnem svetu. Tujek, in prav tak tujek je vsak od nas, vendar tako predelan od stene, da skoraj pripadamo njej.

Marko se pokaže izza vogala. Prava podoba človeka iz stene. Prihaja iz megle kot duh. Napuhi snega so ga zasuli z belino, odeli v bel srš. Kot divji mož se dviga ob vrvi navzgor. Prižema spodrsava na zasneženi vrvi, noge precizno udarjajo v sneg in led, da najdejo trdno oporo. Oči so skrite pod očali in le ustnice kažejo nasmeh ob srečanju.

»Kako gre?«

»Gre, gre!«

Čudno je, kako okolje lahko spremeni človeka in kako se mu človek, ta čudna žival, prilagaja.

Kaj človek lahko vzdrži, je vprašanje. Nekdaj smo bili prepričani, da je po štiridesetih dneh moč moštva pri kraju. Pa smo izkusili v Makaluju, da smo šele po sedeminpetdesetih dneh iztrošili svoje moči. Tu na Lotseju ugotavljamo, da smo po šestdesetih dneh še vedno v pogonu. Še plezamo naprej.

Barometri zmrzujejo, zvok ne dela, cepini in ledna kladiva se lomijo, šotori se trgajo, kisikove maske zmrzujejo, barometri in višinomeri ne delajo — le človek vzdrži.

Veriga navez na gori se premika naprej.

V steni ni prostora za šotore. Treba ga je zato narediti. Razpenjamo ribiške mreže, jih polnimo z ledenim drobirjem in pustimo, da jih sonce in veter »zabetonirata«.

Poldan je: gora se že kadi od plazov. Tiščati moramo glave v zakloniščih. Le ledene luknje nam dajejo zares varno zavetje.

Pri taborišču 1 postajamo drugačni ljudje. Sproti se dogaja ta sprememba, iz navadnega homo sapiensa, ki koraka po ledeniku in si žvižga napev, postajamo možjestroji. Zaščiteni z možno obleko kopljemo v ta silni breg. Človek opazuje samega sebe, kako se prilagaja. Ko od zgoraj pridem navzdol, se mi zdi, kot bi naenkrat postal nekdo drug, nekdo, ki je bolj poldoben tistim v dolini. Ko prepenjam s kli-

na na klin, iščem v slapovih snega pod seboj postavi obeh Šerp. Ni ju. Nekje spodaj sta. Šele ko mi med prsti preteče cela vrva, zagledam dve drobni postavi z velikimi tovari. Dve divji, zasneženi, nečloveški podobi mi prideta naproti.

»Zdravo, kako gre?«

»O.K., sab.«

»O.K.« — kratka rečenica, samo kaj ta

»OK« pomeni?

OK je naloga, ki jo razumeta, morda ne povsem, pa vendar z zvestobo skupini, z odnosom do tovarišev rineta navzgor, se trudita v razmerah, ki bi jih mnoge odprave imele za nemogoče, nečloveške.

Spustimo se v kratek razgovor, ki se nam vsem prileže, ko vidimo še nekoga živega poleg sebe v tem čudnem prostanstvu. Potem počasi preidem na vprašanje: »Bo šlo navzgor?«

Postaneta zaskrbljena.

»Very bad, sab, much snow, heavy ascent.«

Res je »heavy ascent«, težak vzpon, samo — v trojki ni plina, plin je v njihovih tovorih. Tiho se spogledata.

Do taborišča 3 je še kakih 300 metrov. Toda tabor brez ognja je tabor brez pijače. Šerpa ve, kaj to pomeni.

Kasneje dobim iz trojke sporočilo, da sta pravkar prispela. Hvala, Nuru. Hvala Nuvu!

SPODNJI KONEC NAŠEGA SVETA

S 7500 je lep razgled, še posebej, če gledaš naravnost navzdol v praznino. Ta praznina se konča na 5300 metrih.

Naš balkon je taborišče 4. Snežna luknja v vesini za škrbino majhnega zoba, pravzaprav edinega stolpička v južni Lotsejevi steni. Posrečen je pogled na našo luknjo, ko se v njej vidita le dva velikanska čevlja z derezami, saj si brez derez in ne pripet tudi na tistih nekaj kvadratnih decimetrov nihče ne upa stopiti. Naše obzorje je veličastna panorama, pod nami pa je 2000 metrov do ledenika, do naše baze. Zvečer, ko so šotori naseljeni, zažarijo kot oranžni lampijoni in raziskujoč pogled odkriva v tem mafem, svetlem gnezdu svetlobe in domačnosti zanimive podrobnosti. Z višine si je težko predstavljati, kaj se dogaja v tistih drobnih oranžnih lučkah, ki žarijo v globini. Težko človek verjame, da je od tam do sem štiri dni daleč, štiri dnevne poti, ki plezalca dodobra utrudijo.

Malo prej smo govorili s prijatelji v bazi po radiu, čutili njihovo bližino, njihovo skupnost z nami v steni, njihovo toplino in zanimanje za vse, kar se dogaja z nami.

Baza nam pomeni marsikaj. To je spodnji konec našega sveta, ki se je zaokrožil na goro, na taborišča, na težave, veselje, prijatelje, na nadelano pot, na končni cilj, ki visi nekje nad nami kot zaželen vrhunec naloge in tu spodaj na bazo, ki je izhodišče vsega našega početja. To je naš

svet, zaokrožen z zastavljeno nalogo, in šele njena izpolnitev je ključ, ki nas bo rešil iz začaranega kroga v svet, ki je nekje tam spodaj.

Tja odhaja sel s polnimi torbami pošte. Tam nekje prav daleč so naše žene, dekleta, otroci, prijatelji, kolegi, znanci in sodelavci, vendar se mi zdi, ko da se vrtimo za debelo stekleno steno v svojem akvariju, v svojem začasnem svetu.

VEZI MED LJUDMI

Od baze navzgor pa se spletajo še tiste izjemne vezi, ki povezujejo vse člane odprave, vezi, ki so nekaj posebnega. Niso primerljive z družinskimi vezmi, niti s tistimi, ki vežejo delavce v tovarni, morda so še najbolj primerljive z vezmi, ki družijo skupino komandosov v vojnem času, vendar nimajo v sebi nič uničevalskega. Obogatene so z veličino naloge, ki je, vsaj tokrat, tako surova in nečloveška v izjemnih dimenzijah gore. Tu nas druži skupna naloga, ki zajema srečanje z goro, iskanje poti, iskanje preživetja v okolju, ki je človeku sovražno, ki je nasprotno vsemu človekovemu bitju in tuje vsem naravnim okoliščinam, ki omogočajo njegov obstoj.

Družni nas nevarnost, občutek krhke nemoci ob naravnih silah, ki jih predstavljajo padajoče skale, tisoči kubičnih metrov bobnečega ledu, ki se trgajo z gora, premikajoče se gmote ledenikov, negibni ogromni previsi rdečih skal, žvižganje vetra in strahovita moč zračnih mas, ki sredi padanja ustavlja plazove snega, jih igraje nosi zopet tisoče metrov nazaj v

Aleš Kunaver v Lotsejevi južni steni leta 1981
Foto: Pavel Podgornik

višino in jim šele potem dopušča prost padec. Pa še vse drugo, kar sestavlja edinstveno vez med nami, ki menim, da sploh ne more biti trajna. Zvezdo, ki je tako divja, intenzivna, da terja od ljudi veliko preveč energije, da bi lahko trajala dalj kot tisti kratki čas, ko nas izjemna naloga združuje v izjemnih razmerah.

Tu ni razlike med Evropejci in Šerpami, le da so oni zavoljo jezika, načina mišljenja, bližnjih domov in še česa od nas ločeni z nekakšno nevidno pregrado; toda ko gre za skupno nalogo, za skupne nevarnosti, tedaj so prav tako člani iste, male človeške gmote, ki išče rešitev svojega problema.

Doslej še z nobene gore nismo imeli tako izjemnega pogleda na bazno taborišče in nobena gora ni doslej s svojo lego potisnila plezalca tako v višino in v prazen prostor, kot to občutimo na našem Lotseju. Občutek neskončne, veličastne praznine, ki nas tu zgoraj obdaja, le malo zmanj-

šuje dejstvo, da smo povečini skriti v luknje v ledu in snegu, saj vsak pogled v prostranost stene pričara vtis, da smo obesheni nekam v neskončen prostor.

Pri vsem tem je majhno gnezdo oranžnih točk v dnu globine, čeprav zmznjeno, osamelo, zameteno od večernega snega, jedro vse topline naših medsebojnih vezi in simbol domovanja.

* * *

V vsem času odprave nisem niti enkrat zapustil baze v smeri proti dolini. Zdi se mi zato danes, kot da se potapljam v nov svet, ko odhajam po drsni stezi, kjer so parklji jakov in noge nosačev zbili sneg v spolzko glazuro na morenskih skalah. Na tem delu poti hočem biti sam. Danes je stena čista, kot že dolgo ne. Spodaj pri prvih travnatih ravninah, kjer dolino zapira kot nerazumljiv, velikanski zid, ki jemlje polovico neba, tam bi jo rad še enkrat videl.

DAN IN NOČ, TOPLOTA IN MRAZ — GORA IN DOLINA

IGRA SVETLOBE – IGRA TEME

MILAN VOŠANK

Odnos med svetlobo in temo (lahko bi temu poetično rekli »boj med mračnjastvom in veseljem«) mi vedno znova zbuja čustva in razmišljanja. Svetloba je življenje; mrak, tema — to je izničenje, to je končavanje, to je smrt! Noč ima svojo moč, pravijo. Ali nima svetloba, ko je vse vidno, ravno zaradi te svoje pestrosti v sebi še večje moči? Ali ste kdaj postali na svojem pragu in se presenečeni in občudujoč hkrati zazrli v svetle pramene sonca, v nenadne svetlobne spremembe onstran dvorišča ali tam daleč na obzorju? Slikar potrebuje svetlobo, impresionist in ekspresionist še najbolj, fotografu je nujna, pisec je ob soncu vedrejši, vinska trta žlahtnejša, kmet se bolj z veseljem ozira po svojem, če je osvetljeno... Naše duše so vedrejšje, če je dan lep in sončen (potem so tudi tegobe lažje). Potreba po svetlobi je v nas samih. Iskanje svetlobe je iskanje sreče!

Kje lahko najbolj pristno doživimo ta odnos med svetlobo in temo? Bodimo opazovalci: v naravi, seveda! Sončni vzhodi in sončni zahodi: kako zna biti to lepo! Da v človeku zavihra in zavriska.

KRATER RAZŽARJENEGA VULKANA

Na očeta me vežejo prenekateri spomini. Ne vem, morebiti sem se ravno od njega naučil tako zaživeti z naravo.

V zavesti mi živi dogodek, rekel bi — zgodnejutranji. Hodil sem v osnovno šolo. Še v temi me je oče zbudil, potem ko je nakrmil vole, in odpravila sva se orat na njivo spodaj pod lipo.

S prvo svetlobo tega zgodnjepoletnega dne, ki se je komajda opazno razvlekla nekje od vzhodnih gozdov, medtem ko je bila ravenska dolina spodaj še v meglenem mraku, so bile zorane prve bazde, iz katerih se je kadila sopara. Tudi vola sta puhala skozi nozdrvi v jutranji hlad, ko sta hodila počasi in enakomerno, preudarno, bi rekli, eden v brazdi, drugi zunaj, od zar do zar. Samo malo mi ju je bilo treba usmerjati; bila sta stara in vajena takšnih del. Oče je hodil zadaj po brazdi s palico v desnici in občasno pritiskal na ročici težkega železnega pluga, le na zarah ga je moral prenesti, obrniti in nastaviti lemež v novo brazdo.

Sprva sva bolj malo govorila; kakor da sva bila še zaspana; še največ sva, pri-ganjaje jih, prigovarjala volom: hej, hap, štija... Dobro sta razumela te besede. Ta njiva je kar dolga, usločena v sredi in skorajda nestrma, pa vendar smo vidno prodirali v svežino njene prsti. Zemlja je morala biti dobro in globoko preorana; pri takšnih poljskih delih in sploh pri obdelavi zemlje je znal biti oče zelo skrben.

Nastajal je dan. Obrisi naselja in fabrike v dolini so postajali vse razločnejši in, kot se mi je zdelo, tudi kovaška kladiva ter talilne peči vse glasnejše. Oglašati so se začeli petelin in veter v krošnji lipe. Pa

... in svetloba naju je navdala s silnim veseljem

Foto: Joco Znidaršič

vendar — pričakovanje je bilo tam na vzhodu: vzid sonca. Barve, svetloba, dan. Toda narava je svoj zastor odkrivala počasi, da bi potem bolj presenetila. Vzhodne grebene, za Uršljo goro, nad Selami in nekje nad Pohorjem, je najprej obarvala svetla sivo modra svetloba, ki je postajala vedno močnejša. Nato pa naenkrat: eksplozija! Rumena je nadvladala ostalo ter se pričela mešati s sprva komaj opazno oranžno, že kar rdečo, dokler ni vse skupaj postalo prelivanje vse bolj svetleče slepečih odtenkov, da so izginili še zadnji sivo modri oblaki in dokler ni iz vsega tega kakor iz kraterja razžarjenega vulkana planila sončna krogla in se je barva divje in naglo razlila na grebene Uršlje gore in čez vse gozdove do najine njive; vsa narava je kakor na novo zaživela v premočni svetlobi, sonce se je dvigovalo nad vrhove in ves vzhod je bil en sam ogenj, ki pa je že hitro ugašal. Sivina vsega ostalega neba je postala svetla modrina, ki je končno prekrila še ves vzhodni kot do popolnega dne.

Z očetom sva ustavila vole in zrla v to dogajanje. Le nekaj kratkih minut je trajalo. Svetloba je prevladala nad mrakobnostjo meglenega jutra. To je bilo barv: zeleni gozdovi in zeleno modre gore in vmes rdeča in rumena in oker... Le fabrika v dolini je obdržala svojo večno sivino.

Ob tem vzhajanju sonca nisem mogel ostati miren in svoji notranjosti. Prevzelo me je — dobesedno. Seveda ga je moral v svojih čustvih doživeti tudi oče. Kdo ve, če si ni takrat, muzikant, zamrmral melodijo. In še

jaz: kdo ve, če se ni takrat v meni prebudilo nagnjenje in veselje do lepote narave, do barve, črt, svetlobe, odnosa med svetlobo in temo... ki me je kasneje zapeljalo v svet umetnosti.

Do devetih je bila ta dan njiva zorana. Koliko doživimo v naravi, če ji znamo prisluhniti, če jo znamo opazovati! Koliko sončnih vzhodov, tega barvnega kolosa, te palete barv in igre svetlobe, sem že doživel! Tudi vstajam, včasih, še v mraku, da lahko opazujem rojevanje jutranje zarje.

SPOMIN NA JUTRO

Doživetja sončnih vzhodov na gorah — to so še drugačna in morebiti še globlja doživetja. Na gorah sta svet in pogled nanj drugačna, zrak je čistejši, barve polnejše in širnejše, svetloba bolj svobodna in nastajanje juter najbolj veličastno.

Spominjam se, ko sem sam ali s prijatelji trepetal v snegu že visoko na grebenih, da nam je bilo dano doživetje vzhajajočega sonca. Do podrobnosti se spominjam tistih nekaj juter, ki sem jih doživljal kot alpinist v velikih stenah, ko nama s soplezalcem ni bilo moč izplezati še za dne in sva morala noč preživeti v steni. Ta jutra — doživljal sem jih poleti in pozimi v naših domačih Alpah, v italijanskih Dolomitih in francoskih gorah okrog Mont Blanca — so bila po običajno mrzlih nočeh še posebej težko pričakovana. Porajanje svetlobe v tistih strminah je bilo vedno tudi zaradi tega tako silno. Naj se spomnim le dveh od teh juter.

Z Davorinom sestopava po normalni smeri z Druja, potem ko sva preplezala Bonatijev steber. Nenadna pooblačitev na noč je prinesla s seboj hudo nevihto. Obse-

dela sva v ozki špranji, ko se je začelo, ko so strele udarjale vse vprek, ko je treskalo tako silovito, da se je zdelo, da se podira gora in mi bo ta presunljiv zvok za vedno ostal v zavesti. Po mokrih vrveh naju je tresla elektrika in obenem zasipala sodra. Proti jutru se je ujma unesla in svetloba, ki je silovito zapolnila okolico, naju je navdala s silnim veseljem in novo voljo do življenja. Z lahkoto sva spet prestopila v nadaljnjo igro na gori, na tej okameneli ostrini kopja.

Drugačna je zgodba iz Torre Trieste.

Vročega jesenskega dne z Rokom plezava čudoviti raz Cassin-Ratti, pa sva se spodaj v težavnih plateh preveč zamudila in še sonce v tej južni steni naju je vse-skozi izčrpavalo, da sva izplezala na široko polico že v zgornjem delu stene šele pozno popoldne. Odločiva se prespati tu v obilnem rušju, utrujena in brez volje. Kar pobegnili bi iz tega sveta.

In noč je prihajala počasi, barvito, skrivnostno, tiho... Že zdavnaj so najine besede izgubile pomen, toda sna ni bilo; poslušal sem v noč: nenadno je zaropotal plaz kamenja nekje na sosednji gori, iz doline, nekje od jezera Alleghe, se je zasilšala lahkotna glasba za ples, potem pa je spet zazevala popolna tihota. Tu so bile spet le gore v svojem miru.

Prebudil sem se s prvo svetlobo, ki se je počasi spuščala čez vrhove in grebene, odstirala mračni zastor, dokler ni z neba pregnala vse sivine in je vse zažarelo v jutranjem soncu. Silovito in prodorno se je naredil nov, jasen dan. In glej: s prijateljem sva bila kakor prerojena, lepo jutro nama je dalo nov polet in voljo za nadaljevanje plezalske pustolovščine; v trenutku sva se opravila in zaplezala v trdno, strmo steno vršnega stolpa.

SNIDENJE IN SVIDENJE

Kadar so dnevi oblačni, ni iger svetlobe. Tudi barve so mrakobnejše. Ljudje imajo morda tudi zato rajši sončne dneve. Medtem ko ima jutranje nastajanje svetlobe svojo moč, je tudi njeno poslavljanje večer, zahod, nekaj drugačnega in posebnega. To je izganjanje svetlobe, to je nastajanje mraka. Teme. Črnine. Črna barva — mnogi se je bojijo. In sončni zahod: često zna biti še bolj silovit kakor vzhod. Pa prav tako nenadno kratek.

Naj se zopet spomnim svoje rojstne domačije na Koroškem in očeta: kako smo ob lepih poletnih večerih radi polegli v travo tam na vrhu pred skednjem in zrlj proti zahodu, proti barvam zahodnika, ki se je izgubljal v sivini in črnini. Bogve kaj nas je takrat, mladež, bolj zanimalo: zahajanje sonca, prehajanje dneva v noč ali očetova pripoved? Vedno, ko se vračam iz sveta domov na naš vrh, se ob lepih

večerih prepuščam opazovanju zahodnih obzorij.

Večer: zahodno nebo se temno rdeče obarva, oblaki si nadenejo navdih pariško modre in črne, Brinjeva gora in strojanski bregovi se kar potopijo v to valovje in barva se razlije še tja do Pece in skorajda hoče še do Uršlje gore, na drugi strani pa čez Zelenbreg in Tolsti vrh, proti Ojstrici, Kozjaku ter daljnjemu Pohorju, da je ta igra narave že kar fantastično čudovita (v dolini pa ropota fabrika, zdi se, da z mrakom in nočjo še bolj, in sivina mraka med betonskimi naselji vse hitreje prehaja v črnino, napolnjeno z medlo svetlobo okenskih luči in uličnih svetilk), v večje lipe pa se zaletava veter in zgoraj v gozdovih se sliši pošumevanje. Dokler črnina ne nadvlada okolice in barve izginejo in je vse le še v obrisih pod zvezdnatim nebom.

Pa spet ne morem mimo večerov v gorah. Kakor vzhajanje sonca je tudi zahajanje, doživljanje tega poslavljanja, tu polnejše, drugačno, bolj izrazito. Doline so že zdavnaj mrakobne, zavite v pusto sivino in umetno svetlobo luči, ko je tam zgoraj še svetlo. Drugače, ker svetloba še obstaja in živi.

Smo se na gorah, ko nas plezalcev stena še ni spustila na vršni greben, sončnega zahoda prekleto bali, da smo kar prosili dan in nebo, naj nas vendar ne zapusti v nemočnosti. In glejte: začuda se mi je velikokrat dogajalo, da sva s prijateljem izplezala tako rekoč v zadnji svetlobi. Spotikanje po stezi v dolino, pogosto celo brez baterije, pa so seveda že druge zgodbe.

BARVE NARAVE

Pred leti — kako silno živi ta doživljaj v mojem spominu! — sem v mraku hodil na Uršljo goro. Bil sem že pod vrhom, ko so drevesa izgubila barve, postala so črna, pot sem še komajda sledil, tam za Peco, nekje za Golico in Svinjsko planino, tam pa je gorelo. Da, skorajda kakor da bi se ves ta širni koroški svet med Rožem, Podjuno in Zilo in tostran nad mežiškimi globelmi vnel. Rdeča barva zahodnika je bila tako močna, da se nikakor ni pustila prekriti in izriniti sprva še temno modrim, nato pa že črnim oblakom. Tudi sam sem bil, zroč v to igro narave, ves v ognju, da me je bilo kar strah vsega okoli sebe: teh črnih dreves, te tišine brezvetrja in tega rdečila onstran dolin.

Ko sem kakšni dve uri zatem stopil iz koč, sem pohitel na greben: spodaj luči ravske in hotuljske ravnine, zadaj temno nejasno hribovje, zraven Pece pa še vedno za odtенок močne rdeče barve.

Košček svetlobe sredi širne črnine.

Nisem mogel verjeti.

Pa vendar je bilo res.

NAJPREJ V GORE, POTEM V DRUŠTVO

DARINKA PAJENK

Nedelja je, zopet eden od tistih pustih dni, ko se nič ne dogaja. Luka, kaj bova delala danes? Vem, nič posebnega ne bo! Ti se boš igral, malo se boš potepal, malce bi se bilo dobro tudi učiti. Kaj pa jaz? Seveda lahko perem, likam, kuham in pospravljam ves dan, če le hočem.

Bogme, nočem! Dan planincev je danes — in kaj, če bi šla na Janče, sinko? Luka bere strip »Črni kavboj« in se ne meni dosti za moje načrte.

»Dobro,« pravim, »nikamor ne pojdeva, učila se bova poštevanko.«

V hipu je na nogah, že vleče nase kavbojke.

Še čaj skuham zanj, si privoščim skodelico kave in odpraviva se na pot.

Iz Fužin ni daleč do železniške postaje v Polju — torej greva peš do tja. Toda na postaji ugotoviva, da pelje vlak šele čez eno uro. Žalostno, toda resnično! Vedno je tako z nama: mencava, predolgo spiva in navadno prideva tja, kamor sva namenjena, takrat, ko normalni ljudje že odhajajo domov.

Končno le prisopihava potniški vlak. Vkrčava se in se odpeljeva do Laz, kjer izstopiva in se napotiva v hrib nad železniško progo. Pot se takoj na začetku strmo vzpne, tako da lovim sapo, Luka pa, ki je že od pol dneva nerazpoložen, prav tako ne kaže posebnega navdušenja nad strmino. Poseda po koreninah dreves in zraven nerga: domov bi rad.

Ha, domov! Tudi jaz morda ne bi prišla semkaj, če bi vedela, da je tale pot takšna muka. Toda kakšna planinca sva, da se ustrašiva ubogih Janč, si mislim! Kaj šele bo, ko bova šla v gore? Ali mu nisem pred nekaj dnevi povedala, da se bova vpisala v Planinsko društvo Špik? Morda bo tam drugače, bolje, kot je danes, ko se samotna nejevoljno vzpenjava po strmini, ki ji ni videti konca. Ne vem, upam.

Po hribu navzdol prikoraka planinec. Malo v letih je že, vendar dobre volje in vedrega duha. Hitro izmenjava podatke o poti. Pravi, da je ta del poti najbolj strm, naprej da je bolj zložna pot. Povem mu, da sva se mislila že kar obrniti. »Oh, ne, ne,« pravi, »prišla bosta na vrh, brez skrbi!« Tudi njega zanima, če je še daleč v dolino, kajti on se je bil na Janče povzpел iz Besnice in prvič hodi tod. Prav kmalu bo spodaj, mu zagotovim.

No, stari mož naju je malce opogumil in sedaj za spoznanje bolje napredujeva. Prišla sva že do prve jase. Tu je mizica in

klop in seveda prvi razgled po dolini, ki ostaja pod nama. »Poglej, visoko sva že,« hbrabrim sina in sebe, on pa, kot da me ne sliši; igra se z avtomobilčkom in se veseli počitka; najbrž si želi, da bi še dolgo trajal. Roko na srce, tudi meni se ne da naprej. Toda nečastno se mi zdi obupati ravno na dan planincev — in obupati kar pred prvo oviro, ki v očeh pravih planincev, tako si mislim, sploh ni ovira; ne, to res ne gre! Ko vse preudarim, odločno vstanem in naznanim odhod.

Še malo se vzpneva, preden prideva do prve kmetije, kjer gospodinjo zaprosiva za kozarec vode, dobiva pa sok, ki nama da novih moči.

Vse kaže, da je kriza premagana, kajti sedaj dobro hodiva in postala sva boljše volje. Sedaj je pot položnejša. Kajpak se še vedno vzpenja, toda hudih strmin se menda ni več bati.

Tih in miren, prijazen je gozd, skozi kate-rega hodiva. Zdi se, kot da bi se pripravljaj na bližajočo se jesen. Tudi robidnice, na katere naletiva ob poti, naju spomnijo, da je že blizu ta letni čas.

Skozi tišino gozda zadoni zvon, lahna sapica pa je od nekod prinesla prve zvoke glasbe. Ali bi to lahko pomenilo, da sva že blizu vrha? Da, tako je! Vedno več planincev srečujeva, seveda takih, ki se že vračajo. »Vidva gresta pa že drugi krog, kaj?« se pošali nekdo. Drugi krog, lepa reč! Vrli planinci, ki samozavestno osvaja- jajo visoke vrhove, si pač težko predstavljajo, da sva midva komaj pricapljala sem gor.

Toda naj bo že kakorkoli, prišla sva! In zdaj sva pošteno lačna. Ampak kdove, če nama niso že vsega pojedli. Ne, še se su- čejo kuharji okrog velikih loncev in raž- njev in prijetni vonji naju ščegetajo v nos. Podprla se bova, brez skrbi!

Zdaj pa si morava malo ogledati, kaj se tukaj dogaja. No, pglavitne reči so se menda godile dopoldne, tako da midva skoraj nimava več kaj videti. Pač, Janče! Travnato pobočje, na katerega se je uprlo popoldansko sonce, ki zdaj prijazno greje vesele planince. Gledam jih; nekateri se zbirajo v skupine in prepevajo, drugi se prešerno vrtijo po lesenem plesišču, tretji pa kljub splošnemu rajanju mirno spijo sredi travnika.

Luka nato oznani, da si gre ogledat gasil- ske avtomobile, ki stojijo malce niže, jaz pa grem na lov za razglednicami. Kmalu jih odkrijem, vendar sklenem, da bom da- nes napisala eno samo, in sicer nekому, ki si zasluži, da dobi pozdrav z Janč. To

je moj brat, ki je prehodil že skoraj vso slovensko planinsko pot, na Jančah pa še ni bil; morda bo vesel.

Sine se je bil medtem že nagledal gasilskih avtomobilov in sedaj morava počasi misliti na vrnitev, da naju ne bo lovila noč. Med potjo proti postojanki, od koder bova krenila v dolino, naletiva na stojnico z napisom »Planinsko društvo Špik«. Pospravljajo jo že, toda Luka se kljub temu vznemiri in mi pravi: »Mami, glej, planinsko društvo Špik, vpiši se zdaj!« »Tu se ne moreva vpisati,« mu pojasnim, »vpisala se bova prihodnji teden v Mostah«. »Ah, tako,« dé — in jaz ne morem vedeti, ali je žalosten ali vesel.

Le še okrog cerkvice zavija — in že stopava navzdol, naravnost proti prodajalcu sladoleadne pene. Tukaj seveda Lukec pride na svoj račun. Da je le dobil slaščico, pa je srečen.

Tudi meni ni nič hudega sedaj, ko drži pot proti domu.

GORE V LJUDSKI PRIPOVEDI

AJDOVSKA DEKLICA V STENI PRISANKA

Ko so v davnih dneh naši predniki iz širokih vzhodnih ravnin prišli v novo domovino, so začudeno strmeli v velike, kamnite gore. Le kdo je mogel narediti nekaj tako velikega in kdo lahko živi v takih nedostopnih višinah? Velikani! — se je glasil odgovor.

Kakšni so bili ti skrivnostni velikani, ki so jih naši dedje imenovali ajdi? Večinoma niso bili hudobni, vsaj do ljudi ne. Dali so jim celo ogenj in jih naučili uporabljati kladivo. Velikanke — ajdovske deklice — so bile dobrega srca, čeprav so bile tako zelo močne, da so brez truda izruvale hrast iz zemlje in vrgle mlinski kamen čez reko.

Ena od teh ajdovskih deklic je živela v rebrih skalnatega Prisanka nad Vršičem. Bila je dobra in usmiljena velikanka in tovarnikom, ki so tovorili iz doline Save v dolino Soče čez Vršič, je rada pomagala. Kazala jim je pot skozi snežne zamete in prek nevarnih snežišč.

Nekega zimskega dne so se temni, sivi oblaki nakopičili nad Prisankom. Burja se je krohotala z mrzlim smehom. Snežilo je in sneg je zamedel vse poti. Gams, ki se je na žvižg starega samca zapodil v dolino, je sprožil plaz in tovarniki, namenjeni v Trento, so komaj ušli bobneči smrti. Zameti so bili tolikšni, da bi na tovarni poti zagotovo zašli, če ajdovska

deklica ne bi pred njimi gazila sneg in jim kazala pravo pot.

Ko so se tovarniki čez nekaj dni vračali po isti poti, so ob znožju Prisanka pustili vina, kruha in sira za ajdovsko deklico. Tako so jo obdarovali vselej, kadar so tovorili mimo njenega strmega domovanja in tako ajdovska deklica ni bila nikdar lačna.

Nekega dne je dobrsrčna velikanka, ki ni bila le vodnica tovarnikom, ampak tudi rojenica novorojencem, zapustila skalne police in se napotila v dolino Trente. Odšla je v revno kočjo k mladi planšarici, ki je povila krepkega fantiča. Mati je v topli

Ilustracija: France Kunaver

kočji spala, ajdovska deklica pa se je neslišno približala zibki in tiho prerokovala dečku njegovo življenjsko usodo:

»Ko boš zrasel v mladeniča, boš postal pogumen lovec, kakršnega še ni bilo pod Prisankom. Po pečinah in skalah boš zalezoval divjad, a nekega dne boš usodno dvignil puško in jo naperil proti belemu gamsu z zlatimi rogovi...«

Ko so sestre prisanske ajdovske deklice zvedele za to strašno prerokbo, so preklele svojo sestro in jo za vse čase vkovale v steno njenega skalnega domovanja. Ajdovska deklica je okamnela v steni Prisanka. Še danes njen obraz zre iz stene z velikimi, kamnitimi, žalostnimi očmi.

Dušica Kunaver
(po Lojzu Zupancu)

BESEDE, TOPLE KOT POLETNI DEŽ

MLADOST OB RINŽI

PETER VOVK

Pustil sem čakati misli, da se naberejo besede, črke in stavki.

Hodim po strmi Kalanovi poti navzgor, proti koči PD Kočevje za Mestnim vrhom. Nekoliko izgubljen, s palico v roki, govorim nekaj sam sebi. Pomladni dih bukev me vsega prevzame. Popki listov se izvijajo iz vej. Na debeli leski drozj prelepe melodije ubira. Več ptičev mi ob poti pesmi poje: pogoreleček blágo, kalin prav tiho, taščica močno, vmes me sinica kliče: že že te vidim — pridi, pridi, pridi!

Na cesti gledam skozi okno iz zelenja Kočevje. Moje majhno mesto, moj rojstni kraj! Pod vznožjem hriba se vijuga reka Rinža. Vsa mirna je, zrcalno čista in pre-mišljajoča. Črne jelše ob vodi že zelenijo. Ogledujem vse zavoje in pristane mladih dni. Najbolj lepo je bilo »Pri skalah«. Lovili smo in pekli ribe, pod vodo plavali, se kopali. To so prostorčki, ob katerih se mi spomini mude pogosto in tako hvaležno.

Voda prihaja do las, ušes, oči. Zazebe me, spreletava me lahka drgetavica. Izgubljam del samega sebe, zgodnjo mladost. Oči so postale vlažne. Globoko v meni se prebujajo pomladne vode. Vse to in od včeraj. Rad te imam, reka Rinža, z vsemi tvojimi skrivnostmi iz mladih dni. Tvoje motne vode jeseni in pomladi se pritihtapijo k meni iz gozda. Iščejo strugo in se razlivajo.

PRISLUŠKUJEM TIŠINI VODE

Polno spominov je ob tebi, reka Rinža. Za vsakim zavojem, drevesom, grmom, skalo in korenino. Imena postaj ob vodi se v meni niso spremenila. Kot bi hotela voda govoriti, pa raje molči. Ostali so le spremljevalci samotnežev, dobra, velika bitja — črne jelše ob vodi.

Vsak dan smo bili otroci v topli zelenkasti vodi.

Belic, plotic, krapov in ščuk ni manjkalo. Tudi tu ni bilo miru, srce se je igralo z menoj.

Ležim na hrbtu in gledam modro nebo. Vetrici drži prst na ustih. Migljajoča toplota, muhe in mušice v zraku. Voda govori, čudne glasove daje od sebe. Iz tal vro mehurčki, razblinjajo se na površini vode. Krap rije v blatu. Kačji pastirji se ustavljajo v zraku, kot bi me hoteli videti od blizu. Ščuka se premakne, plane po ribici, golta. Zelene rege s svojimi gla-

sovi ogrevajo srce in dušo. Kot čudežna bitja štrle skale iz vode.

Ujet v svoj jaz in dojemljiv za vse poslušam, gledam in molčim. Samotni nočni krog se odpira okoli mene v vsej svoji lepoti. Ščip meseca plava nad vodo. Na korenini jelše sedim sam in vsrkavam vase srebrn glas slavčka. Riba skoči iz vode, poslikana z molkom črnih jelš. Napoji me s šumom tople zelenkaste vode. Vodomec bliskovito drsi po površini vode. Pušča za seboj srebrn trak. Votli zvok praznine med drevjem je poln glasov. Komarji mujkajo v dremotni mir.

Topla voda me v sanjah sprejme vase. Daje od sebe duh gnijočih vodnih rastlin, tako značilen in domač. Zdi se mi kot nekakšno zdravilo, skupek namočenih rastlin. S krikom bolečine se prebudi nočna ptica. Teman kot drevo prisluškujem tišini vode, šepetu živali in molčanju rib. Prečuden mir je v temni sencji jelš. Netopirji dajejo čudne glasove od sebe. Skovik skovika v temno noč.

Tiho plavam, odriavam vodo pred seboj. Odpiram in zapiram oči, piham z usti vodo. Lovim se na mestu, gibljam z rokami. Kot riba s plavutmi se odriavam naprej.

Pod jelšami je razpela blazine močvirna cvetlica. Iz trave se vzdiguje zelena rega, usmerjena k vodi. Ena in še ena.

Nizka voda se počasi pretaka med skalami. Igram se z ribicami, spuščam jih iz roke. Divje race plavajo med ločjem, gnezdi v bičju, se potapljajo in iščejo hrano. Gledam pod vodo in poslušam ribji molk. Med tihimi glasniki plava plotica; videti je kot podmornica v pomanjševalnici.

PLAVANJA IN POTAPLJANJA

Spomin seže daleč nazaj, ko nas je bilo več. V srce se vtihotapi bolečina, kot da mi je nekdo odmrežil spomin. V meni se je razlil občutek otroške toplote. Oči prijatelj iz otroških let zro v svet ob topli zelenkasti vodi. Sedim na korenini črne jelše, glava počiva v dlaneh. Racman plava za raco. V otroško dušo se vtihotapi veselje. Vržem trnek v vodo. Svet sanj je v trenutku izginil, pogled je prazen.

Capljam po rahlo zarisanu stezi ob vodi, kot da potrebujem njen mir. Name prežijo velike sence črnih jelš. Za trenutek sem verjel sam sebi, da se otroci kopljemo »Pri kamniti plošči« v vodi. Ozrem se okoli sebe, spomin je ostal sam s seboj. Pot, po kateri hodim, še čuti stopinje iz otroških let, ko nas je bilo več. Imena postaj še tlijo v očeh. Shranjenega je nekaj nevidnega in toplega.

Koliko otroških nog in rok je bilo v tebi, reka Rinža! Nešteto tretetajočih besed, črk in stavkov. Čebljanja, kričanja, joka, smeja. Plavanja in potapljanja. Vse se je

približalo na korak, v vsej otroški lepoti. Spet čutim vso milino tople zelenkaste vode. Plavam, obračam glavo. Z rokami in nogami se odriavam naprej. Prsti se oprijemajo vodnih rastlin, noge se zapletajo med ločje.

S črkami zaznamujem vso lepoto mirne stoječe vode poleti — Rinže. Neprožne besede molče. Ne morejo plesati z ribami v vodi in s pticami na vodi. Kačji pastirji letajo kot lovci dvokrilci. Ustavljajo se na plavajočih listih rumenih cvetov.

Mladost ob vodi mi ni ukrotila srca. Ustnice se gibljejo, prav tiho pojejo. Pozdravlja me noč ob vodi. Odmeve glasov nočnih živali slišim. Mirna, stoječa voda mi je pripravila užitke. Drobnja veriverica je skakljala na smreki. Spominjam se pesmi, ki jo je pela ciganka. In divje race so veslale svojo pot med bičje in ločje. Skozi nežno zmešnjavo cvetja in trav se pritihotapi lisica, da ujame ribo ob vodi. Muhe enodnevnice se vrtinčijo, dvigajo in padajo. Plešejo nori ples radosti poletne noči. Komarji mukajo v dremotni mir in pikajo s svojimi šilci. Netopirji, pol ptiči — pol miši, dajejo čudne glasove od sebe. Imeli smo otroci pečice ob vodi, lovili in pekli smo ribe. In dim se je valil iz ognjišča. V luči hitrih bliskov so se gibali ponirki na mirni površini vode. Kot raketa leti vodomec nad vodo. Trhlo veliko drevo je ležalo za otokom prek struge. To je bil most na otok.

NAŠE PRISTANIŠČE

Na mehkih trebuchih listov so se zgodaj zjutraj lesketale kapljice rose. Gibalci gibanja vode — ribe plavajo proti toku kot čudežna bitja. Regratove lučke so se razpihnile na travi ob vodi kot papirčki. Paldalca so letala daleč naokoli. Belouška se giblje sem in tja, med bičjem in ločjem. Glas bokajočega srnjaka v bližini postaja zmeraj močnejši; poskuša očarati tišino. Tišina pa ni bila sama.

Besede v ustih so tople kot poletni dež. Čebljanje, smeh, jok, plavanje in potapljanje je bilo. Besede so bile otročje in smeh je bil otročji. Kdaj bo spet prišel tisti čas ob topli zelenkasti vodi! Na njivi smo vzeli repo in slastno jedli z močnimi zobmi. Pa krompirček smo pekli in kakšno veriverico sneli z veje.

Zrcalo pred nami je bila voda. Pihljaj je — okoli enajste ure — blažen vetrč. In sonce je kar naprej sijalo. Tudi lju-bezen je bila med nami, tista lepa, otroška. Če me kdo kliče, recite, da prebivam na otoku poleg vodne črpalke. To je bilo naše pristanišče.

Izgubljam se v jutranji meglici — s črkami in stavki preteklosti. Tavam v misteričnem ritmu drobnih živalic. Prileti pika-

polonica, se vsede na roko in čudno mehko draži kožo. Kako dolgo bom vse to poslušal, ven in ven vlačil svoje spomine? V roki držim veliko ribo. Ujel sem jo v votli skali, polni vode. Muzala se je in se ni zmuznila iz rok. Dober zalogaj za kosilo, sem si rekel. Vsa vlažna se dviga iz trave čebela. Voda je pokrita s pelodovim prahom lip. Rumeno pikčasta je. Obraz je ožarjen od svetlobe sonca. Začutim toploto na koži. Trepetlika trepetaja, kot bi se bala, da se ne izgubim.

S svojim večnim ku-ku se oglašajo kukavica. Norčavo šteje leta. Nežno plavajo po vodi račke, se utapljujejo in spet pojavljajo. Počasi se odmotava metulj iz bube in odleti na cvet. Čudežni občutki in obeti! Skrivnostno gibanje rib v vodi, polni oči. Oglašajo se drevesna žaba in napenja svoj meh. Vidim vidro na preži ob vodi. Kaže zobe, preden plane. Voda vzvalovi — in že je riba v gobcu.

Sklonjen nad zemljo stopam po rahlo zarisani stezi ob vodi, kot da potrebujem njen mir. Poleti je bila Rinža plitva in majhna. Rumene plavajoče rože in veliki listi so rastle v njej. Bičje in ločje. Razkošna je bila z drobnimi živalicami, ribami in ptiči. Občasno se je kopala v deževnih kapljicah. Tiho so šepetale in delale kolobarčke.

Poleti voda tiho curlja čez skale, kot bi jih hotela umiti. Divjina je bila zvečer za otokom, tiha noč in svetle zvezde. Prelepa v svetlobi lune in barvah. Črne jelše ob vodi kipe v nebo. Skalnata gmota me obdaja, ni je moč premakniti. Brezvetrje je, mir oglušujoč. Širokih peruti se spuščajo divje race na vodo.

Tiha hoja ob vodi mi daje mnogo veselja in radosti. Ribe plavajo proti toku — tiha, molčeča bitja. V žametni svetlobi gledam ples muh in mušic. Vrtinčijo se, dvigajo in padajo. Moje besede ob vodi so tihe in čakajo na druge glasove. En sam spomin je to. Samotni otok pri stari elektrarni je poln ptičjih in živalskih glasov. Mnogo vode je okoli ločja in bičja.

OSTAJAM ZA ČRNIMI JELŠAMI

Temno modro nebo je nad menoj in svetle zvezde. Še je ostalo na otoku nekaj mojega iz mladih dni. Malo dotaknjen svet je to sedaj. Sam sem med travami, ločjem in bičjem. Zamišljen strmim v toplo zelenkasto vodo. Vonj, tako značilen in domač, polni nos. Neslišno drsim s čolnom, ki sem si ga naredil sam, v svečavi lune med bičjem in ločjem. Pridrsm na sredino vode. Krepko vlečem vesla. Diham sproščeno, prsi se napenjajo.

Skozi temno ozračje črnih jelš ob vodi letajo sove. Hahljajo se in dušijo v misteričnem joku. Vetrč je spet zašumel.

Preprosto lahko je govoriti v tišini. Oglašja se drevesna žaba in naznanja prihod toplih deževnih kapljic.

Misel se igra z besedo.

In za dežjem sonce: v tisoč barvah je porbarvalo toplo zelenkasto vodo. Deževne kaplje so kapljale z jelš še dolgo po dežju. Trava ob vodi je oživela. Voda je postala po dežju bolj sveža.

Prileti raca, za njo racman. Voda se je stresla in spet umirila. Ob vodi so bili še drugi ptiči. Čopasti ponirki plavajo drug za drugim na površini vode. Živalskih in ptičjih glasov je bilo na pretek. Glasno je od daleč odmevalo grmenje po dežju. Svetloba se je razbohotila po mirni vodni gladini. Prižigajo se nove in nove lučke. Lastovke se dotikajo s krilci tople zelenkaste vode. Čudoviti léti, navpični, vodoravni. Lokvanjev cvet se je odprl v vsej svoji lepoti. V drobne gube se je nabirala voda pod pihljajem vetrca.

Na velikih listih lokvanjev in na vodi glasovi zelenih reg. Za cel zbor jih je bilo. V vodi ribji molk. Po vejah petje ptic. Ptičja gnezda so bila stkana iz drobnih vitic korenin in suhih trav. Golliči so cvrčali. Zažvižgal je kos na vrbi ob vodi.

Ko se končuje rano jutro, se poraja dan v vsej lepoti. Ni več nočnih glasov. Kosci so tu in grabljice. Pogled uhaja med grabljice. Voda me uvaja v tajne ribjega molka. Ščuka plane po ribici in golta. Rastem in se dvigam iz tople vode.

Vrniti se moram k tebi, reka Rinža, pa se ne morem sam. Počakati moram, da grem z roko v roki z nekom k topli, zelenkasti vodi. Nebo je sinje modro, zavito v svilo. Na veji cvrkuta ptica. Jaz pa ostajam za črnimi jelšami ob vodi in te gledam od daleč.

odmevi

DARILO S SREČANJA

V hotelu Špik v Martuljku je bilo 8. in 9. oktobra 1988 delovno srečanje planinskih organizacij Slovenije, Furlanije—Juljske krajine in Koroške. Letošnji organizator in gostitelj je bila Planinska zveza Slovenije.

Prijateljskemu in sproščenemu planinskemu vzdušju, ki je povezovalo udeležence oba dneva, ni kaj očitati. Motilo me je nekaj drugega. Na veliki mizi ob vходу v konferenčno dvorano so planinske organizacije vseh treh dežel udeležencem brezplačno ponudile različne publikacije (tudi PV je ležal zraven).

Sosedje iz Juljske krajine (točneje: iz Videmske pokrajine) so predstavili svojo novo lično turistično karto z naslovom

Turismo & natura in s podnaslovom Opisi za izlete po Videmski pokrajini. Karto sem podrobneje pregledal šele doma. Žal! Barvne fotografije in skice izletniških tur na povečanih izsekih iz specialce so simpatično urejene, vodijo pa nas od jadranske obale skozi Furlanijo, po beneških dolinah, v Dunjo, Rezijo in v Kanalsko dolino do Belopeških jezer. Vse lepo in prav, dokler človek ne pogleda v glavno pregledno karto.

Tisti, ki imamo to napako, da na tujih zemljevidih naših krajev najprej puritansko prečešemo, kako so izpisana ali popačena naša krajevna imena, smemo biti ob tej karti upravičeno ogorčeni. Izrez na tem planinskem zemljevidu sega v Juljskih Alpah tudi na našo stran tja do nekdanje meje med Italijo in kraljevino Jugoslavijo. Vmes je sicer vrisana debela črta, ki označuje sedanjo mejo med Jugoslavijo in Italijo, vendar je videti ta oznaka popolnoma odveč, saj so levo in predvsem desno od nje le italijanska krajevna imena. Vsi kraji, gore in vode našega Posočja so dosledno napisani po italijansko! Ne duha ne sluha o naših krajih!

Ker v Posočju nisem našel ne Tolmina, ne Bovca, ne Krna in Jalovca, ne Vršiča itd., sploh nobenega slovenskega imena, ampak le Tolmino, Plezzo, Monte Nero, Monte GIALUZ (!) in Passo Moistrocca, me je zanimalo, kako so spremenili Novo Gorico. Tega kraja pred vojno še ni bilo, zato tedaj tudi italijanskega imena ni bilo. Toda na tem turističnem in planinskem zemljevidu ni niti Nove Gorice! Med krajema Salcano in S. Pietro je vrisana še nepozidana ledina...

Da pa znajo pisati in tiskati tudi naše črke č in š, dokazujejo naslednje izjeme: Rateče, Pišnica, Škratica (delno odrezana), Pršivec (delno odrezan), Črno jezero, Ovčarija in Govnjač. Kdor bo natančneje pogledal, kje leže ta brezhibno izpisana imena, bo opazil, da te izjeme veljajo le za drugo (to je jugoslovansko) stran predvojne državne meje.

Karta ne bi bila omembe vredna, če bi jo italijanski planinci tiskali v prejšnjem stoletju. Toda podloga za ta zemljevid izvira iz Italijanskega vojno geografskega inštituta, avtorizirana in datirana pa je s 14. 4. 1988 (!). Aprila leta osemindeset, da ne bo pomote.

Ker poznam nekaj novejših italijanskih kart (pred letom 1988) in vem, da so imena na naši strani napisana dosledno slovensko (razen pri večjih krajih, kjer je dodana še pomanjšana italijanska oblika), si ob tem prispevku k enakopravnosti planincev treh dežel mislim troje:

— da je morda izdajci takega zemljevida botrovala neopravičljiva šlamparija pri iskanju zastarele podloge (čeprav ta podloga nosi datum 14. 4. 1988!),

— da je morda vmes zavestno vsiljevanje zelo določenih namenov,

— da je nekorektno gostitelju (PZS) ponujati stvari, ki ga lahko žalijo.

In ker je tak način žaljiv za tiste naše gornike, ki jim ni vseeno, kako sosedje vrednotijo Posočje in našo tako imenovano sončno stran Alp, se spodobi, da Planinska zveza Slovenije takoj uradno protestira proti tej karti.

Saj poznamo, kako je z velikimi in usodnimi stvarmi: začenjajo se in sestavljene so iz drobnih, navidez nepomembnih malenkosti.

Pa brez zamere!

Janez Bizjak

SAMOMORILCI ALI NE?

V 10. številki prinaša letos Planinski vestnik kratko notico Leva Milčinskega ob predstavi o smrti dr. Klementa Juga. Notica je zanimiva zaradi tega, ker je prof. dr. Lev Milčinski še vedno vodilni slovenski psihiater s področja suicidologije, kar je bil tudi že pred desetimi leti, ko je v Zdravstvenem vestniku Zdravniškega društva Slovenije objavil daljši zapis na prav isto temo, namreč o smrti dr. Klementa Juga.

Ob tem pa je zanimivo, da je tista interpretacija izpred desetih let diametralno nasprotna s sedanjo. Naslov tedanjega članka je bil »Vrhunski šport in samomorilstvo«.

Tedaj sem jaz kot zdravnik in hkrati sin dr. M. Ogrizka, ki se je leto pred tistim smrtno ponesrečil v gorah, izpodbijal to tezo dr. Milčinskega, tudi v pismih Zdravstvenemu vestniku, do objave katerih pa ni prišlo. Trdil sem, da Milčinski kot neplaninec o planincih ne more soditi.

No, vtem je dr. Milčinskemu pred nedavnim preminil njegov brat Frane, pa tudi sam je deset let starejši.

Tako je on sprejel mojo tezo, da gorniki niso samomorilci, jaz pa njegovo, namreč to, naj bi gorniki to (tudi) bili.

Boris Ogrizek

KOVCE ALI KOFCE?

Stara ledinska imena, pa najsi bodo slovanskega ali pa še starejšega staroselskega (npr. keltskega ali ilirskega) porekla, bi morali ohraniti. Vse bolj in hitreje se odmika čas in vse manj je ljudi, ki pomnijo ledinska imena, taka, kot so jih njihovi predniki prevzemali iz rodu v rod. Skoraj enajst kilometrov je dolg gorski greben Košute in znane so planine in paš-

niki na njegovem južnem pobočju, najbolj pa izredno odprta in razgledna planina Kovce. Pravo ime torej ni Kofce! Nemci — in teh je bilo skupaj z nemškutarji v času stare Avstro-Ogrske kar precej tudi v Tržiču — so slovensko napisano besedo Kovce čitali po nemško; Nemci namreč enojni V izgovarjajo kot F. Ta izgovarjava je bila povzeta še v slovenski govor. Za naš slovenski jezik, ki ne pozna nobene besede, ki bi se pričlenjala s »kof« (razen iz tujine prevzeto »kofe« in izpeljanke iz nje) je torej tak izgovor neprimeren in tuj ušesu domačina.

V cerkvenem glasniku za tržiško župnijo je bilo v januarju 1927. leta na strani 15 objavljeno tole obvestilo:

»Planinski dom, reg. zadruga z. o. z., se je ustanovil v Tržiču v ta namen, da sezida na Kovcah veliko planinsko kočjo. Ta kočja bo gotovo zelo pomnožila turistovski dotok na Kovce pa tudi v Tržič...«

To je v jugoslovanskih letih eden od redkih pravih zapisov imena planine.

Potrditev, da je pravo ledinsko ime le Kovce, najdemo tudi v bohinjsem koncu. Zgornjemu severnemu delu tamkajšnje planine Uskovnice Bohinjci pravijo Na kovceh!

Predlagam, da priljubljeni planini vrnemo njeno pravo ime! Pa tudi neizrazitemu vrhu nad njo, ki je Kovca gora!

Janez Lončar

PLEZALSTVO IN VARSTVO NARAVE

V junijski številki Planinskega vestnika je bil pod naslovom Plezalstvo in varstvo narave objavljen uradni dopis Zavoda SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, ki je bil naslovljen na Planinsko zvezo Slovenije. Kot avtor je podpisan dr. Marijan Slabe. Na omenjeni sestavek je bil v oktobrski številki Planinskega vestnika objavljen odmev (M. Kuhar: Nismo grešni kozli!), zato v zvezi s tem še nekaj misli in kratko pojasnilo.

Vzrokov, ki ogrožajo gorsko naravo oz. skalni svet, je brez dvoma veliko: od gradenj smučišč, nadelav poti in steza, odpadkov in odpadkov iz planinskih koč, do kislega dežja in onesnaženega ozračja. Do neke mere pa ima negativen vpliv na naravni ekosistem že sama prisotnost človeka v njem. Človek je v tem ekosistemu tujec in moti njegovo delovanje. To je zlasti opazno v biotopih, ki so redkejši in ki za nekatere živalske vrste pomenijo edino primeren življenjski prostor. Takšni prostori so tudi prisojne skalne stene, ki so hkrati priljubljena plezališča. Število plezalcev je resda veliko manjše kot je

npr. število planincev, ki se vsako leto povzpnejo na Triglav, vendar se vplivi na okolje zaradi omenjene specifičnosti manjših skalnih sten med seboj ne dajo primerjati. Dejstvo je, da je v letošnjem letu zaradi plezalstva propadlo v Sloveniji edino znano gnezdišče redke in ogrožene ujede. Dejstvo je tudi, če spet kot primer navedemo Osp, da je v zadnjih letih število tod gnezdečih ptic upadlo in da je za nekatere vrste vprašljivo, če tudi sploh še gnezdi. Zato menimo, da s stališča varstva živalskih vrst tak način vpliva na naravo ni nepomemben in ga ne gre zanemarjati, čeprav je res, da so številni posegi v naravo veliko bolj vpjiočni.

Naš namen ni komurkoli prepovedovati plezanje; ravno nasprotno, kajti prepričani smo, da imajo ljudje, ki iščejo stik z naravo, kot npr. plezalci, do nje tudi pošten odnos. Potreben bo le dogovor o tem, kdaj in kje se v določenem času lahko pleza, ne da bi to povzročilo propad prebivalcev skalnih sten. Takšne režime plezanja imajo prav iz istih razlogov že nekaj časa vpeljane v več zahodnoevropskih državah. O tem, kar piše M. Kuhar v omenjenem sestavku, da se mestne lastovke v osapski steni med plezalci dobro počutijo, namreč dvomimo...

Jana Vidic
dr. Marjan Slabe

SVINJAM DIAMANTE

Sopara julijskih dni nas je prisilila k razmišljanju o bolj ugodnih klimatskih razmerah, ki vladajo tam pri 2000 metrih nad morjem. Ker nam preprosta hribovska pamet ne dopušča obširnejših meditacij, je do odločitve, da gremo na Raduho, preteklo tako malo časa, da smo sonce presenetili globoko v njegovih prvih jutranjih premikih: še preden se je zavedlo naših taktičnih sposobnosti in ustrezno ukrepalo, smo bili že visoko v skalnatih stenah med Grohatom in vrhom Raduhe. Medtem ko se je vesoljno slovenstvo dušilo v dolinskih soparah na nedvomno zelo sončni strani Alp, smo trije ljubitelji gorskih sapic kmalu položili svoja od napora razgreta telesa, oblečena le v kopalke, na mehko, z ovčjimi iztrebki okrašeno travnato preprogo, ki krasí 2062 metrov visok vrh Raduhe. Sreča je bila popolna, a kot vse sreče tega sveta tudi kratkotrajna, saj so nam prijetne sapice skupaj z mogočnimi sončnimi žarki kmalu izsušile usta. Ker nismo (razen Jožeta) niti toliko podobni kamelam, da bi naše notranje rezerve tekočine zadostovale za več kot nekaj kratkih ur, smo se v strahu pred izsušitvijo poslovili od lepljive trave (aha, ovce!) in jo čez Durce mahnilo proti koči na Loki.

Tam pa gneča kot na železniški postaji v Münchnu za Veliko noč in v zraku neznan, sladkoben smrad, ki je zlepil že tako zgoščeno slino v ustih v gnusne kepice. Ni kazalo odlašati: z Emilom sva izginila v kočjo in po dveh raskavih grlih sta v osupljivem času stekla dva litra radenske, medtem pa je Jože zaradi svojih kameljih lastnosti spokojno dremal v smradu na soncu pred kočjo (le kaj tako smrdi?).

A človek ni nikdar povsem zadovoljen; zaradi tega je tudi to, kar pač je. Potešitev ene želje, strasti ali potrebe botruje izbruhu nove, ki jo je tudi potrebno potešiti, vse skupaj pa se nadaljuje do točk, ki tako ali drugače zavrejo take cikle (smrt, nirvana, inflacija...). Potešitvi žeje je torej sledila zverinska lakota, odpirali so tlesknili v konzerve kot vponke v kline, zadišalo je po ribah, čebuli in podobnem, kar je neverjetno hitro izginjalo tja, kamor je pred tem poniknila radenska.

Ko je bil ta tisočletja star obred na vrhuncu, se je zgodilo tisto, kar je v veliki meri zamajalo mojo kot skala trdno odločitev, da bom planinril do smrti in čez, če drži vse, kar sem bral o reinkarnaciji. Skozi okno na moji desni strani, torej tam, kjer je desnica neutrudno oskrbovala usta s sardinami, sem zaslišal čudno domačo, razumljiv glas: oink, oink... Sila, močnejša od okusa sardin, me je prisilila, da sem se ozrl proti glasu in moje porajajoče se temačne slutnje so se materializirale v liku in pojavnosti mogočnega prašiča, ki je srepo zrl v mojo konzervo sardin slabe tri metre od mene. Vsak bralec, katerega doživljanje planin in gornišva vsaj malo diši po poetičnosti in vzvišenosti, bo dojel tragiko trenutka. Dojel sem izvor lepljivega smradu, ki je ob našem prihodu kot kiselkasta mora ovijal kočjo na Loki in skrivnosten, prašičji pajčolan.

Oči so se mi zasolžile: gamsa bi bil vesel, ovco bi stoično prenesel, a prašiči v visokogorju daleč presegajo moje moči.

Globoko pretresen sem odšel ven, da bi o svoji nesreči potožil Jožetu; vedel sem, da bo razumel mojo bolečino in našel bese, ki mi bodo vrnilo zaupanje v poezijo, ki jo dihajo gore. A pogled, ki je zdrnil po okolici kočje, se je zadril vame s tako močjo, da si še do danes, ko tole pišem, nisem povsem opomogel. Na Loki je mrgolelo prašičev! Pojav, ki je skozi okno spremljal moje ukvarjanje s sardinami, so spremljali sorodniki različnih velikosti in starosti. V obupu sem se ozrl v nebo in mimogrede s pogledom ošvrknil kapelico na levi strani na pobočju nad kočjo. Najbrž ni treba povedati, kaj se je paslo pod križem...

Naj mi priletna zakonca, ki oskrbujeta kočjo na Loki in s katerima sem večkrat prijetno kramljala, ne zamerita tehle dobronamernih vrstic. Prašiče imam rad, če so dobro

pečeni ali prekajeni, sicer pa, kot je splošno znano, smrdijo, zato jih, za božjo voljo, spravite v ogrado vsaj dvesto metrov od koč, pa bo! Zaenkrat pa je Loka pod Raduho navaden svinjak in dvomim, da so miru, svežega zraka in nedotaknjene narave željnimi planincem svinjaki kaj posebno pri srcu. Jaz se jim že na daleč izogmem, v tem primeru pa mi ni vseeno, saj sem na Loko rad zahajal.

Dani Bedrač

ALI PLANINSKA POT LJ-ZG PEŠA?

Iti iz Ljubljane proti Zagrebu po gozdovih in travnikih, med vinogradi in po senožetih je bila pred leti lepa zamisel. V prvih mesecih in letih obstoja so jo številni ubrali po tej poti ter dali na svoj seznam načrtov ali prehojenih poti še to, po vrsti menda 34. transverzalo.

Do Gorjancev imamo, kot sem se sam pričal, na poti še kar dosti krajev in malo neobvladljivih samot, pa tudi markacije so v glavnem kar dobre. Toda ko greš dalje po Žumberku, se vtisi precej spreminjajo in tudi težave se kar namnožijo.

Iz Metlike do Ostriža se je mogoče pripeljati, s čimer naj bi se zelo približali Sošicam. Najprej sva s kolegom, s katerim sva se podala na to pot, zvedela, da je med tema dvema krajema osem kilometrov razdalje, tri ženske v vasi so nama razlagale, kje naj bi prišla do planinskega doma, nista pa vedeli, kako daleč je, dva moška v isti vasi pa sta povedala, da je po cesti štiri kilometre (v resnici je 5,5 km), po stezi pa pol ure, kar sicer piše tudi v vasi. Tega odcepa nisva našla, ker zanj bojda vedo le domačini, odkrila pa sva ga malo pred domom, ki se nama je nenadoma prikazal med drevjem.

Šele tam pa sva se spomnila, da sva v Sošicah mimogrede slišala, kako v vasi neka ženska ve, kdaj je dom odprt. Toda kar je bilo, je bilo: zdaj sva na vratih doma lahko prebrala, da je dom odprt od petka od 20. ure do nedelje do 12. ure... Pred domom sva čakala dve uri, vendar zaman. Ni nama preostalo nič drugega kot prenočiti na terasi pred domom, iz katerega sva okrog sedmih zvečer slišala nekakšno kašljanje, potem pa je bilo spet vse mirno — in vse hladneje do treh zjutraj, ko sva spet zaslišala nekakšno kašljanje, ki pa ni bilo človeško, ampak polšje.

Do jutra sva nekako predremala na samoti, od koder je kakšna dva kilometra do prvega naselja, zjutraj pa sva videla nad seboj veliko skrinjico za žig transverzale Ljubljana—Zagreb, v kateri sicer ni bilo žiga, pač pa toaletni papir. Dan poti

je torej do sem, da spoznaš, da tam ni žiga in da je dom zaprt.

Ker sva prejšnji dan videla kar lepe markacije za Karlovško pot, sva se zjutraj odpravila po njej. Okrog doma sva videla nekaj puščic, naprej ob poti je bilo še nekaj znakov, ki pa so naju pripeljali predaleč. Vrnila sva se pač in iskala pravo pot, vrh Ječmišče pa je bil tako vabljiv, da sva jo ubrala navzgor po dobrih markacijah. Toda kakšnih sto metrov pod vrhom se je vse nehalo in naprej ni bilo nič več, ne proti vzhodu ne proti jugu, skica v vodniku pa naju je zapeljala tudi proti zahodu, kjer sva po poldruhi uri ugotovila, da je takšno najino početje nesmiselno in sva se odločila za cesto, pa naj že gre, kamor pač gre. Skoraj tri ure sva potem hodila po gozdu, dokler nisva našla nekje napisa, da greva proti Kalju. Prepričana sva bila, da bova tako kmalu spet med ljudmi. Vendar je bil v resnici ta kraj tri kilometre daleč od tod.

Ko le prideva do tja, na kraju, kjer bi moral biti žig, ni blazinice, žig pa je ves polomljen med staro šaro na kletnem oknu. Tam je tudi vpisna knjiga, v kateri je še kar dosti podpisov.

In tako je šlo vseskozi naprej.

Spoznala sva, da so tod markacije slabe, da so opisi v knjižici pomanjkljivi, da za žige ne skrbljo, da jih masekod sploh ni (Vodice, Grič), da je porskeje vse zaraščeno, po cesti pa daleč.

Na Mrzlem polju končava najino pot, potem ko pritisneva na tri dele razstavljen žig v knjižico (poleg žiga pa seveda ni blazinice).

Nekaj sva vendarle spoznala na tej poti: da so domačini nadvse prijazni, da pa bratska pot umira.

Fran Vodnik

TO JE ODERUŠTVO!

Vremenska napoved za drugi teden v avgustu je bila za planince ugodna in tako se nas je skupina osmih deklet in fantov odpravila na dobro načrtovan vzpon na Triglav, ki smo ga podaljšali še v Dolino Triglavskih jezer, na Tičarico in na Komno, od koder smo se vrnili v dolino. Prelepa planinska tura nam bo ostala še dolgo v nadvse prijetnem spominu, ki ga bo kazil en sam madež.

Prve ure poti smo se ustavili v Kovinarski koči v Krmí, ki pa smo jo po zaužitih enolončnicah zapustili razočarani, saj nas je oskrbnik koč »odrl na meh«. Verjetno se je poslužil reka: »Za storitve v naši koči plačáš ceno po videzu obraza.« Da pa ne bo nejasnosti, moram povedati, da sem za enolončnico plačal 8000, za kavo 3000 in za kosček kruha 1000 dinarjev. Na Kredarici pa smo za enolončnico plačali le

4500 dinarjev. Seveda moramo vedeti, da do Kovinarske kočje pripeljejo vsa živila z osebnim avtomobilom ali tovornjakom, na Kredarico, ki je na nadmorski višini 2551 metrov, pa vse prinesejo ali pa pripelje helikopter.

Pred tako nesramnostjo in oderuštvo v Kovinarski koči v Krmi smo ostali brez besed. Plačali smo in odšli. Po nekaj minutah pa smo se zavedli in pričeli glasno komentirati oskrbnikov odnos do planincev.

Tak oskrbnik v planinski koči ne more in ne sme biti.

Vprašali smo Planinsko zvezo Slovenije za mnenje. Do danes nam še ni poslala odgovora.

Na koncu koncev se moramo planinci sami boriti proti taki samovolji in bojkotirati take kočje.

To je bila edina planinska kočja s takim odiranjem na celotni naši poti od Mojstrane do slapa Savice v Bohinju.

Friderik Ucmán

iz planinske literature

Zbornik razmišljanj o alpinizmu

Ne le za slovenski, tudi za evropski alpinizem je značilno, da to nikakor ni samo gibanje po (visoko)gorskem brezpotju, ki ga je že od nekdaj moč ovrednotiti s povsem športnimi kazalci, temveč je tudi dejavnost, ob kateri se razvija etično, estetično in refleksivno stališče, ki se pogosto izraža v literarnem ali strokovnem esejističnem zapisu. Že opazen del svetovne književnosti obstaja kot planinska in alpinistična literatura; pri tem pa ne gre samo za vodniška in potopisna dela in monografije gorstev, temveč tudi za izrazito refleksivna, skorajda filozofska dela osmišljanja alpinizma. Miselni pogled na alpinizem se včasih približuje že problematiki filozofskega eksistencializma in uresničuje v delih, ki imajo nesporno kulturno pomembnost; pri tem naj spomnimo samo na potopisni in esejistični opus Klementa Juga kot gornika in razumnika, ki je s svojo usodo oplajal tudi slovensko leposlovje, od Vladimira Bartola do Draga Jančarja v Klementovem padcu.

Klement Jug je bil filozof, humanistično oziroma družboslovno izobrazbo pa je imelo še več slovenskih alpinistov, ki so tudi izvirno osmišljali problematiko posameznikove svobode, postavljene v konstelacijo subjektivega visokogorskega srečevanja s samim seboj in naravo, pa tudi zgodovino, tradicijo in prihodnostjo. Takšni premisleki pa so značilni tudi za filozofsko manj podkovanen in razgledane avtorje; pomanjkanje strokovnosti pri njih nado-

mešča svojevrstna iskrenost in smisel za introspekcijo. Opazen del slovenske alpinistične in planinske literature se torej artikulira kot refleksija (o smotnih alpinizma, njegovem športnem, etičnem, estetičnem in kulturnem obeležju), zato ji je umestno nameniti večjo pozornost, še posebno v sedanjem času, ko dejanja slovenskih alpinistov doživljajo veliko javno odmevnost.

V tem smislu lahko kot pomembno kulturno dejanje, namenjeno tako ohranitvi zgodovinskega spomina slovenske alpinistike kot tudi vzgojnemu širjenju vednosti o alpinistični misli, označimo izid dela Naša alpinistična misel, zbornika člankov o vsebini in pomenu planinstva in alpinizma, ki je v uredništvu Franceta Malešiča in souredništvu Aleša Bjelčeviča in Aleša Rotarja izšlo kot posebna izdaja Alpinističnih razgledov. V 211 strani obsežnem zborniku (naslovnico zanj je izdelal Danilo Ceditnik) je objavljenih 26 besedil 21 avtorjev, in sicer Klementa Juga, Josipa Cirila Oblaka, Mirka Kajzlja, Henrika Tume, Janeza Gregorina, Albina Torellija, Rajka Ložarja, Ceneta Malovrha, Janka Blažaja, Vlada Fajglja, Janeza Jerovška, Marka Dularja, Halida Čauševiča, Stanislava Giliča, Dušana Lasiča, Tineta Orla, Marka Šurca, Iztoka Tomazina, Dušana Jelinčiča, Igorja Radoviča in Mitje Koširja. Naša alpinistična misel je torej z uvrstitvijo Giličevega in Čauševičevega prispevka tudi jugoslovanska.

Zdrs na raven samopovelečevanja, patetike in kavarniškega filozofiranja po malem o vsem je nedvomno nevarnost, ki spremlja takšno pisanje, porojeno ob izkušnjah ekstatičnega, transcendentnega in vpetega v dejanja volje do moči, te nietzschejanske kategorije, ki je predvsem v prvih desetletjih tega stoletja vplivala na miselno obzorje številnih srednjeevropskih alpinistov. Te nevarnosti so se nedvomno zavedali uredniki tega zbornika in zato so v Našo alpinistično misel vključili predvsem kar se da racionalno pisana besedila, tudi polemična in v posameznih primerih celo usmerjena zoper nekritično in patetično idolatrijo alpinizma, čeprav se ji povsem ogniti tukaj ni mogoče. Dragoceni so zato še posebno tisti v to delo uvrščeni teksti, v katerih je prisoten izrazit smisel za zgodovinsko in zatorej relativiranje dogem in nekakšne gorniške metafizike, umeščanje alpinizma na tla, v konkretno družbeno okolje torej.

V tem smislu je pravo odkritje Rajka Ložarja članek Več alpinizma, v katerem razmišlja, da »alpinizem ni velik v svojih absolutnih merah, nego baš v omejitvi na oni prostor, ki mu načelno gre, torej na družabnosti (str. 63). Tudi Janko Blažaj je bil v tekstu Beseda o ekstremizmu mojster »ozemljitve« alpinistovega početja: »Alpinizem je široko polje udejstvovanja v go-

rah, kjer je prav za vse prostora, prav tako za ekstremista kot za človeka, ki je srečen, ker je prišel na vrh po smeri prve težavnostne stopnje.« (str. 109). Prav tako je trezen tudi *Janez Jerovšek* v razpravi Psihološka stran alpinistike, še posebno pa v tem pogledu zadovoljujejo sodobnejši avtorji. Omenimo naj samo prispevek *Iztoka Tomazina* Kaj je in kam sodi prosto plezanje v našem alpinizmu in *Igorja Radoviča* razmišljanje Alpinizem — zakaj ne? Seveda pa Našo alpinistično misel upravičeno bogatijo tudi dela čiste klasike slovenske misli o gorništvu; razumljivo je zato, da so uredniki tega nedvomno potrebnega, smiselnega založniškega »podjetja« uvrstili v zbornik tudi spise *O smotro alpinizma* Klementa Juga, *Pomen in razvoj alpinizma* Henrika Tume, *V borbi z goro* Janeza Gregorina in *Razmišljanje o slovenskem alpinizmu* Marka Dularja. Omenili smo torej tudi prispevka Klementa Juga in Janeza Gregorina. Ob njunih imenih se sedanjemu bralcu gotovo vzbudi želja, da bi se kaka slovenska založba ob izdajanju sodobne gorniške literature spomnila tudi na ponatis dveh tako pomembnih knjižnih del slovenske planinske klasike, kot so Jugovi zbrani planinski spisi in Gregorinovo delo *Blagoslov gora. Naša alpinistična misel* pa gotovo ne spodbuja samo založniških načrtov, temveč tudi kulturološke in družboslovne raziskave zgodovine slovenske alpinistike in tudi tokov in tendenc nje-nega sedanjega razvoja.

Janez Strehovec

Branko Slanovic: Pesmi o gorah in Srebrnokrilcu

Dve leti je že od tedaj, ko je na Jesenicah ugledala luč sveta skromna, v samozaložbi izdana knjižica *Pesmi o gorah in Srebrnokrilcu* avtorja Branka Slanovica z Bleda.

Verzov Branka Slanovica se drži patina nepreklicno minulih časov, ko naši Julijci še niso bili plezalski poligon in turistični rezervat za živčne in zafrustrirane meščane, pač pa še nedotaknjena divjina, domovanje pravljčnih bitij, dobrih in zlih duhov, varno zatočišče pastirjem, divjim lovcem, samotnežem in čudakom.

Že naslov pove, da je knjiga razdeljena v dva med seboj uravnotežena dela.

Pesmi o gorah so lirične, včasih že impresionistično barvite hvalnice alpski narodi, ki pa nikjer ne zaidejo v plehkos in banalnost. Inspirirajo jih konkretna doživetja v konkretnem okolju, kar jim daje čar avtentičnosti. Dokaz za to so že naslovi nekaterih pesmi: *November* v Martuljku, *Martuljska tragedija*, *Pomlad pod Srcem*, *Pod Špičkom*, *Triglav*, *Sedmera jezera*, *Jalovec*, *Mojstrovka*, *Bohinjsko jezero* ... Tistim, ki

se spoznajo na poezijo in spremljajo njen razvoj v 20. stoletju, se bodo zdele te pesmi najbrž precej naivne in anahronistične. Pesnik pa nedvomno lahko računa na odmev med preprostimi ljudmi, saj je tudi sam ves preprost in ljudski.

Drugi del knjige je v verzih povedana pravljica o mogočnem gamsu Srebrnokrilcu in njegovi družici Belinki z zlato krono, ki postane predmet človeške pohlepnosti in pokvarjenosti. Pravljica, ki nas nekoliko spominja na znano bajko o Zlatorogu, je napisana dovolj spretno in gladko, da lahko z zanimanjem sledimo vsebini.

Knjigo je ilustriral Joža Dakskofler, v zares nizki nakladi 125 izvodov pa jo je natisnila Delavska univerza Jesenice. Doselej še nismo zasledili, da bi bila kje naprodaj, vsekakor pa velja zanjo povprašati pri avtorju na naslovu: Branko Slanovic, Planinska 3, 64260 Bled.

Edo Torkar

Avalanche Safety for Skiers & Climbers

Založba Rocky Mountain Books je med številnimi knjigami izdala tudi posrečen in nadvse pripraven priročnik Tonyja Daferna »Varnost pred plazovi za smučarje in alpiniste«.

Cena publikacije je 10 kanadskih dolarjev, natisnila jo je Diadem Books, London, ISBN 0-906371-31-7, nabavimo pa jo pri Cordee, 3a DeMontfort Street, Leicester, LE17HD, Great Britain. Delo je natisnjeno v angleškem jeziku.

Priročnik ima 10 poglavij in sicer: Hoja v plazovitem svetu, Vreme v gorah, Sneg, Snežni plazovi, Opazovanje snežnih razmer, Prepoznavanje plazovitega sveta, Ocena nevarnosti plazov, Izbira prave in varne poti, Reševanje in Prva pomoč. Skupaj 164 strani velikega formata s številnimi skicami, fotografijami in razpredelnicami. Izvedba je tako po prikazu snovi kot po tehnični izvedbi odlična.

Celotno vsebino preveva izredna skrb avtorja za varnost smučarja in gornika v zasneženem svetu. Ne omejuje se zgolj na zimsko sezono v ožjem smislu, upošteva tudi razmere v gorah, ki so zasnežene čez vso zimo, upošteva nevarnosti za odprave in možnosti nesreče pri plezanju v ledenih slapovih. Že kar v uvodnem poglavju našteva opremo, ki naj jo vzamemo na zimsko turo in ki nam bo pomagala, da zasutega čimprej najdemo.

V poglavju o vremenu beremo nadvse zanimiva izvajanja in spoznavamo vlogo količine in izdatnosti snežnih padavin, pomen vetra in temperaturnih sprememb. Med drugim vzemo tudi to, zakaj v večjih višinah pade več snega kot v dolinah in v čem je usodnost intenzivnosti sneženja.

Ko teče beseda o vlogi vetra, se seznamimo s pomenom prevladujočih in krajevnih vetrov, z vplivom vetra na snežne kristale, z nastankom klož, z razločevanjem napihanega srena in klož. Zelo poučni so odstavki o vlogi temperature.

Pomenkovanje o snegu uvede z lastnostmi snega in trdnostmi, s polzenjem in drsenjem snežne odeje. Da bi lažje razumeli pojave o preobrazbi snega, na poljuden način pojasni pomen parnega tlaka in obravnava tlak vodne pare nad vodo in ledom. Slede sneg v ozračju, deset osnovnih oblik trdnih padavin in posebne oblike snega — srež, lvje in druge.

Tako preidemo k preobrazbi snega, snežni odeji, uleganju in utrjevanju snežne odeje. Opise preobrazbe spremljajo nazorne in poučne fotografije — povečave in skice dogajanja. Spet slišimo o zrnjenju, sreženju in srenjenju, zvemo pa še osnovne podatke o firnu, puhcu in »diamantnem prahu«.

Med plazovi spoznavamo najprej plazove nesprijetega snega kot razmeroma manj nevarne, nakar preidemo k plazovom sprijetega snega. Razlikujemo mehke in trde klože; klože, ki se trgajo neposredno po sneženju ali med njim — *direct action slabs*, ter tiste, ki dozorevajo počasi in čakajo na svoj čas — *delayed action slabs*. Avtor nas še pouči o mehanizmu trganja, nakar preide k razpravi o velikosti plazov, opisu plazin in vzrokom trganja. Seveda se ustavi tudi pri ledenih plazovih; kot posebnost omenja *climax avalanche* — plaz, ko se sproži večina plasti snežne odeje ali pa kar vse do tal, potem, ko so se nabirale prek zime. Takí plazovi so posebno veliki in uničevalni.

Poglavje o opazovanju snežnih razmer je zelo poučno, saj ne govori samo o znanstvenih pristopih. Razmere ocenjuje po vgrezanju smučí, nog, smučarskih palic, upošteva sledove plazov v snežni odeji in rastlinstvu, žlebiče, napoke, občutek, ki ga imamo med hojo v snegu, zunanji videz snega in končno še po izvedbi poskusa z lopato (norveška metoda). Seveda ne pozabi prereza snežne odeje, orisa površine snežne odeje, napotkov za opazovanje vremena in padavin, simbolov in podatkov za snežne kristale in zrnca.

Ko je govor o prepoznavanju terenskih posebnosti, ki spodbujajo plezanje, imamo opravka s pravo zakladnico podatkov: o vlogi nagiba zemljišča, oblikovitosti tal, razmer v kotanjah, ozebnikih, na policah, grebenih, v žlebovih in okrešljih, kanjonih in na ravnem. Pisec posebej svári pred zankami, ki jih postavlja narava, nato našteva nevarnosti zavoljo delovanja vetra in uči, kako po zastrugih, rastlinstvu, opasteh, trdem ivju in drugih kazalcih prepoznamo, odkod je pihal veter.

Ocenjevanje nevarnosti ima obdelano izredno poučno, zaključke zbrane v ne-

kakšnem opomniku — o tem bomo nekaj več napisali drugič.

Izbira varne poti je obdelana v posebnem poglavju. Razmišljanja vsebujejo tudi napotke, kako priti do pametne odločitve, pri čemer izhaja od začetnega vprašanja »Zakaj sem tu?« pa do ugotavljanja problematike in razpoložljivih podatkov do tega, da poskusimo ugotoviti »Kaj se bo primerilo, če nas zasuje plaz?« Posebej se ukvarja s prečkanjem sumljivega pobočja, nato pa preide k poglavju, ki zajema samoreševanje, organizirano reševanje in samopomoč. Seveda je zajeto tudi iskanje z lavinsko žolno.

V poglavju o prvi pomoči slede več ali manj znani, a zategadelj nič manj nujni podatki o prvi pomoči in oskrbi ponesrečenca v plazu.

Končno avtor navaja še pregled uporabljene literature ter definicije in slovarček najvažnejših in teže razumljivih pojmov. To je pač nujno potrebno vsepovsod, saj sta vedi o snegu in plazovih dokaj mladi, dosti je novih pojmov in neznanjih izrazov, ki si jih laik brez pomoči ne more razložiti.

Knjigo toplo priporočam vsakomur, ki bi rad vedel nekaj več o snegu in plazovih in o varnosti pred plazovi. Izkušnje praktika iz Kanade mu bodo v veliko pomoč.

Pavle Šegula

društvene novice

In memoriam: Adolf Žitko-Dolfe

S pesmijo Oj, Triglav, moj dom se je 8. novembra na ljubljanskih Žalah Ljubljanski oktet poslovil od Adolfa Žitka-Dolfeta, z njim pa so se od svojega planinskega tovariša poslovili ob njegovi družini, svojcih in znanjih tudi planinci ljubljanskega Železničarja, čigar član je bil.

Dolfe Žitko se je rodil 3. avgusta 1920 v Ljubljani, kjer je končal gimnazijo in se takoj zaposlil pri železnici. Še kot dijak je telovadil pri Sokolu, hkrati je bil tudi pri skavtih, leta 1936 pa se je vpisal v Slovensko planinsko društvo. Po vojni, v kateri je sodeloval kot aktivist, je šel na službovanje v Beograd, nato je bil od leta 1950 do 1953 šef postaje v Prestranku, zatem pa je bil do leta 1967 zaposlen na železnici v Ljubljani. Zadnja leta pred upokojitvijo je delal v Emoni.

Nadvse plodno je bilo njegovo planinsko življenje. Bil je eden od ustanoviteljev planinskega društva Železničar v Ljubljani, v katerem je bil aktiven predvsem na področju planinskega gospodarstva. Ko so se ljubljanski planinci-železničarji odločili, da bodo na kraju nekdanjega Skalaškega doma na Rjavi skali na Voglu postavili svoj planinski dom, so v Bohinju kupili kočo Murko, ki je bila zavetišče prostovoljnih delavcev in skladišče hrkati. Zgradili so (največji del prostovoljno) tovorno žičnico na Rjavo skalo, ko pa jo je uničila strela in ko se je na Voglu vmešalo močnejše turistično gospodarstvo, so se planinci umaknili od tod.

Pokojni Dolfe Žitko je bil nato pobudnik za nakup parcele in staje na Vogarju nad Bohinjem, kjer naj bi »železničarji« zidali svoj planinski dom. Parcelo so odkupili, zgradili v bližini najprej zajetje, pripeljali vodo s planine Habad od parcele, postavili spomenik padlim planincem-železničarjem na Vogarju in šele nato kočo.

Medtem je bil pobudnik za zlete planincev železničarjev Jugoslavije, ki so od tistega prvega na Romaniji še vedno vsako leto v organizaciji drugega železničarskega planinskega društva v državi.

Kot odbornik se je vseskozi zavzemal za delo z mladino.

Odlikovani je bil s srebrnim častnim znakom Planinske zveze Slovenije in Jugoslavije, od bratskih železničarskih planinskih društev pa je dobil vrsto priznanj in diplom.

V kroniki Planinskega društva Železničar iz Ljubljane bo ostalo ime Adolfa Žitka zapisano z velikimi črkami.

M. R.

In memoriam: Mira Djordjević

Zadnje dni avgusta, ko se je poslavljalo poletje, se je poslovila tudi Mira Djordjević in prijatelj, znanci in tovariši, ki smo stali ob njenem odprtem grobu, kar nismo mogli dojeti krute resnice, da je ni več med nami. Hudo nam je bilo in hudo nam je, ko smo se morali posloviti od človeka, ki je ves svoj prosti čas z veseljem posvetil planinstvu.

Kot dolgoletna tajnica planinskega društva Rašica je bila vedno pripravljena sprejeti in uspešno opraviti odgovorne naloge. Kljub temu je našla dovolj časa, da je društvo zastopala v sekretariatu

meddruštvenega odbora ljubljanskih planinskih društev. Ni bilo planinskega tabora ali drugačne planinske prireditve, kjer ni aktivno sodelovala pri organizaciji. Bila je eden od pobudnikov za pobratenje s planinskima društvoma Dol pri Hrastniku in JNA Sutjeska iz Zagreba.

Za svoje požrtvovalno delo je bila večkrat pohvaljena in odlikovana s planinskimi odličji. Usoda je hotela, da ji največjega priznanja, zlatega častnega znaka Planinske zveze Slovenije, ki ga je PZS podelila letošnjega maja, njeni soplaninci niso mogli izročiti. Še avgusta je upala in njeni tovariši z njo, da ji bodo ta znak podelili letošnjo jesen v planinski koči na Rašici. To so hoteli storiti prav na Rašici, v njenem drugem domu, kot je večkrat rekla Mira; tam je bila namreč skrbna gospodinja in gostiteljica, ki je vsakega planinca sprejela s prijazno besedo in dobro voljo. Njenim planinskim tovarišem ni bilo dano, da bi se jim izpolnila ta želja.

Ostal nam bo spomin na našo Miro, ki počiva v slovenski zemlji.

Boris Kapus

50-krat prehojena Loška transverzala

V nedeljo, 23. oktobra, je bila v Javorjah v Škofjeloških hribih skromna slovesnost ob 15-letnici Loške planinske poti, na kateri so planinki Fani Bohinc iz Kranja podelili značko za petdesetič prehojeno Loško pot.

Za Javorje kot kraj slovesnosti so se odločili med drugim zato, da bi tja lahko prišli tudi tisti ljubitelji loških hribov, ki večjih planinskih podvigov ne zmorejo več. Praznovanje so združili s krajšim pohodom skozi Delnice do Predal, tako da so pohodniki prišli v Javorje ob 11. uri, ko se je začela slovesnost.

Ludvik Jugovic je v imenu Komisije za Loško planinsko pot obrazložil njeno delo v 15 letih, povedal, kako vzdržujejo pot in kakšne težave imajo pri svojem delu, hkrati pa omenil, da v vseh teh letih na poti ni bilo nobene nesreče, če ne upoštevamo enega samega zvina noge v Koprivniku. Nadalje je povedal, da je LPP v teh 15 letih prehodilo 1838 planincev in planink, od katerih jih je 358, ki se na pot vedno znova vračajo: nekateri od njih so jo prehodili že desetkrat, petnajstkrat, celo devetnajstkrat. Fani Bohinc, članica PD Kranj, pa jo je doslej prehodila kar petdesetkrat, in sicer kljub visoki starosti, saj bo prihodnje leto dopolnila 80 let. Tako je sedaj seveda absolutna rekorderka te planinske poti. Predsednik komisije LPP Jugovic je tudi povedal, da hodijo in so hodili po tej poti člani 74 planinskih

društev iz vse Slovenije in tudi iz drugih republik. V Zagreb je šlo doslej 71 značk o prehojeni poti, v Beograd 19, nekaj v Sarajevu in še v druge jugoslovanske kraje.

Predsednik PD Škofja Loka Silvo Čadež je nato slavljenci Fani Bohinc podelil značko za petdesetič prehojeno pot in priznanje društva za njen izredni dosežek, vztrajnost in ljubezen do Loškega pogorja. Čestital ji je tudi Jože Stanonik v imenu PZS in ji zaželel, da bi se še vračala na to pot, na kateri je v teh letih gotovo spoznala veliko znancev in prijateljev. Predsednik komisije LPP ji je nato izročil kot društveno darilo knjigo »Pozdrav iz slovenskih krajev«, Franc Finžgar pa je recitiral lastno pesem, ki opeva planinski dosežek slavljence in ljubezen do gorskega sveta. Fani Bohinc se je zahvalila za darila in izkazano pozornost ter dejala, da je v hribih (in največji del prav v Škofjeloških) našla zase pravo zdravilo in mir v težkih trenutkih življenja. Povedala je, da je na teh poteh doživljala trenutke, ki jih z besedami ni mogoče opisati, radost in srečo, in da se je vračala domov prerojena in z velikansko voljo za delo — in za nadaljnje pohode.

LJ

Levstikova pot

Letos 12. novembra je bil že drugi organiziran pohod po kulturnozgodovinski Levstikovi poti od Litije do Čateža.

Opis te poti je zapisan v brošurici »Po kulturnozgodovinski Levstikovi poti« (pripravili in uredili: dr. Matjaž Kmecl, Rudi Bregar, Joži Jamšek; izdal: CIDM Litija, Odbor Projekt Levstikova pot, I. izdaja, november 1988). Če vzamemo v roke ta opis in ga skrbno beremo ter opazujemo na razpotjih lepo oblikovane lesene smerne table z napisom »Litija — Čatež«, ne bomo zašli (table so lesene in pribite, kar posebno ni dobro na deblih, ker vlečejo žeblje vase!). Najdemo pa tu še markacije Badjurove krožne poti (del poti se pokriva), ZPP, pa tu in tam k markaciji še kje dodano LP (Levstikova pot, stara, lanska oznaka). Letošnja pohodna in označena pot, kot je bila, ni vrisana na občinski litijski karti, kot ne na planinski karti Posavja. Upajmo, da bo za to spremembo pri novih izdajah pravočasno poskrbel ta odbor.

Ko smo prišli na prireditveni prostor, je napovedovalec ravno prebral Levstikov citat: »... vendar ga ovinijo, ako le morejo, kar je gorniku in njegovemu pridelovanju velika čast...«. Zahvaliva se gorniku za pijačo...«. In tako se mi je porodila miselná povezava s pojmom gornik. Ko sem lani v Delu (9/3-87) prebral: »Ime Jože

Čopa in vrste priznanih gornikov železarjev bo trajno zapisanih v zgodovini našega planinstva« ali ... gorniki pokazali svojo planinsko kulturo... (PV 1988/422) — kaj je tu skupnega? V Slovarju slovenskega jezika 1936 (Jože Glonar) piše: pred 1848 v vinskih krajih od graščine izvoljen zaupnik, ki je nadzoroval pobiranje desetine in gornice; pozneje mož, ki meri vino, kadar se podaja; nadzornik nad vinogradi. V zadnjem SSKJ je zapisano geslo gornik — knjiž. *planinec, alpinist*. Tako ima beseda gornik do l. 1848 povsem določen pomen, od kdaj pomeni to tudi planinca, pa ni zapisano. »Uradno« lahko od leta 1893, ko je bilo ustanovljeno Slovensko planinsko društvo. Bi morda morali takrat zapisati gorniško društvo? Nekaj črnila je že bilo prelitega zaradi tega. Slovenski pravopis (1950, 1962) ima zapisan le drugi pomen, da je gornik (2) alpinist, planinski vodnik (zadnjega je PZS dobila leta 1972). Ko smo »gornika« uvažali, sem za poimenovanje poprosil za pomoč takratnega urednika PV Tineta Orla, ki nam je kot profesor slovenščine pri obravnavi Levstika razložil pojem »gornik« le v zvezi z gorco, vinogradom.

Morda bomo kdaj našli tudi odgovor na to, da bomo vedeli, kaj je prav: gornik — gorca, planinec — planina — morda pa le gora? So bili na začetku prenašani pri poimenovanju? No, če bomo kaj preimenovali, počakajmo do stoletnice; morda je do takrat čas za premislek.

Pa po Levstikovi poti bomo šli za Martinovo lahko vsaj še petkrat in zbrali lepo število kar skrbno izdelanih priponek poti. Letos so izdali spominsko razglednico, na katero smo lahko pritisnili štiri žige (start — Litija; kontroli — Liberga, Moravče; cilj — Čatež); obvezno pa vse štiri na kontrolni kartonček poti. Nič ni zapisano, če se te žige lahko dobi tudi posamezno za odtis na kartonček ali velja to le za organizirane pohode. Bi pa to pot lahko s pridom vključili v program srednje šole kot športni in kulturni dan — s primerno organizacijo in naročenim avtobusnim prevozom.

B. J.

Obletnica na Jarmovcu

Snežni metež v soboto, 8. oktobra letos, ki je zajel Snežnik in njegovo gozdno območje, je že najavil zrelo jesen in ustvaril pravo zimko pravljico poldrugi stotniki mladih planincev mladinskega odseka PD Snežnik iz Ilirske Bistrice, ki so globoko v snežniških gozdovih na Jarmovcu obiskali kraj letalske nesreče pilota Josipa Križaja.

Josip Križaj, pilot v španski državljanski vojni, inštruktor letalstva v NOB in aktivni pilot — kapetan JLA, je prav na isti dan

pred 40 leti nesrečno sklenil svoje legendarno življenje hrabrega pilota in borca za svobodo.

Ob skromnem spominskem obeležju na kraju nesreče so mladi posvetili Josipu Križaju kratek spominski program. V imenu bistriške borčevske organizacije je spregovoril Franc Godec, ki je mlade tudi pohvalil za njihovo skrbno negovanje tradicij in spomina na NOB. Stanko Zidar, tudi sam letalec-veteran, pa je mladim pripovedoval o osebnih srečanjih z Josipom Križajem.

Člani šolske planinske skupine osnovne šole Podgora—Kuteževo so obljubili, da bodo še naprej skrbeli za to, da bosta kraj nesreče in spominsko obeležje lepo urejena. Ti mladi planinci so že dan pred letošnjo slovesnostjo namestili od Gomančev do Jarmovca lične smerne table in uredili dostop do spomenika.

Svoj jesenski obisk snežniških gozdov so mladi planinci zaključili na Sviščakah, kjer so imeli dovolj časa za številne družabne igrice in za razvedrilo.

Vojko Celigoj

Transverzala PD RTV Ljubljana

Planinsko društvo RTV Ljubljana je v soboto, 1. oktobra, priredilo izlet na najbližji ljubljanski tisočak, na Krim (1098 m). Izlet smo organizirali ob otvoritvi Transverzale PD RTV Ljubljana, ki naj bi delavce DO RTV in člane PD RTV seznanila s pomembnejšimi oddajniki v Sloveniji.

Kar milo se mi je storilo, ko sem spet sedel za mizo v domu na vrhu Krima in skozi meglo obujal razgled od Kamniških do Julijski Alp. Zadnjikrat sem bil namreč na Krimu in v domu, ko je Planinska zveza Jugoslavije organizirala akcijo »80 vrhov za 80 let tovariša Tita«.

Prijazni gostitelji — vojaki in častniki so nam postregli s čajem in keksi. Predsednik PD RTV Tone Jarc in vodja oddajnikov in zvez inž. Samo Šter sta orisala, kako so si delavci televizije zamislili to pot od oddajnika do oddajnika. Posebne markacije za to pot niso potrebne, ker so vse poti do oddajniških postojank markirane s Knafelčevo markacijo. Kontrolne točke pa so naslednje: Beli križ, Nanos, Skalnica pri Novi Gorici, Krvavec, Plešivec, Slavnik, Kum, Pohorje, Trdinov vrh, Boč, Krim in Peč.

Poslovili smo se od vojakov in sestopili v Podpeč, od koder smo se s čolni odpeljali po Ljubljanici do Tromostovja sredi Ljubljane, kjer se je končal ta naš izlet. Naslednji izlet iz te transverzalne serije je bil 14. in 15. oktobra na Kum. Z vlakom smo se iz Ljubljane odpeljali v Hrastnik in od tod odšli peš na vrh Kuma, kjer smo prespali, naslednji dan pa smo se-

stopili v dolino Sopote in v Jagnjenico, od koder smo se odpeljali do Zidanega mosta in dalje v Ljubljano.

Novembra načrtujemo izlet iz Poljčan na Boč.

Jure Boruta

Izlet v Belo krajino

Planinsko društvo Tolmin je organiziralo skupen izlet za odrasle in mladino v Belo krajino. V zgodnjih jutranjih urah smo se z avtobusom odpeljali iz Tolmina skozi Ljubljano in se ustavili na Muljavi, kjer smo si ogledali rojstno hišo Josipa Jurčiča. Zraven hiše stoji s slamo krita kašča, kakršne so stale v Jurčičevem času poleg kmečkih hiš, ob robu gozda pa je Krjavljeva koča.

Zaradi dežja smo se kmalu odpeljali naprej. Vozili smo se ob reki Krki, ki je bila zelo čista, danes pa je onesnažena že od izvira. Mimo Žužemberka smo prispeli do Kočevskega Roga in do Lukovega doma, od koder smo se peš odpravili proti Bazi 20. Po nekajminutnem vzponu smo prispeli do barak. Od vodiča smo zvedeli, da je bilo na območju Kočevskega Roga mnogo partizanskih bolnišnic in baz. Tu je bilo tudi mnogo vasi, v katerih so živeli Kočevarji, davni potomci Nemcev, ki so se v začetku vojne izselili, izpraznjene vasi pa so okupatorji požgali. V Rogu je bilo mnogo partizanov. Sovražniki niso zahajali globoko v gozdove, zato ni nobena ofenziva pregnala partizanov iz gozdov, pa tudi nobena partizanska bolnišnica ni bila odkrita.

Z avtobusom smo nadaljevali pot skozi Dolenjske Toplice proti Gorjancem in se pripeljali do Gospodične na Gorjancih, od tu pa smo nadaljevali peš na Trdinov vrh. Po megli in snegu smo po enournem vzpenjanju prišli na vrh. Zaradi megle ni bilo razgleda, a toliko jasnega neba se je le pokazalo, da smo zagledali televizijski stolp.

Ko smo se vrnili h Gospodični, se je pod nami odprl zelo lep razgled. Prav žal nam je bilo, da nismo mogli ostati tam še nekaj časa, a do noči smo morali priti še na Mirno goro. Avtobus nas je pustil na planini pod Mirno goro, od koder smo pot nadaljevali peš. Ko se je znočilo, smo šli poslušat polhe, vendar smo jih z govorjenjem pregnali. Potem smo od utrujenosti zaspali kot ubiti.

Zjutraj nam je prijazna oskrbnica še povedala zgodovino Mirne gore, nato pa smo se spustili mimo Semiča v Belo krajino. Peljali smo se skozi Črnomelj, prekoračili reko Kolpo in prišli na Hrvaško. Mimo Ogulina smo prišli do vznožja Kleka, od koder smo šli peš skozi bukov gozd do doma na Kleku; po strmeh melišču in čez skalovje smo se vzpenjali proti vrhu. Pihal

je močan veter, toda razgled je bil veličasten.

Po vrnitvi k domu smo se odpočili, se nato vrnili k avtobusu in se odpeljali proti Delnicam, do kamor smo se vozili skozi gozdove približno dve uri. Nato smo se spustili v dolino reke Kolpe — in zopet smo bili v Sloveniji. Mimo Kočevja, Ribnice in Cerknice smo se vozili proti domu.

Andrej Rejec, 7. r.
OŠ France Bevk Tolmin

Koča Iskra na Jakobu

V soboto, 12. novembra, so na Jakobu nad Kranjem odprli planinsko kočo Iskra, ki so jo večinoma s prostovoljnim delom zgradili delavci delovnih organizacij Iskre Telematike, Kibernetike in Električnega orodja iz Kranja. Veliko prostovoljnih ur so opravili tudi učenci šole Iskra.

Koča, ki je zgrajena v gorenjskem slogu, se lepo vključuje v okolje ob cerkvi na 969 metrov visokem Jakobu. Koča ima 30 sedežev in 15 skupnih ležišč. Odprta bo ob sobotah, nedeljah in praznikih, poleti pa vse dni v tednu.

Planinska koča, ki jo upravlja planinska sekcija Iskra, je namenjena rekreaciji delavcev Iskre in občanom Kranja. Je odprtega tipa in bo poslovala kot planinska postojanka Planinske zveze Slovenije.

Cesargrad — izlet v neznano

Leto je naokoli — in na vrsti je izlet v neznano, obvezno z vlakom, ki še vozi v soboto. S Polzele skozi Celje nas je zapeljal v Klanjec (264 m), le 6 kilometrov od Kumrovca. Megla je bila kot lani. V Klanjcu smo tam pri starem pokopališču poiskali hišo št. 14, kjer hranijo žige, kamor smo bili namenjeni (Zagorska planinska pot, Po poti kmečkih upornikov). V zgornjem koncu pri cerkvi je galerija A. Augustinčiča, ki smo si jo ogledali, in frančiškanski samostan, ki hrani tudi sakralno zbirko.

Z glavne ceste je za začetek slaba markacija, ki nas usmeri na dobro pot proti planinsko-lovskemu domu Cesargrad. Z razgledišča med potjo žal ni bilo razgleda. Ko smo bili pred kočo, so se megle počasi le raztrgale in zgubile. Koča stoji blizu razvalin gradu Cesargrada (471 m), vzhodno od nje pa je najvišji vrh Cesargradske gore (Cesarsko brdo; Japica 509 m). — Grad prvič omenjajo leta 1399, ko je bil dodeljen celjskemu grofu Hermanu. 29. januarja 1573 ga je zavzel Ilija Gregorič v znanem kmečkem punktu. Opuščen je bil leta 1603.

Spustili smo se v Zelenak: to je bil lep spust po gozdu. Spodaj, ko prideš na ce-

sto, glej le na desno, če je kakšen prosti plezalec v opuščenem kamnolomu, nikakor pa ne na levo v »potok-odlagališče«, ki je pritok Sotle.

Smo v Mihanovičevem dolu, kjer na razpotju stoji obelisk. To je spomenik pesniku hrvaške himne Antunu Mihanoviču. Le malo naprej po cesti je železniška postaja Zelenak.

Namenili smo se še peš v Kumrovec. Prav v miru smo si lahko vse ogledali, brez gneče in prerivanja! Časa je bilo na pretek, le lepega razgleda ne.

Z Milanom sva počasi odšla mimo novega vodometna, velikega nedokončanega parkirišča pri športnem parku in valjarne na železniško postajo. Pred seboj sva videla nekaj podobnega kot je naš Vimperk, pa se nama je zahotelo še nanj. S postaje sva na srečo še kar blizu našla pot čez Sotlo. Stopila sva po njej in čez travnik po stezi — in sva bila v Plěsu. Tu nama je prijazen mladenič povedal za pot mimo hrama in ob vinogradih žlahtne trte k cerkvi Sv. Križa vrh Vine gore (327 m). Pozno popoldansko sonce je grelo po bočja...

Cerkev stoji na meji spominskega parka Trebče in je od nje lep razgled nanj in na drugo okolico. Zgradili so jo leta 1665. Nad vhodom ima letnico 1877; to je bil začetek gradnje zvonika, ki so ga gradili več let. Ni čudno, saj sta k cerkvi ob najinem obisku dva traktorja komaj privlekla majhno prikolico debele pese. Toda brez verig na kolesih po teh bregih ne gre! Kako so kamenje tedaj vozili z voli?

Čez leto bomo šli, upam, spet kam v neznano!

Božo Jordan

22. srečanje bratstva planincev PTT

Letošnje tradicionalno srečanje bratstva planincev PTT Zagreba in Ljubljane je v nedeljo, 18. septembra, pripravilo na Ivanščici PD PTT Sljeme iz Zagreba, na njem pa je sodelovalo 80 planincev obeh planinskih društev. Ljubljanski planinci so se zjutraj odpeljali s posebnima avtobusoma mimo Celja ter skozi Ptuj in Ormož do Varaždina, kjer so jih sprejeli zagrebški planinci in jih povabili na zajtrk, nato pa so se vsi skupaj odpeljali skozi Ivanec do vasi Prigorec, od koder so odšli po daljši poti do planinskega doma, Pasaričeve kuče na vrhu Ivanščice (1061 m). Tam so skupaj preživeli nekaj prijetnih ur, na skupnem kosilu pa sta spregovorila podpredsednik PD PTT Sljeme Marko Mateček in predsednik PD PTT Ljubljana Ivo Kastelič, ki sta poudarila pomen bratskih srečanj zagrebških in ljubljanskih PTT planincev.

(PTT novice)

SPOMIN NA JANEZA JALNA IN PAPANA DANILA

MAŠA POD TRIGLAVOM

MILKA BADJURA

Ob branju članka »Maša na Kredarici«, objavljenega v Planinskem vestniku št. 10/1987 in povzetega po »Družini«, se mi je v spominu obudil dogodek iz daljnjega leta 1932.

Na Srednjem vrhu pod Martuljkom smo končali snemanje prizorov za film Triglavske strmine. Poslovili smo se od prijaznih družin Hlebanjevih, Smolejevih in drugih domačinov. Vsak od nas si je naložil nekaj snemalnih pripomočkov, kot so kamere, stojala, rjuhe za osvetljevanje in drugo. Napotili smo se v dolino Vrat, na nadaljnje snemanje.

V snemalni ekipi smo sodelovali scenarist Janez Jalen, režiser Ferdo Delak, njegova žena Katja in midva z Metodom. Igrali so Franc Cerar-Danilo, Pavla Marinko, Jože Kunstler in jaz. Plezalci Joža Čop, Miha Potočnik in Uroš Župančič so tisti čas s Stankom Tominškom snemali plezarijo v Splevti.

Pot se nam je vlekla in utrujeni smo se bližali koči v Vratih. Zaradi »papana Danila« smo spotoma večkrat počivali. Odvzeli smo mu vso prtljago, a je le s težavo hodil za nami.

Nenadoma smo zaslišali vzklik:

»Kapel'ca! Kapel'ca!«

Janez Jalen je stal sredi poti in ves zamaknjen zrl proti kapelici ob koči v Vratih. »Tu je kapel'ca! Zdaj bom pa mašo bral, že dokaj časa je nisem!«

»Gospod Jalen, dovolite, da najprej odložimo in se odpočijemo!« so klicali ostali. Papa Danilo se je sesedel na bližnjo klop in z robcem brisal potno čelo.

Zložili smo prtljago v šrambo, nato pa sem obvestila oskrbnika o želji gospoda Jalna. Takoj je poslal dekle počistiti kapelico.

Vse potrebno za maševanje je imel Jalen s seboj. Oskrbnik je prinesel le vino in vodo v ročkah.

Bili smo že vsi zbrani, tedaj pa je Jalen zbegano pričel gledati okoli sebe.

»Ja, kdo bo pa ministriral?«

Presenečeni smo se ozirali drug v drugega; še pomislili nismo na ministranta.

Nihče se ni oglasil. Tudi med navzočimi planinci ni bilo nikogar, ki bi znal to opravilo.

Tedaj pa je vstal s klopi papa Danilo, zamahnil z robcem in tolažilno zaklical Jalnu: »No ja, bom pa jaz ministriral! Da vas rešim zadrege!«

V kapelici se je med tem zbralo tudi nekaj drugih planincev, ki so želeli prisostvovati bogoslužju. Edino, kar je bilo pri tem nenavadno, je bilo videti sedemdesetletnika klečati pred oltarjem kot ministranta.

Maša se je pričela. Na prve besede mašnika: »Introibo at altare dei...« je Danilo samozavestno in glasno odgovoril: »Dominus vobiscum...«

O, šlo bo, šlo, smo si oddahnili.

Mašnik: »Et cum spiritu tuo...«

Danilo: »Dominus vobiscum...«

Mašnik: »Oremus...«

Danilo: »Dominus vobiscum...«

Tedaj smo spoznali, da je Danilu besedilo ministranta ušlo iz spomina, saj ni znal drugega odgovora kot »Dominus vobiscum«.

Jalen je mirno nadaljeval maševanje, kot da ni slišal njegovih odgovorov.

Na vrsti je bilo darovanje.

Mašnik je Danilu namignil, naj vzame ročki za vino in vodo. Ministrant ju je torej vzel v roki, ju dvignil in ogledoval zdaj eno, zdaj drugo. Jalen mu je nato dal znak, naj nalije vino. Danilo je nalival, toda kmalu se je mašnik z roko dotaknil ročke v znak, da je vina dovolj in naj nalije vodo. Toda Danilo je nalival le vino. Jalen je le karajoče pobilsknil z očmi in se obrnil k oltarju.

Tedaj pa je Danilo nenadoma dvignil ročko z vodo in jo čez svojo glavo zlil na nas, ki smo stali za njim.

Začuden smo se spogledali, Jalen pa tega ni opazil.

Pri povzdigovanju je Danilo milo zvonk-ljal: očitno mu je bilo všeč.

Maševanje se je končalo in Danilo je hitro zapustil kapelico, oskrbnik pa je pomagal Jalnu pospraviti mašne rekvizite.

Zunaj smo se zgrnili okoli Danila in ga radovedno spraševali, zakaj ni hotel naliti vode v kelih. Nasmehnil se je in hudo-mušno odgovoril:

»Ja, zakaj naj bi vendar gospod Jalen vodo pil, ko je bilo pa vina dovolj!«

To je slišal tudi Janez Jalen, ki se nam je tedaj približal. Jezno so bliskale njegove oči izza očal.

Hitro sem prišla Danila za roko in ga povlekla proč:

»Brž stran! Nevihta bo!«

Danilo se je ozrl v nebo:

»Kakšna nevihta? Saj sije sonce!«

»Hitro proč! Vi ne vidite oblakov,« sem ga prepričevala in ga odpeljala proti koči.

Ni in ni mogel razumeti, da ga za njegovo »odlično ministriranje« ne pohvalimo. Saj »tiste kaplje vode, ki jih je zlil na nas, ne pomenijo nič v primerjavi s tem, da je gospod Jalen lahko mašo bral.«

Danilovega ministriranja pa Jalen še dolgo ni pozabil.

Tako se je brala maša pod Triglavom v poletju 1932.

November 1987

Vsem sodelavcem, dopisnikom, bralcem in planincem želimo

zadovoljne božične praznike

za

novo leto 1989

pa veliko zdravja, osebne in družinske sreče, uspehov na vseh področjih,
veselja in izpolnitev čimveč uresničljivih želj.

Uredništvo in uprava
Planinskega vestnika
